

RĀṢṬRAPĀLAPARIPCCHĀ

INDO-IRANIAN REPRINTS

edited by the Editorial Board of the

INDO-IRANIAN JOURNAL

II

RĀṢṬRAPĀLAPARIPṚCCHĀ

SŪTRA DU MAHĀYĀNA

Publié par

L. FINOT

Reproduction photomécanique

1957

MOUTON & CO · 'S-GRAVENHAGE

*Originally published by the Imperial Academy of Sciences, St.-Petersburg, 1901,
as Volume II of the*
BIBLIOTHECA BUDDHICA

A

M. EMILE SENART,

MEMBRE DE L'INSTITUT.

*Printed in The Netherlands by Mouton & Co., Printers, The Hague,
and by Excelsior Photo-Offset, The Hague*

INTRODUCTION.

La Rāṣṭrapālaparipṛcchā, qu'on trouve citée sous le titre de Rāṣṭrapālasūtra¹⁾, est un sūtra mahāyāniste de date inconnue, mais qui ne peut être postérieur à la fin du VIe siècle, la traduction chinoise de Jñānagupta ayant été composée entre 589 et 618. Il est formé de deux parties (*parivartas*): la première, qualifiée d'introduction (*nidāna*), est consacrée à l'exposé des dharmas du Bodhisattva, c'est-à-dire des conditions qui rapprochent ou qui éloignent le futur Buddha de la suprême Illumination; la seconde contient le jātaka du prince Puṅyaraçmi.

1) Par exemple dans le Çikshāsamuccaya. M. C. Bendall a eu la complaisance de nous communiquer les variantes du texte de Çāntideva que nous donnons plus loin. Le Tipiṭaka contient un Raṭṭhapālasuttanta, qui n'a de commun que le titre avec notre texte (J. R. A. S. octobre 1894, p. 769—806). Ce sutta fait partie du Majjhima-nikāya (N° 82); il se retrouve dans le Madhyamāgama, version chinoise, N° 132; il a été traduit isolément en chinois une seconde fois par Fa-hien (= Fa-tien), 982—1001. Le Raṭṭhapāla-apadāna, le Rāṣṭrapāla-avadāna de l'Avadānaçataka et le texte correspondant du Vinaya tibétain (Kandjour Dulva II) appartiennent au même groupe que le R.-suttanta, cf. L. Feer. Avadānaçataka. A. M. G. XVIII. 355—363. Un fragment encore inédit de Ms. sanscrit (en caractères gupta du Kashgar) provenant de Kuca mentionne, comme nous l'indique M. d'Oldenburg, un Rāṣṭrapāla.

Première partie. Le Buddha est à Rājagrha, sur le Grdhra-kūṭa, assis sur son trône, au milieu de son entourage habituel de bhikṣus, bodhisattvas, devas, asuras, nāgas etc. Le bodhisattva Prāmodyarāja se lève du sein de l'assemblée et célèbre l'éclat de Bhagavat (1—4). Aussitôt après, l'āyusmat Rāṣṭrapāla arrive de Ārāvastī, où il avait passé les trois mois du varṣa. Il chante à son tour les louanges du Maître, et finit en l'interrogeant sur les dharmas du bodhisattva (4—9). Le Buddha répond par l'exposé de ces dharmas, groupés quatre par quatre en douze catégories (10—21). Chaque catégorie fait l'objet d'un chapitre spécial composé d'un sommaire en prose et d'une amplification en vers (*gāthās*). Il semble que les sommaires soient postérieurs aux *gāthās*: celles-ci se développent très naturellement; ceux-là sont pleins de répétitions et de tours forcés qui trahissent la gêne d'un compilateur maladroit¹⁾.

En guise d'illustration à cet exposé dogmatique, le Buddha cite cinquante de ses existences antérieures où il a déployé quelques unes des vertus du bodhisattva (21—27).

Voici ces jātakas, dont nous avons pu identifier plus de la moitié — le reste se laissera aussi identifier facilement aussitôt que seront publiés les recueils sanscrits, tibétains et chinois des légendes bouddhiques²⁾.

1) Ainsi la fréquentation du monde (*kulasamstava*) est citée une première fois (13. 1) comme un des dharmas dont le bodhisattva ne doit pas se soucier (*anapekṣeṇa bhavitavyam*), une seconde fois (20. 14) comme une de ses entraves (*bandhana*); l'envie (*īrṣyāmātsarya*) est d'abord (18. 4) un des dharmas qui l'écartent du chemin de la bodhi, ensuite (19. 17) un de ceux qui produisent la maturation de la douleur (*duḥkhavipāka*). L'auteur a des artifices ingénus pour réduire au nombre de quatre les dénombrements trop copieux: par exemple 14. 13 sqq.: «l'obtention de la sugati, et cela par le fait d'être contemporain de l'apparition d'un Buddha; la docilité envers le guru, et cela par l'abstention de viande . . .» Plus loin, cet officieux instrumental est remplacé par un génitif (15. 10 sqq.): «l'habitation dans la forêt du bodhisattva exempt de fourberie . . . l'indifférence pour la rémunération du bodhisattva qui renonce à toute propriété.»

2) Cf. une liste analogue, Lalitavistara ch. XIII et Mahāvastu I. 91—95; Fa-Hien (Legge) pp. 105—106.

1. Kṣāntivādin	Jātaka 313. Mahāvastu III. 357 sqq. Jāt. mālā 28. Dsanglun XI. Bodhisattvāvadānakalpalatā 38. Ajaṅṭā Chamber outside Cave II. Boro-Boedoer pl. CLXI. Hiouen Thsang I. 133 ¹⁾ .
2. Āyāmaka	J. 540. Mhv. II. 210 sqq. Cariyā Piṭaka III. 13. B. A. K. L. 101. Bas relief du Gandhāra ²⁾ Hiouen Thsang I. 121—122.
3. Subhāṣitagaveṣin	B. A. K. L. 53.
4. Vyāghri	Hardy (Manual 92). J. m. 1 ³⁾ . Divyāvadāna 32. Dsanglun II. Fa-Hien ch. XI. Hiouen-Thsang. Vie p. 89 ³⁾ . B. A. K. L. 51 et 95. Suvarṇaprabhāsa ch. XIX.
5.	Beal R. L. 227—229. Dsanglun XXX (p. 247).
6. Sutasoma	J. 537. Cariyā p. 32. J. m. 31. Bhadrakalpāvadāna XXXIV.
7. Sarvaṃdada	Karmaçataka X. 2. B. A. K. L. 55. Hiouen-Thsang I. 136.
8. Āṣi	Dsanglun I.
9. Kesarirājan	?
10. Sudamṣṭra ⁴⁾	Vessantara. J. 547. J. m. 9. Cariyā p. 9. B. A. K. L. 23. Hiouen-Thsang I. 122—123. Sung-Yun (Beal I. XCIII, XCVII—XCVIII et CIII). Bharhut Cunningham p. VI. ⁵⁾ Sañci ⁴⁾ , Boro-Boedoer pl. CXLII. ⁵⁾
11.	?
12. Vimalatejas	?
13. Candraprabha	Divyāv. 32. Mdo XXX. 2. Dsangl. XXII. Hiouen-Thsang I. 154. Sung-Yun. l. c. CII.
14. Puṇyasama	?
15. Ābha	?
16. Ratnacūḍa	Mañicūḍa ⁶⁾ . B. A. K. L. 3.
17. Dhṛtimant	?
18. Siphala cf. 45.	J. 195. Mhv. S. Beal R. L. 332—340. Divyāv. 523—528. Kāraṇḍavyūha. éd. pp. 52—59. Bur-nouf. Introd. 223—224. H. Wenzel A Jātaka tale. JRAS XX. 503—511. XXI. 179. Hiouen-Thsang II. 131—140.

1) Cf. L. Feer: Les Jātakas dans les Mémoires de Hiouen-Thsang. A. XI. C. I. Or. P. 1899 I. pp. 150—169.

2) A. Foucher: L'art Bouddhique dans l'Inde. R. H. R. 1899 XXX. 322—323.

3) L. Feer: Le Bodhisattva et la famille de Tigres. J. A. 9. XIV. 272 sqq.

4) Sur ce nom de Sudamṣṭra (qui se trouve aussi dans le Lal.-v. 194. 10) donné évidemment à Vessantara et ses transcriptions et traductions chinoises cf. L. Feer dans A. X. C. I. O. (Genève) IIe p. sect 1 et 1bis, 177—186 et S. Lévi J. A. 9. XV. 324.

5) С. Ф. Ольденбургъ: Замѣтки о буддійскомъ искусствѣ dans Восточныя Замѣтки. С.-Петербург. 1894, pp. 340 sqq.

6) L. de Lavallée Poussin. J. R. A. S. 1894, pp. 297—319.

19. Sunetra	?
20. Puṇyaraçmi	Rāṣṭrapālapariṣechā.
21. Kāñcanavarṇa	B. A. K. L. 42 (?) (Kanakavarṇa).
22. Utpalanetra pāṭhiva	?
23. Keçava vaidyarājan	?
24. Sarvadarçin	?
25. Kusuma	?
26. Arthasiddhi nṛpa	?
27. Āçuketu	?
28. Sarvadarçi nṛpa	?
29. Jñānavatī	Samādhirāja ch. XXXI.
30. Rūpavatī	Divyāv. 32 B. A. K. L. 51. Bunyiu N. № 270.
31. Viçrutaçri-nṛpa	?
32. Kṛtajñā	Kalpadrūmāvadānamālā XXXIV. Dsanglun XXXIII. B. A. K. L. 45.
33. Godha	?
34. Kapinjala	Vinaya II. 161. J. 37. St. Julien Avadān. II. 17—20. B. A. K. L. 86. Hiouen Thsang I. 360—361. J. 516. cf. le № 37.
35. Vānara	J. 455. Mhv. II. 139 sqq. Beal R. L. 366—368. Bhadrakalpāvadāna XXXII Ajaṅṭā Cave XVII ¹⁾ .
36. Mātupoçaka	Karmaçataka. cf. J. 516. Ajaṅṭā Cave XVII ¹⁾ . cf. le № 35.
37. Ṛkṣapati	J. 514 ²⁾ . Kalpadrūmāvadānamālā 22. B. A. K. L. 49. Ajaṅṭā Cave X ¹⁾ . Deux versions chinoises sont encore mentionnées par M. Feer ²⁾ .
38. Śaḍḍanta	J. 35. Cariyāpiṭaka 29. Hiouen-Thsang I. 360. J. m. 16. Boro-Boedoer pl. CXLVIII ¹⁾ .
39. Vartakapotaka	J. 482. Cariyā p. 16. J. m. 26. Bharhut XXV. 1 ¹⁾ . Ajaṅṭā Cave II ¹⁾ . Boro-Boedoer pl. CLIX. 9 ¹⁾ .
40. Ruru	B. A. K. L. 97. Boro-Boedoer pl. CLXXX ¹⁾ .
41. Kacchapa	Avadānaçataka 31. B. A. K. L. 99. Dsanglun XXVI. Sung-Yun I. c. CII.
42. Matsya	?
43. Saumya	Mahāvastu I. 131—132. Dsanglun XLIX.
44. Siṃha	cf. 18. Boro-Boedoer CCCLXXXIX ¹⁾ . Mhv. III. 67—90.
45. Hayarājan	J. 536.
46. Kuṇāla-pakṣin	J. 316. J. m. 6. Cariyā p. 10. Avadānaçataka 37. B. A. K. L. 104. Hiouen Thsang I. 374—376. Boro-Boedoer pl. CXXXXIX. 1).
47. Çaçā ?	J. 429. 430.
48. Çuka	J. 404 ou 407. J. m. 27. Cariyā p. 27.
49. Vānararājan	J. 484. St. Julien, Avadān. I. 68—70.
50. Çuka	

1) Ольденбургъ I. c.

2) L. Feer: Le Chaddanta-Jātaka, J. A. 1895.

A l'énumération des cinquante jātakas succède brusquement une prophétie sur la future décadence de l'Eglise, terminée par une pieuse exhortation (28—33). La prophétie est en réalité un tableau satirique des mœurs relâchées du clergé buddhique. La vivacité et la précision de cette peinture, qui reflète sans doute des faits réels, en font un intéressant document d'histoire religieuse: c'est pourquoi nous ne croyons pas hors de propos d'en donner la traduction, encore que la barbarie du langage rende, en plus d'un passage, le sens douteux.

Telles sont les sublimes observances que j'ai pratiquées durant ma carrière. Quand ils en entendront le merveilleux récit, ils n'en seront point aussitôt touchés. C'est avec des éclats de rire qu'ils l'écouteront, ainsi que mon enseignement, ces hommes adonnés à la gourmandise et à la luxure, toujours sous l'empire de l'indolence, en proie à cent désirs, ennemis de la loi, vils, corrupteurs de la doctrine, dénués de toute vertu. Et en entendant cette loi sainte, il diront: «Ce n'est point là le langage du Jina. J'avais un maître qui était un océan de science: il était très érudit et éloquent au plus haut point. Or il a combattu cette doctrine, qui n'est en aucune façon la parole du Buddha. En outre il eut lui-même un vieux maître, qui avait maîtrisé le torrent des mérites, et qui n'y adhérait pas davantage. Ne vous y attachez pas: elle est fausse. Dans un système où il n'y a ni Moi, ni principe vital, ni personnalité, inutile est l'effort de la lutte, la pratique de la vertu, l'œuvre de la contrainte morale. Si même le Mahāyāna existe, mais sans qu'il admette la réalité du Moi ou de l'homme, la peine, que je me donne est inutile puisque je ne puis atteindre à la réalité du Moi. Toutes ces théories ont été imaginées par des sophistes et des hérétiques. Jamais le Jina n'a pu prononcer de telles paroles, qui sont un affront aux religieux.»

Dénués de pudeur et de moralité, impudents comme des corneilles, hautains, irascibles, dévorés de jalousie, d'orgueil et d'infatuation: voilà ce que seront les religieux de mon Eglise. Ils agitent les mains et les pieds; ils secouent les coins de leur robe; le kāṣāya au cou, ils parcourent les maisons des villages, ivres d'eau de vie. Ils prennent la bannière du Buddha et vont faire la cour aux maîtres de maison. Ils ont toujours sur eux un écrit édifiant; quant à accumuler des mérites, ils n'y songent guère. Les dons de vaches, d'ânes, de chevaux, de bétail les rendent esclaves: adonnés à l'agriculture et au commerce, leur esprit est toujours plein d'abjectes

préoccupations. Pour eux il n'est pas de parole déshonorante; il n'est rien qu'ils ne soient capables de faire: biens des stūpas, biens de la communauté, biens privés, c'est tout un pour eux. S'ils voient dans leurs rangs un religieux vertueux, ils le dénigrent; vicieux, fourbes, charlatans, cruels, ils séduisent une femme et la perdent. Un maître de maison est possédé de désirs comme ils en sont possédés, eux qui ont quitté le monde. Ils auront des femmes, des fils et des filles, comme les maîtres de maison. Celui au foyer de qui ils trouvent toutes les jouissances en vêtements et en nourriture, de celui-là même ils convoitent la femme, esclaves de leurs penchants, toujours vils.

«Ne vous livrez pas à ces plaisirs; ils vous feraient déchoir à la condition d'animal, de preta, de damné. »Voilà ce qu'ils répètent sans cesse aux maîtres de maison; mais ils ne sont eux-mêmes ni domptés, ni apaisés. Et comme eux-mêmes ne sont pas domptés, leurs disciples ne le sont pas. Leurs jours et leurs nuits se passeront en repas, en débauches et en bavardages. S'ils accueillent des disciples, ce n'est pas pour les former à la vertu, mais pour en faire leurs courtisans. «Entouré de mes propres disciples (se disent-ils), il me sera facile d'inspirer du respect au peuple.» Et ils disent à la foule: «Si j'accueille ces disciples, c'est par compassion pour eux. Je ne leur demande aucun service.»

Rongés de maladies, lépreux, marbrés, difformes, ils iront en enfer, revenant sans cesse, toujours vils.

Etrangers à la règle et à la contrainte morale, dénués des qualités du religieux, ils ne sont ni maîtres de maison ni religieux; on les évite comme le bois du cimetière. Ils n'ont aucun respect des Ćiksās, du Pratimoksa ni du Vinaya. Ils sont lâchés, ils vont à leur fantaisie, comme des éléphants hors de la portée du croc. Demeurant dans la forêt, ils seront en pensée au village; poussés par le feu des passions, leur pensée n'a point de fixité. Mettant en oubli les qualités de buddha, les prescriptions, les exhortations et les moyens de succès, pleins d'infatuation, d'orgueil et de présomption, ils tombent dans le terrible Avīci.

Ils se plaisent à entendre raconter des histoires de rois, des aventures de voleurs. Ils s'attachent à entretenir leurs parents. Ils sont préoccupés jour et nuit. Négligeant la méditation et l'étude, ils s'appliquent sans cesse aux intérêts du monastère, fronçant le sourcil contre les vautours de la maison, entourés de disciples mal domptés. «Je ne suis pas (disent-ils) un serviteur du couvent; c'est pour moi seul qu'il a été fait. Les religieux qui me conviennent trouveront seuls place au couvent.» Ceux qui sont sages, vertueux, pieux, appliqués à faire du bien aux hommes, à se dompter et se contraindre, toujours recueillis, ils refusent de les admettre:

«Cette place m'est assignée, celle-ci est à mon confrère, celle-là à mon camarade. Va-t-en, il n'y a pas de place ici pour toi. Tous les lits et les sièges ont été distribués; il y a beaucoup de moines établis ici; il n'y a plus rien à prendre chez nous. Que mangeras-tu ici? Passe ton chemin, moine.»

La règle du lit et de la chaise n'existera pas pour eux; ils seront riches comme des maîtres de maison, ils auront autour d'eux des provisions à foison.

A la fin, ils seront méprisés de tous, eux mes fils: car ils habiteront le bord des forêts, mais sans garder ma parole en mémoire.

Ah! l'enseignement du plus grand des Jinas, il ne sera pas loin de sa ruine, lorsqu'y apparaîtront en tel nombre des moines esclaves de la convoitise, ennemis de la vertu!

Et ceux-là seront, à l'époque dernière, un objet de dérision, qui, appliqués à la morale et à la vertu, habiteront les forêts, loin des villages et des villes. Les autres, toujours choyés, dénués de vertus, artisans de discordes, calomniateurs, friands de querelles, seront acceptés comme docteurs par le monde, et ils seront dévorés d'orgueil et d'infatuation. Ma doctrine, réservoir de vertus, mine de toutes les vertus, souverainement délicate, tombera en ruine par la perversion de la morale, par les vices de l'envie et de l'infatuation. Comme une mine de gemmes pillée, comme un étang de lotus desséché, comme un pilier, orné des plus rares joyaux, mis en pièces, ainsi périra ma doctrine aux derniers temps.

Seconde partie. Après un nouveau développement sur les vices qui éloignent le bodhisattva de la bodhi (34—36) commence sans transition un jātaka qui forme toute la seconde partie.

Jadis — il y a de cela d'innombrables kalpas — vivait le Buddha Siddhārthabuddhi. A la même époque régnait dans le Jambudvīpa le roi Arciṣmat, dont la capitale était Ratnaprabhāsa. Il avait un fils nommé Puṇyaraçmi. Une nuit le jeune prince fut réveillé par les chants des devas Ćuddhāvāsakāyikas, qui voulaient le prémunir contre les dangers de l'insouciance. A la suite de cet avertissement, il resta plongé pendant dix ans dans une méditation silencieuse, indifférent aux choses extérieures (36—39). Cependant le roi fait bâtir, pour servir le résidence à son fils, une grande ville qu'il nomme Ratipradhāna. Le prince y vit, dans un magnifique palais, entouré de jeunes compagnons, de

belles jeunes filles et de tous les objets qui peuvent flatter les sens. Mais cette société empressée à lui plaire lui apparaît comme une troupe d'ennemis qui lui barre le chemin de la délivrance: aussi persévère-t-il dans son indifférence (39—42). Averti de cette étrange conduite, le roi Arciṣmat, accompagné de 80,000 rājas, vient trouver son fils et l'engage à goûter les plaisirs de son âge: Puṇyaraçmi refuse et persiste dans son abstention (42—45). Une nuit, il entend dans les airs les devas Çuddhāvāsakāyikas qui chantent les louanges du Buddha Siddhārthabuddhi. Il prend la résolution d'aller le trouver; mais, de peur d'être arrêté aux portes, il se jette du haut de la terrasse du palais, en priant le Buddha de l'amener à lui. Celui-ci, étendant la main droite, émet un flot de lumière qui s'épanouit en un large lotus; Puṇyaraçmi y prend place et se trouve en un instant aux pieds du Buddha, à qui il adresse une fervente prière (45—50). Après avoir écouté de sa bouche l'enseignement de la bodhicaryā, il reçoit la dhāraṇī Vimokṣā et les cinq abhijñās. Se tenant en l'air, il fait pleuvoir des fleurs sur le Tathāgata et chante son éloge (50—56). Pendant ce temps le roi Arciṣmat, réveillé par les gémissements des femmes, apprend la disparition de son fils et se met en pleurant à sa recherche. La devatā de la cité lui apprend qu'il est parti vers l'Orient pour rendre hommage au Buddha. Le roi, accompagné des femmes du prince et d'une suite nombreuse, s'y rend aussitôt et chante des gāthās en l'honneur du Buddha (54—56). Puṇyaraçmi invite le Maître à prendre son repas le lendemain dans son palais avec tous les Bhikṣus: cette invitation est acceptée. Description de la fête (56—57).

Après avoir fait ce récit à Rāṣṭrapāla, le Buddha en identifie les personnages: lui-même était Puṇyaraçmi; Arciṣmat, c'est le Tathāgata Amitāyus; la devatā de la ville, le Tathāgata Akṣobhya (57—58). Exhortation finale (58—60).

La langue de la Rāṣṭrapālapariṣecchā n'offre rien de notable dans les parties en prose; dans les passages en vers, elle

a l'apparence d'un sanscrit déformé, d'après l'analogie du prâcrit, par un versificateur malhabile, pour répondre aux exigences du mètre. Sans chercher à en faire une étude complète, nous indiquerons les principales particularités qui s'y rencontrent.

Les voyelles longues s'abrègent selon les nécessités du vers: $\bar{a} > \check{a}$. Ex. praçānta 3, 13; vandamo 5, 6; kṛtva 5, 11. — $am, \bar{a}m, \bar{a}n, aḥ > a$ ou u . Ex. vaya 27, 10; ahu 27, 6; imu 17, 1; — pūja 5, 11; nāyakāna 12, 8; — acintya 54, 17; — āçrayu 26, 18. Les diphtongues s'abrègent, e en i , o en u ou a : pañki 20, 17; uddiçana 31, 11; — prabhāsu 3, 14; prajñupāya 5, 16; çasamānu 7, 12; tenupanīta 26, 4; citrita 3, 6.

Les voyelles brèves se changent en la longue et quelquefois en la diphtongue correspondante: ainsi \check{a} devient \bar{a} , \check{i} devient \bar{i} ou o : cā 45, 22; sūratāḥ 13, 5; anopalambha 12, 10; koṇāla 43, 3.

Un groupe consonantique, surtout s'il s'agit d'une consonne redoublée, peut se réduire à une seule consonne: acāracarikām (= acārac carikām) 5, 13; jagadharmā (= jagaddharma) 7, 12; madharmam (= maddharmam) 17, 15; kadāci buddho (= kadācid buddho) 18, 15.

Le sandhi est assez régulier. On constate parfois l'hiatus (bodhiāṅga 47, 3); le sandhi du second degré (kṣitiçopaviṣṭo 45, 7); l'intercalation de lettres euphoniques (dhyāna-m-upāya 54, 19; sahitva-m-açeṣam 21, 5; anapeksya-d-asamgha 22, 18).

Les formes prâcrites proprement dites ne sont pas très nombreuses: enti 5, 10; bhōti 14, 3; bhōti 11, 15; nirbhacchito 32, 14; amaccharāḥ 37, 16; çṛṇitvā 28, 3; guhmitā 47, 3 etc.

La désinence du nominatif pluriel est quelquefois remplacée par l'allongement de la finale du thème: asaṅgabuddhī 15, 2; bhikṣū 30, 10; arāṇyavanavāsī 31, 18. Dans les thèmes en a , le vocatif en \bar{a} est fréquent, surtout à la fin d'un pāda (par ex. 57, 13—14).

Les pronoms ont des formes très irrégulières: anyāna (= anyeṣām) 21, 4; itu (= eṣā) 27, 9; ima (= etad) 32, 1.

La conjugaison présente deux irrégularités extrêmement fréquentes: la confusion de la 1ère et de la 3e personne (par ex. 23, 4 et vers suivants), et celle du singulier et du pluriel (6, 16; 15, 1. 2. 17; 14, 10; 28, 18; 31, 6; 46, 6; 52, 7).

Le passif prend les désinences de l'actif: vidyati 20, 5; badhyati 21, 2; jāyati 32, 10.

La métrique n'est guère moins flottante que la grammaire. Ainsi une voyelle devant deux consonnes peut être brève: dharmā ṣrutvā 5, 11; tyaktā stanadvayam 25, 1; yāntī kṣetra 5, 12. Le mètre survit à l'addition ou à la suppression d'une syllabe initiale. La résolution d'une longue initiale en deux brèves est un fait normal.

Les mètres employés dans notre texte sont les suivants:

1. Meghavitāna --- --- --- ---

s'emploie en combinaison avec le Dodhaka.

2. Indravajrā --- --- --- ---

3. Upendravajrā --- --- --- ---

Ces deux mètres se combinent entre eux et avec 6—7.

4. Bhramaravilasita --- --- --- ---

5. Dodhaka --- --- --- ---

6. Rathoddhata --- --- --- ---

7. Indravamçā --- --- --- ---

8. Vaṃçasthā --- --- --- ---

Ces deux mètres se combinent entre eux et avec 1—2.

9. Pramitākṣarā --- --- --- ---

10. Vasantatilakā --- --- --- ---

11. Mālinī --- --- --- ---

12. Pañcacāmara --- --- --- ---

13. Ćārdūlavikrīḍita --- --- --- ---

14. Sragdharā --- --- --- ---

15. Puṣpitāgrā --- --- --- ---

16. ? --- --- --- ---

Ce mètre s'emploie en combinaison avec 11.

17. ? --- --- --- ---

18. ? --- --- --- ---

Il existe deux versions chinoises de la Rāṣṭrapālapari-prcchā, l'une de Jñānagupta, 589—618, (Bunjin Nanjio 23 [18]) l'autre de Che-hou (Dānapāla?), 980—1000 (B. N. 873). J'ai pu les utiliser dans une certaine mesure grâce à l'obligeance de M. Paul Pelliot qui s'est imposé la peine de les collationner pour moi.

La traduction tibétaine se trouve dans le Kandjour Mdo XIII.9. Le texte du Kon-Tsegs IV. 15 paraît être analogue au nôtre¹⁾.

Cette édition a été faite d'après un Ms. unique conservé à la Bibliothèque de l'Université de Cambridge sous la cote Add. 1586, et décrit dans le Catalogue de M. Bendall, p. 130 et 206. Le Ms. de la Bibliothèque Nationale Devanāgarī 83 n'étant manifestement qu'une copie du premier, je n'avais pas à en tenir compte.

Je remercie l'Université de Cambridge de la libéralité avec laquelle ce manuscrit a été mis à ma disposition, et particulièrement M. le Prof. Neil, dont l'obligeance entremise a aplani tous les obstacles qui auraient pu en retarder la communication.

Comme les autres éditeurs de la Bibliotheca Buddhica, j'ai une dette de gratitude envers le savant directeur de cette collection, M. Serge d'Oldenburg, qui a dirigé l'impression avec le zèle désintéressé qui lui est habituel.

Je suis obligé d'ajouter un mot personnel. Ce travail, commencé à Paris, s'achève dans une pagode annamite, entre deux étapes, parmi les embarras d'un long voyage et les soucis d'une tâche laborieuse. J'espère qu'on voudra bien en excuser les lacunes et les négligences, considérant que les circonstances ne m'ont pas permis de donner à cette œuvre tout le temps qui eût été nécessaire pour la rendre plus digne du public savant et surtout du maître respecté qui a bien voulu accepter qu'elle lui fût dédiée.

Mong Duc (Annam),
7 novembre 1899.

Louis Finot.

1) L. Feer-Csoma. Analyse du Kandjour. A. M. G. II. 451.

P. S. Des circonstances indépendantes de notre volonté ont retardé jusqu'à présent la publication de cet ouvrage. L'introduction et les index ont été imprimés, en mon absence, par les soins de M. S. d'Oldenburg, à qui est due, en outre, l'identification des jātakas (pp. VI—VIII). M. Sylvain Lévi a bien voulu s'imposer la tâche de corriger les épreuves. Nous devons à l'obligeance de M. Bendall de pouvoir donner ici les variantes des quatre passages cités par le Çikṣāsamuccaya (pp. 13, 4—9; 20, 5—8; 35, 19—20; 50, 9 à 53, 8 de notre édition).

Paris, 22 avril 1901.

L. F.

VARIANTES.

13, 4.	Çi. 196, 1.	cintānapekṣāh.
13, 6.	Çi. 196, 3.	strisaṃbhava.
13, 7.	Çi. 196, 4.	khadgasadrçāh.
13, 8.	Çi. 196, 5.	harṣati (MS. harṣani) mano.
20, 5.	Çi. 54, 17.	yasya adhimukti (<i>yasya</i> est une addition marginale d'une autre main).
20, 7—8.	Çi. 55, 1—2.	°cyuto manuṣeṣu tiryagatiṣu.
50, 10.	Çi.	jūānaparā ... virajā
50, 11.	Çi.	keçanakhā.
50, 12.	Çi.	bhruvi tavorṇnamukhe.
50, 14.	Çi.	te hitakaraṃ asama.
50, 15.	Çi.	tāmranibhā.
50, 16.	Çi.	te snigdhamadhuragirā.
50, 19.	Çi.	te snigdhamadhrasatya°.
51, 3.	Çi.	na samo ... rājagate
51, 4.	Çi.	°tañ.
51, 5.	Çi.	°varṇanibhā
51, 6.	Çi.	na prekṣya yāti jagat.
51, 7—8.	Çi.	°cīrṇatapāh manāh ... kārūṇikam.
51, 9—10.	Çi.	sudṛḍhaḥ ... jūānadharaṃ
51, 11.	Çi.	kugaṇapramathī.
51, 17—18.	Çi.	anutpādaçāntaçūnyanayaṃ avijūānam eva avatā-rayasy atikṛpālutaṃ
52, 1—2.	Çi.	°çataih saṃbhrāmitaṃ ... vaidyopamo.
52, 4.	Çi.	jagad avekṣya.
52, 6.	Çi.	mārgavaram
52, 9.	Çi.	hy akarkaça.
52, 11—12.	Çi.	satyāryavākyamanapāyanayaḥ janayanti çamam
52, 16.	Çi.	सुप्रमिन्, corr. suçubhān.
52, 18.	Çi.	paranirmito 'pi ca sa°.
53, 2.	Çi.	sprçate padañ ca paramaṃ virajaṃ.
53, 4.	Çi.	viraji.
53, 5—6.	Çi.	punyarthikasya ... nidhe bodhivarām
53, 10.	Çi.	sukhaṃ labhate.
53, 11.	Çi.	prabhṛtiṃ (au lieu de prasṛtaṃ).
53, 13.	Çi.	vigatajvarā ... asamakārūṇikāh
53, 14.	Çi.	kṣamaratā.
53, 15.	Çi.	labdhā ... gagane sthitena te niçanya ... sugatāpratimo.
53, 18.	Çi.	yad arjitam.

CORRECTIONS.

VIII, № 50. Ajouter: *MBh. Anuṣāsanap. V.*

- 8, 14. Lire बोधि.....सभवः
16, 8. » मृगेव.....पूजनेन
24, 13. » पाणि
25, 5. » यद् कृतज्ञः.
35, 20. » मानवशेन
37, 2. » राजार्चिष्मान्
39, 16. » रतिप्रधानं
50, 12. » भुवि वरे
51, 18. » युक्तिशतैरवतारयसि
52, 3. » परिदेवशतैः et effacer la note.
52, 15. » बलचक्रवर्त्यपि
59, 11. » भवितारः

राष्ट्रपालपरिपृच्छा ।

I.

निदानपरिवर्तः प्रथमः ।

नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वार्थावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः ॥

(1) भास्वत्सद्भर्मरत्नव्यतिकरघटितां (2) स्पष्टमां विश्वकारां

त्रैलोक्योत्कृष्टसंपत्सुगतपद्मकास्वर्गसोपानमालां ।

पौराणं पुण्यमार्थं चरितमविकलं सच्च यस्मिन्मुनीन्द्रम्

तत्सूत्रं राष्ट्रपालं शृणुत भवसरित्संक्रमं गौरवेण ॥

5

एवं मया श्रुतमेकस्मिन्समये भगवान्नाज्ञगृहे विहरति स्म गृधकूटे पर्वते मङ्गला भि-
त्तुसंधेन सार्धमर्धत्रयोद्शभिर्भिन्नुगतैः पञ्चभिश्च बोधिसत्त्वसकलैः सर्वैरसंगप्रतिभानैः तात्ति-
प्रतिलब्धैर्निरुक्तमारप्रत्यर्थिकैः सर्वबुद्धधर्मात्यासन्नीभूतैरेकज्ञातिप्रतिबद्धैर्धरणीप्रतिल-
ब्धैः समाधिप्रतिलब्धैरनन्तप्रतिभानप्रतिलब्धैरसङ्गवैशारद्यप्रतिलब्धैर्हृद्विशितापरम-
पारमिप्रतिर्यावत्सर्वगुणवर्णपर्यादतैः । तद्यथा । समत्तभद्रेण च नाम बोधिसत्त्वेन मङ्गल- 10
त्वेन समत्तनेत्रेण च बोधिसत्त्वेन मङ्गलत्वेन समत्तावलोकितेन च समत्तरश्मिना च
समत्तप्रभेण च उत्तरमतिना च वर्धमानमतिना च अनन्तमतिना च विपुलमतिना च

1) Mètre Sragdharā. Cette stance manque dans les versions chinoises.

2) MS. स्पष्टमा विश्वकार्.

3) MS. पौराणां.

अतपमतिना च धरणीधरेण च जगतीधरेण च जयमतिना च विशेषमतिना च धारणीश्वररत्नेन च बोधिसत्वेन महासत्वेन । मञ्जुश्रीप्रमुखैश्च षष्टिभिरनुपमचितैर्भद्रपालपूर्वगमैश्च षोडशभिः सत्पुरुषैर्ब्रह्मणा च सङ्घातपतिना शक्रेण च देवानामिन्द्रेण चतुर्भिश्च लोकपालैः सुसीमेन च देवपुत्रेण सुस्थितमतिना च देवपुत्रेण सर्वैश्च देवेन्द्रैर्नागेन्द्रैः किन्न-
5 रेन्द्रैर्गन्धर्वैर्द्वैत्यैर्द्वैतैर्सुरैर्द्वैर्गर्ह्येन्द्रैः सर्वैरनेकजातिशतसङ्घपरिवारैस्तत्रैव पठन्ति संनिपतितैः संनिषण्णैः ॥

अथ खलु भगवाञ्छ्रीगर्भसिंहासने संनिषण्णो मेरुरिवाभ्युद्गतः सर्वपर्षन्मण्डलात्सूर्य इव सर्वलोकमवभासयन् । चन्द्र इव सर्वजगदवभासयन् । ब्रह्मेव प्रशातविकारो शक्र इव ड्रासदकायशक्रवर्तिवि सप्तबोध्यङ्गस्त्वसमन्वागतः । सिंहे इवानात्ममूर्त्यसर्वधर्मवार्दी ।
10 अग्निस्कन्ध इव सर्वजगदवभासकरः सर्वदेवप्रभासमणिरत्नसमुच्चयमणिराजवद्देदीप्यमानः सर्वं त्रिसाक्षस्रमहासाक्षं लोकधातुमाभया स्फुरित्वा ब्रह्मस्वर[2 a]रुतरो⁽¹⁾चितेन सर्वसत्वज्ञापनानुगतने घोषेणाप्रविनिश्चितार्थः सर्वधर्मपरमपारमिप्राप्तः पर्यङ्गतो धर्म देशयति स्म । अदौ कल्याणां मध्ये कल्याणां पर्यवसाने कल्याणां स्वर्थं सुव्यञ्जनं केवलं परिपूर्णं परिश्रुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं संप्रकाशयति स्म ॥

15 अथ खलु प्रामोद्यराज्ञो नाम बोधिसत्वो महासत्वस्तस्यामेव पर्यदि संनिपतितो ऽभूत्संनिषण्णः । स भगवन्तं सिंहासनस्थं सूर्यसङ्घातिरेकया प्रभया सर्वपर्षन्मण्डलं जिह्वीकुर्वन्तमतीव विरोचमानं दृष्ट्वा हृष्टुष्टुः प्रसादावर्जितहृदय उत्थायासनात्कृतकारपुटो भगवन्तमाभिर्गाथाभिरभ्यष्टावीत् ।

⁽²⁾ अभिभूय जिनो जगदेतान् देवगणामुरकिन्नरनागान् ।

आवकबुद्धसुतान्मेरुतेजा भासति हेमगिरिः स यथैव ॥

1) MS. रचितेन.

2) Mètre Dodhaka. La 1ère syllabe est supprimée dans les vers 1, 2 et 11.

3) D'après les versions chinoises, *buddhasuta* est partout synonyme de *bodhi-sattva*.

मेरुरिवामरसंघनिवासः सागरमध्यगतो ऽपि विराजन् ।
कृपसागरमध्यगतो ऽसौ मुञ्चति रश्मिसङ्घशतानि ॥

ब्रह्मविकारगतः स च ब्रह्मा ब्रह्मपुर⁽¹⁾स्थ इवाभिरराज ।
ध्यानविमोक्षसमाधिविकारो भासति सर्वजगे वरसत्वः ॥

शक्र इव त्रिदशेषु विराजन् देवतमध्यगतः पृथुतेजाः ।
भासति सर्वजगे मुनिराजा लक्षणचित्रित ज्ञानगुणाढ्यः ॥

द्वोपचतुर्नृपतिर्ह्यवभासी शोभति लोकमिमं तनुभासन् ।
आर्यपथे च नियोजयमानः शोभति एष कृपाशयबुद्धिः ॥

अग्निमणिप्रभध्यामकरो ऽसौ भासति खे प्रतिपन्नैव सूर्यः ।
सूर्यसङ्घविशिष्टप्रभासो भासति बुद्धरविर्जगतीह ॥

चन्द्र इवामल भाति निशीथे भासति सर्वजगेषु विशुद्धः ।
पूर्णाशशाङ्कनिभं जिनवक्त्रं सर्वप्रभामभिभूय विभाति ॥

पर्वतमूर्धनि अग्निर्पथैव रात्रिप्रशात प्रभासति सत्वान् ।
मोक्षतमो निखिलं विनिहृत्य भासति ज्ञानप्रभासु महर्षिः ॥

पर्वतकन्दर्धीरनिनारी त्रासयतीह मृगान्भुवि सिंहेः ।
शून्यनिरात्मनिनादिनरेन्द्रस् त्रासयते हि तथापत्तीर्थान् ॥

1) Selon les traducteurs chinois, *purastha* = *purastha*, «supérieur».

सन्मणिराज्ञ इवोञ्ज्वलतेज्ञा भासति सर्वमणीनभिभूय ।
काञ्चनवर्णानिभो जिनकायो भासति सर्वज्ञगत्यभिभूय ॥

न च ते ऽस्ति समः क्वचिलोके उत्तरि नापि च विद्यति सत्तः ।
पुण्यतु ज्ञानतु वीर्यउपपैः सर्वगुणैश्च समो न तवास्ति ॥

5 भासयते हि जगन्नरवीरो दृष्टु मया गुणासागर नाथः ।
गौरवज्ञातविवर्धितप्रीतिः पादतले पतितो ऽस्मि जिनाय ॥

स्तुत्य मया रूपसागरबुद्धिं सर्वगुणाकर लो[2b]कप्रदीपं ।
पुण्यमुपाजितमत्र तेन सर्वज्ञगत्स्पृशतां वरबोधिं ॥

अथ खलु प्रामोद्यराज्ञो बोधिसत्वो महासत्वो भगवत्तमाभिर्गाथाभिर्भिष्टुत्य कृताञ्ज-
10 लिपुटो ऽनिमिषाभ्यां नयनाभ्यां तथागतकायमवलोकयन्धर्मधातुमेव विचारयमाणो गम्भीरं
डूरवगाहं दुर्दशं डूरनुबोधमतर्क्यं तर्कापगतं शातं सूक्ष्मं चानुप्रविशन् । अचित्त्यं बुद्धगो-
चरमनुविचारयमाणः । सर्वधर्मधातुप्रसृतं तथागतज्ञानमनुचित्तयमानः । असमसमं बुद्धवि-
षयं संपश्यमानः । अचित्त्यं तथागतोपायविषयगोचरमवतरन् । धर्मधातुनयस्वभावावतारतां
च बुद्धानां भगवतामवकल्पयमानः । अनालयगगनगोचरा हि बुद्धा भगवत्त इति संपश्यन् ।
15 भूतकोट्यकोटिस्वभावावतारं सर्वधर्माणामित्यधिमुच्यमानः । अनावरणं च बुद्धविमोक्षम-
भिलषमाणः । ध्रुवं शिवं शाश्वतं च बुद्धानां भगवतां कायमित्यवतरमाणः । सर्वबुद्धक्षेत्रप्र-
सरानुगतां सर्वसत्त्वाभिमुखतां च तथागतकायस्यावतरन् । अपरात्तकल्पकोटिभिरपि नास्ति
बुद्धानां भगवतां गुणपर्यन्त इत्यनुस्मरन् । प्रामोद्यराज्ञो बोधिसत्वो महासत्वस्तूष्णीव्यव-
स्थितो ऽभूत् । धर्मधातुमेव विचारयमाणः ॥

20 तेन खलु पुनः समयेनायुष्मात्राष्ट्रपालः श्रावस्त्यां त्रैमास्यं वर्षमुपगतः । त्रैमास्यात्य-

1) MS. वर्षा°.

येन कृतचीवरो निष्ठितचीवरः सपात्रचीवरमादाय भिक्षुसंघेन सार्धं नवकैरादिकर्मिकैर-
चिरप्रव्रजितैरनुपूर्वेण ज्ञानपदचारिकां चरन् येन राजगृहं महानगरं येन च गृध्रकूटः पर्वत-
राज्ञस्तेनोपसंक्रान्तः ॥

अथ खल्वायुष्मात्राष्ट्रपालो येन भगवांस्तेनोपसंक्रामडुपसंक्रम्य भगवतः पादौ शि-
रसाभिवन्द्य भगवत्तं त्रिप्रदक्षिणीकृत्यैकान्ते ऽतिष्ठत् । एकातस्थितश्चायुष्मात्राष्ट्रपालः कृ- 5
ताञ्जलिपुटो भगवत्तमाभिर्गाथाभिर्भ्यष्टवीत् ॥

(1) वन्दमो नरवरं प्रभंकरं वन्दमो गगनतुल्यमानसं ।

वन्दमो विमतिच्छेदकं जिनं वन्दमो त्रिभवपारंगं मुनिं ॥

कीर्तयन्ति तव वर्णनायकाः क्षेत्रकोटिप्रसरात्समततः ।

श्रुत्व बुद्धसुत एति क्षिप्रताः पूजनाय गुणासागरं [3a] मुनिं ॥ 10

पूज कृत्व सुगतानुत्पतो धर्म श्रुत्व विरजं महामुनेः ।

याति क्षेत्र स्वकं कृष्टमानसा वर्णमाल तव तां प्रभाषतः ॥

कल्पकोटिनयुतानचित्तियान् सत्कारणमचारचारिकां ।

नो च अस्ति तव खिन्न मानसं एषमाणं वरबोधिमुत्तमां ॥

दानशोलचरितो ऽसि नायका त्वात्तिवीर्यं अपि ध्यानशिक्षितः । 15

प्रज्ञुपाय सद् पारमिं गता तेन वन्दमि महाविनायकं ॥

(4) ऋद्धिपादवरभिक्षकोविदम् इन्द्रियैर्बलविमोक्षशिक्षितं ।

सर्वसत्त्वचरिते गतिं गतं वन्दमो असमज्ञानपारंगं ॥

1) Mètre Rathoddhatā.

2) MS. सुगतान°.

3) MS. मनो च अस्ति.

4) MS. ऋद्धिपावर°. Chinois: «les quatre pddhipādas et les six abhijñās».

चित्तधार जगतः प्रज्ञानसे या चरिर्गथ च कर्मसंभवः ।
 येन वा नयमुखेन मुच्यते तं च वेत्सि भगवन्नरोत्तमा ॥
 रागदोषज्ञ हि मोक्षसंभवं येन सत्त्रिपायगामिनः ।
 येन याति सुगतिं च कर्मणा ज्ञानसे मुकृतडुष्कृतं जगे ॥
 ये जगद्धितकरा अतीतकाः सांप्रतं च नरदेवपूजिताः ।
 ये अनागत गुणाग्रपाशात् ताञ्च सर्वसुगतान्प्रज्ञानसे ॥
 क्षेत्रशुद्धिरपि चापि संभवो बोधिसत्त्वगणाः श्रावकास्तथा ।
 यावदायुरथ वा महर्षिणां सर्वथा क्खिलितो विज्ञानसि ॥
 निर्वृत्तौ च स्थिति धर्म यादृशी यादृशी च जिनधातुपूजना ।
 धर्मकोशधर तत्र यादृशा तान्प्रज्ञानसि नरोत्तमाखिलान् ॥
 (1) ज्ञान दशबलस्य विदितं ज्ञानावृतं वर्तते सततमधुमु त्रिषु ।
 सर्वधर्मनयपुक्तमानसा ज्ञानसागरं जिना नमो ऽस्तु ते ॥
 नास्ति ते समसमः कुतोत्तरो लक्षणैश्च प्रतिमण्डिताश्रयः ।
 तारकाभिरिव खं विचित्रितं वन्दमो मुनिवरं (2) नरोत्तमं ॥
 द्रुप्यमप्यसमकं मनोरमं जित्स्सकुर्वति जगत्सदेवकं ।
 ब्रह्म शक्र अकनिष्ठदेवता अग्रतस्तव न ते विराजिते (3)
 काञ्चनाचल इवासि निर्मलः स्निग्ध केश मृडु दन्तिणोत्थिता ।
 मेरुराज इव उष्णिषोद्गतो भासते विपुलपुण्यसंभवः ॥

रश्मिकोटिनियुतान्प्रमुञ्चतो राजतीर्णा तव च ध्रुवोस्तटे ।
 नेत्र उत्पलनिभं मनोरमं येन वीक्ष्यसि जगत्कृपाशयः ॥

पूर्णचन्द्र इव निर्मले नभे भासते तव मुखं विनायक ।
 तृप्यते न हि निरीतको जनो वन्दमो सुवदनं नरोत्तमं ॥

हंसवर्द्धिमृगराजविक्रमा मत्तवारुणविलम्बगामिनः ।
 कम्पयन्नसि मेदिनीतलं वन्दमो दशबलं दृढव्रतं ॥

दीर्घवृत्तहृचि[3b]रा कराङ्गुली शुद्ध ताप्र नख जाल चित्रितं ।
 उत्थित स्पृशति ज्ञानुमण्डले वन्दमो कनकवर्णासन्निभं ॥

चित्रयन्नसि मेदिनीतलं चक्रजालचितपादविक्रमैः ।
 पादरश्मिपरिपाचिताश्रुयुता देवलोकमुपयासि मानवाः ॥

धर्मराज धनसप्तदायका धर्मदानपति दातमानसा ।
 शासमानु जगधर्मचर्यया धर्मस्वामि प्रणमामि नायकं ॥

मैत्र वर्म स्मृति खड्गमुत्तमं शील चापमिषु प्रजुपायतः ।
 येन ज्ञेशरिपवो विधातिता ज्ञातिमृत्युभवतुल्लवर्धकाः ॥

तीर्णा तारयसि सत्वकोटियो मुक्त मोक्षयसि बन्धनाज्जगत् ।
 मार्ग दर्शयसि क्षेम निर्झरं येन याति सुगताः शिवं पदं ॥

पत्र ज्ञातिमरणा न विद्यते विप्रयोग न च दुःखसंभवः ।
 तं शिवं पदवरं क्लृप्तं देशितासि करुणामुपेत्य हि ॥

स्तुत्य लोकप्रवरं महामुनिं सर्वधर्मवशिपारगं जिने ।
 पुण्यमत्र यदुपाजितं मया तेन बोधिमभिवुध्यतां जगत् ॥

1) Le mètre du pāda a est incorrect.

2) MS. नमोत्तमं.

3) Corr. virājate (= virājante).

अथ खल्व्यापुष्मान्नाष्ट्रपालो भगवत्तमाभिर्गाथाभिर्भिष्टुत्य कृताञ्जलिपुट उत्थायास-
नादेकांसमुत्तरासंगं कृत्वा दत्तिणं ज्ञानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं
प्रणम्य भगवत्तमेतद्वोचत् ॥ पृच्छेयमहं भगवत्तं तथागतमर्हत्तं सम्यक्संबुद्धं कंचिदेव प्र-
काशं सचेन्मे भगवानवकाशं कुर्यात्पृष्ठः प्रभ्रव्याकरणाय ॥

5 एवमुक्ते भगवानापुष्मत्तं राष्ट्रपालमेतद्वोचत् ॥ पृच्छं त्वं राष्ट्रपाल यद्यदेवाकांतस्यहं
ते तस्यैव प्रभ्रस्य पृष्ठस्य व्याकरणेन चित्तमाराधयिष्यामि ॥

एवमुक्ते आपुष्मान्नाष्ट्रपालो भगवत्तमेतद्वोचत् । कतमैर्भगवन्धर्मैः समन्वागतो बो-
धिसत्वो महासत्त्वः सत्त्वधर्मगुणविशेषतामनुप्राप्नोति । अपराधीनज्ञानतां च प्रतिलभते । आ-
शुप्रज्ञतां चानुप्राप्नोति विनिश्चयप्रतिभानतां च प्रतिलभते आलोकतां च प्रतिलभते सर्व-
10 ज्ञताप्रवेशं सत्त्वपरिपाकं विमतिप्रह्लाणं काङ्क्षप्रह्लाणं सर्वज्ञताविनिश्चयं प्रतिलभते । सत्त्वा-
वतारकौशल्यं यथावादितथाकारितां च । भूतसंघापवचनं सत्त्वकौशल्यतां च । बुद्धानुस्मृतिप्र-
तिलाभं सर्वप्रभ्रपरिपृच्छनतां च । सर्वधर्मधारणतां च क्षिप्रं च सर्वज्ञतामनुप्राप्नोति ॥ अथ
खल्व्या[4 a]पुष्मान्नाष्ट्रपालस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभषत ॥

(2) बोधिसत्त्वचर्या मुनिश्चिता तत्त्वतो भवति यो ऽस्य सभवः ।

15 ज्ञानसागरकथा विनिश्चयं भाषतां मम जिनो नरोत्तमा ॥

(3) उत्तमचामिकरविग्रहोपमा अग्रसत्त्ववर पुण्यसंचया ।

त्वं हि त्राणालपनं परायणं अग्रचर्यममलं वदास्य मे ॥

ज्ञानलोतु भवते त्वयः कथं धारणी अमृत बोधि उद्गतं ।

प्रज्ञासागर कथं विशुध्यते येन किन्दति जने ऽस्य संशयं ॥

संसर्न्सुबहुकल्पकोटियः खेदबुद्धि न च ज्ञातु ज्ञापते ।
वीक्ष्य लोकमपि दुःखपीडितं तेषमर्थकुशलं निषेवते ॥

नेत्रशुद्धिपरिवारसंपदं आयुर्ग्र्यमथ नेत्रसंपदं ।

सत्त्वकारणकथा निरूत्तरा बोधिचर्यममलां प्रकाशय ॥

मारभञ्जन कुदृष्टिशोधना तृष्णाशोषणा विमुक्तिस्पर्शना ।

धर्मनेत्रि रयिन प्रमुक्त्यत सत्त्वत्त निगदोत्तमां चरिं ॥

रूप भोगप्रतिभानसंपदं स्निग्धवाकपर्षदं⁽¹⁾ तोषणी ।

मेघवत्सुगत तर्पयञ्जगत् देशयस्यपि च बुद्धगोचरं⁽²⁾ ॥

मञ्जुघोष कलविंकमुस्वरा ब्रह्मघोष कुमतिप्रणाशना ।

धर्मकाम पर्षत्समागता तर्पयामृतरसेन तां प्रभो ॥

अस्ति कृन्द प्रवराग्रबोधये धर्म कृन्द विहितो न युज्यते ।

देशनासमय एष नायका काल एष वरत्तश्चावषो ॥

बोधिकाङ्कु मम विद्यते मुने आशयं मम जिन प्रज्ञानसे ।

प्रार्थयामि न जिनस्य हेठनीं⁽⁴⁾ साधु उत्तमचरिं प्रकाशय ॥

एवमुक्ते भगवानापुष्मत्तं राष्ट्रपालमेतद्वोचत् । साधु साधु राष्ट्रपाल साधु खलु पुनस्त्वं 15

1) Corriger pour le mètre: परिषद°. De même au vers suivant.

2) MS. गोचर.

3) MS. °नासना.

4) PW. ne donne que le composé *rihetthanu*, «offense».

1) MS. *ekāṃgam*.

2) Mètre Rathodhdhatā. Dans ce pāda, le mètre demande °चरिया.

3) Corriger pour le mètre: तप्त°.

राष्ट्रपाल यस्त्वं तथागतमेतमर्थं परिप्रष्टव्यं मन्यसे । बद्धजनकृताय त्वं राष्ट्रपाल प्रति-
पन्नो बद्धजनसुखापार्ष्ण्य कृताय देवानां च मनुष्याणां चैतर्हि चानागतानां च बोधिस-
त्वानां मह्तासत्वानां संपरिग्रहाय । तेन हि राष्ट्रपाल शृणु साधु च सुष्ठु च मनसि कुरु ।
भाषिष्ये ॥ साधु भगवन्नित्यायुष्मान्नाष्ट्रपालो भगवतः प्रत्यश्रोषीत् । भगवांस्तस्यैतद-
5 वोचत् ॥

चतुर्भी राष्ट्रपाल धर्मैः समन्वागतो बोधिसत्वो मह्तासत्व एतां परिशुद्धिं प्रतिलभते ।
कतमैशतुर्भिर्युद्धं तारायाध्याशयप्रतिपत्त्या सर्वमत्वसमचित्ततया शून्यताभावनतया यथा-
वादितथाकारितया । एभौ राष्ट्रपाल चतुर्भिर्युद्धैः समन्वागतो बोधिसत्वो मह्तासत्व एतां
परिशुद्धिं प्रतिलभते । इयमत्र धर्मता । तत्रे[4 b]दमुच्यते ॥

10 (1) आशयेन हि सदाभियुक्तका बोधिमार्गं अविवर्त्यमानसाः ।
नो च शाठ्यं न खिलं न मायता तेषु विद्यति अनन्तज्ञानिनाम् ॥

दृष्ट्वा सत्व दुःखिताननायकान् ज्ञातिव्याधिज्ञरमृत्युमर्दितान् ।
तारिणार्थं भवतो जगत् धर्मनाव समुदानयति ते ॥

15 सर्वसत्वसमचित्तमूर्ता एकपुत्रकवदीक्षते जगत् ।
सर्वमेतदपि मोचयाम्यहम् एवमाशय तथाग्रपुङ्गवाः ॥

शून्यतासु सततं गतिं गत नैव चात्म न च सत्त्व विद्यते ।
स्वप्नमायसदृशं हि संस्कृतम् अत्र बाल अबुधो विमोहिता ॥

1) Mètre: Rathoddbatā.

2) MS. मानसा.

3) Pāda incomplet.

वाचया यथ वदन्ति ते बुधास्तत्र चैव प्रतिपत्तिया स्थिताः ।
दात शान्तं सद् दोषवर्जिता बोधिमार्गनिरता जिनात्मजाः ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामाश्वासप्रतिलाभा धर्माः । कतमे चत्वारः । धारणी-
प्रतिलाभः कल्याणमित्रप्रतिलाभः गम्भीरधर्मज्ञानप्रतिलाभः परिशुद्धशीलसमाचारता ।
इमे राष्ट्रपाल चत्वारो बोधिसत्वानामाश्वासप्रतिलाभा धर्माः । इयमत्र धर्मता । तत्रेदमुच्यते । 5

(2) लाभिनो भवन्ति धारणीषु ते सदा मह्तायशा
धारयन्ति येन धर्मं श्रेष्ठं सर्वबुद्धभाषितम् ।
न च प्रणाशयन्ति ज्ञानु भूयु वर्धते सति
असंगमेव तेषु ज्ञानं सर्वधर्मपारगाः ॥

कल्याणमित्रमाप्नुवन्ति बोधिप्रङ्गवर्धका
10 देशयन्ति श्रेष्ठं मार्गं तस्य येन याति नायकाः ।
न क्वचिच्च ते भवन्ति पापमित्रसेवका
द्वर्तो विवर्षयन्ति ते ऽग्रिवच्च दाहनात्मकान् ॥

गम्भीरं धर्मं श्रुत्वा धीरं शून्यतोपसंक्षितं
15 न चात्मसत्वजीवदृष्टिं तेषु भोति सर्वशः ।
अच्छिक्कशीलं ते भवन्ति शान्तदातमानसा
अनुत्तरे च बुद्धशीलि सत्व तां नियोजयेत् ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां संसारप्राप्तानां प्रीतिकर्षणा धर्माः । कतमे चत्वारः ।

1) MS. स्थिता.

2) Mètre: Pañcācāmarā irrégulier.

3) MS. °काः.

बुद्धदर्शनं राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां प्रीतिकरणो धर्मः । अनुलोमधर्मश्रवणं राष्ट्रपाल बोधि-
सत्वानां प्रीतिकरणो धर्मः । सर्वस्वपरित्यागः । अनुपलम्भधर्मज्ञानिः । इमे राष्ट्रपाल बो-
धिसत्वानां संसारप्राप्तानां चत्वारः प्रीतिकरणा धर्माः । इयमत्र धर्मता । तत्रेदमुच्यते ।

(1) पश्यन्ति ते नरोत्तमं संबुद्धं सर्वज्ञोत्तिषु
5 सर्वलोक भासयन्ते तेजसा समन्ततः ।
पूजयन्स्तथा नरेन्द्र[5a]राज प्रेमगौरवस्थिता
वराग्रबोधिमेषमाणा सत्वमोक्षकारणात् ॥

शृणोति धर्म नायकान् शास्त्रमानुलोमिकम्
10 आशयेन श्रुत्वा धीर योनिशः प्रयुज्यते ।
अनूपलम्भधर्म श्रुत्वा काङ्क्ष नास्य ज्ञायते
निःसत्त्व एति सत्वधर्म नात्र आत्म विद्यते ॥

सर्वस्वपरित्यागि सो भवेत् नित्यमग्रहो
प्रहृष्टचित्त दृष्ट्वा चैव याचक्रमुपागतम् ।
ग्राम राष्ट्र मेदिनीं च पुत्र दार जीवितं
15 संत्यजन्ति सर्व नास्य ज्ञायते च चित्त इज्जनां (3) ॥

चतुर्षु राष्ट्रपाल धर्मेषु बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्माः । कतमेषु चतुर्षु । गृह्णन्त्यास्रा-
ष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्मः । प्रव्रजित्वा राष्ट्रपाल बोधिसत्वेन लाभसत्काराद्-

1) Mètre: Pañcācāmarā irrégulier.

2) MS. आश्रयेण.

3) MS. °ना क्वचित्.

4) MS. गृह्णा°.

नपेक्षेण भवितव्यं । कुलसंस्तवाद्वा राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्मः । कापञ्जीविता-
द्वा राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्मः । अष्टु चतुर्षु राष्ट्रपाल धर्मेषु बोधिसत्वानामनुतापकरणा
भवितव्यं । इयमत्र धर्मता । तत्रेदमुच्यते ॥

(1) त्यक्त्वा गेहमनत्तदोषगहनं चित्तानपेक्षा सदा
ते शृण्वे रतिमाप्नुवन्ति गुणिनः शास्त्रेन्द्रियाः सूरताः ।
5 न स्त्रीसंस्तवु नैव चापि पुरुषैस्तेषां क्वचिद्विद्यते
एकाकी विकृति खड्गविमलाः शुद्धाशया निर्मलाः ॥

लाभैर्नापि च तेषु कृषितमनो लोपन्त्यलाभैर्न च
अल्पेच्छा इतरेतरैरभिरता मायाकुक्कुर्विताः ।
सत्त्वार्थाय च वीर्ययुक्तमनसो दाने दमे ज्वस्थिता
10 ध्याने वीर्यगुणे च पारमिताः संबुद्धज्ञानार्थिनः ॥

काये चाप्यनपेक्ष्य जीवित तथा त्यक्त्वा प्रियान्बान्धवान्
युज्यन्ते सद् बोधिमार्गं सुदृढा वज्रोपमाध्याशयाः ।
15 कायप्रिक्रम्यन्ति खण्डशय्य न भवेत्तेषां च चित्तेज्जना
भूयो वीर्यमिहारभक्ति सुदृढं सर्वज्ञताकाङ्क्षिणः ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्माः । कतमे चत्वारः । शीलाख-
ण्डनता राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा धर्मः । अष्टुवासाकुत्स्वजनता । चतुर्णा-
मार्थवंशानामनुवर्तनता । बाहुश्रुत्यप्रतिलभो राष्ट्रपाल बोधिसत्वानामनुतापकरणा

1) Mètre: Ārdūlavikrīdita.

2) MS. काये ... भवेत्तेषां.

3) MS. °वासानुत्स्य°

धर्मः । इमे राष्ट्रपाल चत्वारो बोधिसत्वानामननुतापकरणा धर्माः । इयमत्र धर्मता । तत्रे-
दमुच्यते ॥

(1) रक्षति शीलममलं मणिरत्नतुल्यं [5b] न च तेषु भोति अनुशील सुसंपतो वा ।
तत्रैव शीलं सद सत्व नियोजयति आकाङ्क्षमाणमिममुत्तमबुद्धशीलम् ॥

5 शून्ये च ते हि निवसन्ति शुभे अरण्ये नैवात्मसंज्ञ भवते ऽपि न जीवसंज्ञा ।
तृणकाष्ठकोथिसम पश्यति सत्वद्रूपं स्त्री नेह नास्ति च पुमान् च आत्मनीयम् ॥

चतुरार्यवंशनिरता अकुट्टा अशाठ्या अद्याशयेन च प्रयुज्यति सो ऽप्रमत्तः ।
कुर्वति च श्रुतिगुणेषु सदाभियोगं संप्रार्थयन्सुगतज्ञानमहानुभावम् ॥

10 भवचारके जगद्वेद्य इदं क्यनाथं ज्ञातोऽरामरणशोककृतं रुज्जातम् ।
समुदानयित्वा प्रवरां शिवधर्मनाथं स तारयति जनतां भवसागरौघात् ॥

न त्राणमन्यशरणं हि परायणं वा लोकस्य संस्कृतगतौ भ्रमतो ऽस्ति कश्चित् ।
मयि सर्व एव परिमोचयितव्यं सत्त्वा इत्यर्थमेव प्रणिधिर्मम अग्रबोधौ ॥

चतस्र इमा राष्ट्रपाल आज्ञानियगतयो बोधिसत्वेनानुगतव्याः । कतमाश्रतस्रः । सुगति-
प्रतिलाभः स च बुद्धोत्पादसमवधानतया । गुरुशुश्रूषणा सा च निरामिषसेवनतया । प्रा-
15 त्तशय्यासनाभिरतिः सा च लाभसत्कारानपेक्षतया । प्रतिभानप्रतिलाभः स च गम्भीरधर्म-
ज्ञानसमन्वागततया । इमा राष्ट्रपाल चतस्र आज्ञानियगतयो ऽनुगतव्याः । इयमत्र धर्मता ।
तत्रेदमुच्यते ॥

1) Mètre: Vasantatilakā.

2) MS. अक्षुशल.

3) MS. कुथ.

4) MS. रुज्जातं.

(1) वनकन्दरेषु सततं निवसन्ति धीरा लाभेन ते सद अर्नार्थक भोति नित्यम् ।
प्रतिभानवान्सद भवन्ति असंगबुद्धी गम्भीरधर्मकुशला विगतप्रपञ्चाः ॥

शुश्रूषकाः (2) सद भवन्ति गुरुषु नित्यं यत्र ते वदन्ति हि तथैव च ते प्रयुक्ताः (3) ।
आरागयन्ति सुगतान्बद्धो ऽप्रमेयान् कुर्वन्ति पूज विपुलां जिनज्ञानहेतोः ॥

श्रेष्ठा गतिर्भवति चापि महाशयानां देवेषु चैव मनुजेषु च मूर्ध प्राप्ताः ।
संबोधिमार्गं सद सत्व समार्पयन्ति संयोजयन्ति कुशलेषु दशस्वथापि ॥

श्रुत्वा च बुद्धगुण ते च भवन्ति तुष्टा आसन्न ते तु न चिराद्भविता हि मक्षम् ।
संबुध्यते ऽपि च शिवां विरुजाग्रबोधिं मोचिष्य सत्वनियुतानि अनन्तदुःखात् ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बोधिचर्यापारिशोधका धर्माः । कतमे चत्वारः ।
अप्रतिहृतविज्ञानाविरहितस्य बोधिसत्वचर्या । कुहनलेपननिष्पेयापरिवर्जितस्वार्ण- 10
वासः । सर्वस्वपरित्यागिनो विपाकाप्रतिकाङ्क्षता [6a] रात्रिर्दिवं धर्मकामता । धर्मभागका-
नां च स्खलितागवेषणता । इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां चत्वारो बोधिसत्वचर्यापारिशोधका
धर्माः । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

(6) न खिल मल न चापि रोपचिन्तं न च पुनरेषति कस्यचित्स दोषम् ।

अशठ अकुक् निस्रप्रपञ्चचित्तो भवति अनुत्तरबोधिमीप्समानः ॥

1) Mètre: Vasantatilakā.

2) MS. शुश्रूषका.

3) MS. युक्ता.

4) Pb. = samādāpayanti, «ils excitent»

5) Les dictionnaires ne fournissent pas, pour les mots *lepana* et *ni-pesana*, de sens qui convienne ici. Les racines *lip* et *pis* signifiant resp. *servir* et *sangcar-nane*, il semble qu'on pourrait rendre *lepana* par «flatterie» et *nispešana* par «brutalité».

6) Mètre: Puspitāgrā.

गृह्मतिविषमं च शोकमूलं कुञ्जनसमागमयोनिर्मस्य⁽¹⁾ दूरम् ।
त्यजति तदनपेक्ष्य प्रव्रजित्वा गिरिगृह्णे विचरति मोतकामाः ॥

अरण्यविविधप्राप्तं सेवमानो भवति अनिश्चित सर्वज्ञात्रलाभे ।
काय अपि च जीविते जनपेक्षो विहरति सिंहे इवोन्नसञ्जितारिं ॥

5 भवति च इतरेतरेण तुष्टः शकुनिसमः सद संचयं विहाय ।
न च भवति निकेतु सर्वलोके ज्ञान गवेषति नित्य बोधिमार्गं ॥

एक विहरति यथैव खड्गो न च पुनरुन्नसते यथैव सिंहेः ।
न च भुवि विश्वसते मग्रेव त्रस्तो न च पुनरुन्नसते स पन्नूनेन ॥

10 जगदिदमभिविद्य च प्रपाते प्रपतितमुद्यमते प्रमोतकृतोः ।
अहमपि जगतो ऽस्य त्राणभूतो यदि कुशलेषु चरेयमप्रमत्तः ॥

सुमधुरवचनः स्मिताभिलाषो अकलुषचित्त प्रियाप्रियेषु नित्यम् ।
विहरति न च सञ्जते ऽनिलो वा नरवरचर्पमिमामभोत्समानः ॥

शून्यतमधिमुक्तमानिमित्तं विचरति संस्कृत सर्वमायभूतम् ।
शमदमनिरतो विशालबुद्धिः अमृतरसेन च सर्वदा स तुष्टः ॥

15 ⁽³⁾ प्रतिवदसि यथा च बोधिमार्गं स तु परिशोधयते सदाशयं च ।
धारणीप्रतिलाभभेषमाणः सकृत् च दुःख सतां गुणाभिकाङ्क्षी ॥

1) MS. योनिमस्य. *asya* est l'absolutif de *as* 2. Cf. infra *tyajya*, *stuya* = *tyak-
tvā*, *stutvā*.

2) Corr. *adhimukta ānimittām* = *animittām*.

3) Corr. *pratidivasapathā* (?).

इमु चरिमभित्रीदय बोधिसत्वो यो भवते ऽर्थिकु सो भवते तुष्टः ।
य इह भवति बोधये असक्तो जनयति दोषशतानि सो ऽल्पबुद्धिः ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां प्रपाताः । कतमे चत्वारः । अगौरवता राष्ट्रपाल
बोधिसत्वानां प्रपातः । अकृतज्ञताशाव्यसेवनता राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां प्रपातः । लाभस-
त्काराध्यवसानं राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां प्रपातः । कुहनलेपनतया लाभसत्कारनिष्पादनं 5
राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां प्रपातः । इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां चत्वारः प्रपाताः ॥ अथ खलु
भगवांस्तस्यो वेलायामि[6b]मा गाथा अभाषत ॥

⁽¹⁾ नित्यमगौरव ते हि भवन्ति आर्यगुरुष्वपि मातृपितृषु ।
अकृतज्ञशठाश्च भवन्ति नित्यमसंयतचारिण मूढाः ॥

अध्यवसानपराः सद लाभे ते कुहशाव्यप्रयोगरताश्च ।
कश्चिदपीह समो मम नास्ति वक्ष्यति शीलगुणेषु कथंचित् ॥

ते च परस्परमेव च द्विष्टा किंन्रगवेषणानित्यप्रयुक्ताः ।
कृषिकर्मवणिज्यरताश्च अवर्णा हि सुहृतरतेषाम् ॥

एवमसंयत पश्चिमकाले भिन्नत्र शीलगुणेषु सुहृरे ।
ते ऽन्तरं ह्यापयिष्यन्ति मधर्मं भाण्डनविप्रकर्ष्यवशेन ॥

बोधियथादपि नित्य सुहृरे आर्यधनादपि ते च सुहृरे ।
मोक्षपथं च विहाय प्रणीतं पञ्चसु ते गतिषु भ्रमिष्यन्ति ॥

1) Mètre: *Dodhaka*.

2) D'après les 2 versions chinoises, *gravaṇā* = *gramaṇā*. (Cf. PW. v° *gravaṇa* 4.)

3) MS. मु०. La leçon *madharmam* = *madddharmam* est garantie par le chinois.

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बोधिपरिपन्थकारका धर्माः । कतमे चत्वारः । अ-
 श्रद्धानता राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बोधिपरिपन्थकारको धर्मः । कौशीर्यं राष्ट्रपाल बो-
 धिसत्वानां बोधिपरिपन्थकारको धर्मः । मानो राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बोधिपरिपन्थका-
 रको धर्मः । परपूज्यैर्घ्यामात्सर्पचित्तं राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बोधिपरिपन्थकारको धर्मः ।
 5 इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां चत्वारो बोधिपरिपन्थकारका धर्माः ॥ अथ खलु भगवांस्तस्यां
 वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

(1) अश्रद्धाः कुशीदाः सद मूढचिन्ता अभिमानिनस्ते ऽपि सदा च क्रोधनाः ।

तमिणाश्च दृष्ट्वा सद भिन्नु युक्तं दास्यन्ति दण्डं व्रजतो विहारार्त् ॥

परस्य पूजार्थमिच्छेयं ज्ञाना अवस्थानु चित्तस्य च तेषु नास्ति ।

10 अवनतारप्रेतो स्वखलितां गवेषी को ऽस्यापराधो ऽस्तिह चोदयिष्ये ॥

दूरे इतस्ते मम शासनस्य गुणद्वेषिणस्ते हि अपायनिम्नाः ।

त्यक्त्वा जिनस्यापि च शासनं ते यास्यत्यपायं स्वखलितं प्रचण्डम् ॥

श्रुत्वा च तेषामिह पापचर्याम् अर्धमपुक्ता च गतिं सुरारूपाम् ।

युध्यन् नित्यं सद बोधिमार्गे मा तप्स्यथा दुर्गतिभूपपन्नाः ॥

15 बहुकल्पकोटीभि कदाचि बुद्धो उत्पद्यते लोकहितो महर्षिः ।

लब्धो ऽधुना स प्रवरः तपो ऽथ त्यज प्रमादं यदि मोक्षकामः ॥

चत्वार इमे राष्ट्रपाल पुद्गला बोधिसत्वेन न सेवितव्याः । [7a] कतमे चत्वारः । पापमित्रं
 राष्ट्रपाल पुद्गलो बोधिसत्वेन न सेवितव्यः । उपलम्भदृष्टिको राष्ट्रपाल बोधिसत्वेन न सेवि-

तव्यः । सद्वर्त्मप्रतिनेपकः पुद्गलो राष्ट्रपाल बोधिसत्वेन न सेवितव्यः । ग्रामिषलोलुपः पुं-
 गलो राष्ट्रपाल बोधिसत्वेन न सेवितव्यः । इमे राष्ट्रपाल चत्वारः पुंगला बोधिसत्वेन न
 सेवितव्याः । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

ये पापमित्राणि विवर्जयन्ति कल्याणमित्राणि सदा भजन्ति ।

वर्धन्ति ते बोधिपथेषु नित्यं यथ श्रुक्तपते दिवि चन्द्रमण्डलम् ॥

5

उपलम्भदृष्ट्या च सदा निविष्टा आत्मे निविष्टास्तथ जीवपोषे ।

विषकुम्भवन्ते सद वर्जयन्ति ये बुद्धज्ञानेन भवन्ति अर्थिकाः ॥

निपन्ति ये धर्म नरोत्तमानां शातं विरागममृतानुकूलम् ।

तान्वर्जयेन्मीढघतां यथैव य इच्छते बुध्यितुमग्रबोधिम् ॥

अप्योषिताम्रामिष पात्रचीवरे कुलसंस्तवे चैव सदाभिपुक्ताः ।

10

कुर्वीत सार्धं न हि तेषु संस्तवं तान्वर्जयेदग्निखथां यथैव ॥

यस्येत्सितं धर्षयितुं हि मारं प्रवर्तितुं चक्रवरं ह्यनुत्तरम् ।

सत्त्वार्थमेवं विपुलं च कर्तुं वर्ज्याश्च तेनापि च पापमित्राः ॥

विवर्जयित्वा च प्रियाप्रियाणि लाभं यशो भण्डन मानमीर्ष्याम् ।

एषेत नित्यं सद बुद्धज्ञानं य इच्छते बुध्यितुमग्रबोधिम् ॥

15

चत्वार इमे राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां दुःखविपाका धर्माः । कतमे चत्वारः । ज्ञानेनाभि-
 मन्यनता राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां दुःखविपाको धर्मः । ईर्ष्यामात्सर्पचित्तं राष्ट्रपाल बोधि-
 सत्वानां दुःखविपाको धर्मः । अनधिमुक्ता राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां दुःखविपाको धर्मः । अ-
 परिशुद्धज्ञानतात्तिसंभोगपर्येषी राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां दुःखविपाको धर्मः । इमे राष्ट्रपाल
 बोधिसत्वानां दुःखविपाका धर्माः । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अ- 20
 भाषत ॥

धर्मधरा⁽¹⁾ भुवि ये तु भवन्ति पूजित सर्वज्ञेषु भवन्ति ।
अवमन्यति तानिघ्राज्ञः⁽²⁾ (?) तेन स विन्दति दुःखमनन्तम् ॥

विषमेण स देशति भोगान् कृन्दरुचिः सद् ज्ञानि अशुद्धे ।
मानोन्नत यश्च किं नित्यं नो नमते गुरुभार्यज्ञेषु ॥

5 अधिमुक्तिं न वि[7 b]द्यति बुद्धे धर्मगणे च न तस्यधिमुक्तिः ।

शित्तधुतेषु⁽³⁾ न तस्यधिमुक्तिः पापमतेस्त्रिर्पायमुखस्य ॥

स इतश्च्युतो किं मनुजेषु कर्मवशाद्बुधो किं विमूढः ।
नरकेष्वथ तिर्यग्गतिषु प्रेतगतिषु च विन्दति दुःखम् ॥

यस्य मतिर्भुवि लोकप्रदीपो दुःखतपात्तकरो नरवीरः ।

10 तेन अपायपथं प्रविक्ष्य बोधिपथः सततं किं निषेव्यः ॥

चत्वारिमानि राष्ट्रपाल बोधिसत्वानां बन्धनानि । कतमानि चत्वारि । परावमन्यन-
ता बोधिसत्वानां बन्धनम् । लौकिकेनोपायेन भावनताप्रयोगनिमित्तसंज्ञा बोधिसत्वानां
बन्धनम् । अग्निगृहोत्तचित्तस्य ज्ञानविरहितस्य प्रमादसेवनात् राष्ट्रपाल बोधिसत्वस्य ब-
न्धनम् । प्रतिबद्धचित्तस्य कुलसंस्तवो राष्ट्रपाल बोधिसत्वस्य बन्धनम् । इमानि राष्ट्रपाल
15 बोधिसत्वानां चत्वारि बन्धनानि । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ॥

अवमन्यति नित्य परस्य भावयते सदा लौकिकध्यानम् ।

बध्यति तेभि स दृष्टिशतेभिः पङ्क्ति गजो यथ दुर्बलकायः ॥

1) Mètre: Dodhaka.

2) Corr. tān iha ajñāh?

3) śikṣadhuteṣu = śikṣādihuteṣu.

4) MS. परातिमन्यनता.

कुलसंस्तवबन्धनयुक्तो यस्तु प्रमत्त सदा प्रकृच्छितः ।

ज्ञानविवर्जित मूढमतिश्च बध्यति एभि अयुक्तचारिभिः ॥

यो ह्यत इच्छति दुःखभयेभ्यो ज्ञातिज्ञरामरूपादिविमोक्षम् ।

सो अवमन्यनमन्यन त्यक्त्वा पुष्यति बोधिपथे सततं च ॥

दुःखमनन्त सक्लमशेषं सर्वसुखादनपेत्ति भवित्वा ।

त्यक्त प्रियाप्रियज्ञात्रमशेषं बुद्ध भवति विकल्मषधीराः ॥

षट् प्रयुष्यत पारमितासु भूमिगुणेषु बलेन्द्रियज्ञाने ।

सर्वगुणैश्च सदा समुपेता बुद्ध भवेन्नरपञ्जरमुक्तः ॥

कल्प अचिन्तित्य पूर्व चरत्तः सत्कृताय चरन्वरबोधौ ।

दानदमे नियमे ऽपि च नित्यं सुस्थित आसी त्यजित्वा च ज्ञातीन् ॥

प्राप्तवने सद् नित्य रतो ऽहं शोषित आश्रयु बोधिनिदानम् ।

न च संसृतु वीर्य कदाचिदेषत ज्ञान मक्षापुरुषाणाम् ॥

भवचारके जगति दृष्ट्वा पञ्चगतिभ्रगधामितसन्नान् ।

कृत् कृपां विपुलामिह पूर्वे आर्जित बोधि बलात्तगर्दरे ॥

दुःखितृस्वसुताः⁽¹⁾ प्रियभार्यासु त्यक्त पुरा धनधान्य प्रभूताः ।

जीवित इष्ट [8 a] मही सुसमृद्धा एषत बोधिवरां बहुकल्पान् ॥

फलपुष्पजलाद्य सुरम्य आसि वने मुनि नात्तिरतो ऽहम् ।

क्लिन्न करो चरणौ कालिराज्ञा नैव मनो ऽपि तदा मम दुष्टम् ॥

1) MS. सुता.

वनकन्दरि स्यामकु नाम आसि मुनिर्भरतो गुरु जीर्णो ।
दृढवाणकृतन नृपेण नैव मनः परिदूषितमासोत् ॥

शैलतटादनपेक्ष्य शरीरं प्रोत्सृजतश्च मुभाषितकृतोः ।
काये न च मे न च जीवे बोधिनिमित्तमवेक्ष्य बभूव ॥

5 व्याघ्रिसुतानपि जीवितकृतोस् त्यस्य तनुं परितर्पित व्याघ्री ।
गमने ऽन्यनदन्सुरसंघाः साधु मक्षापुरुष स्थिर्वीर्य ॥

अतिदानरतश्च यदासीत् माणव पूर्वभवेषु चरंश्च ।
शोषितु रत्ननिदानसमुद्रः प्राप्य मणिं सुखिताः कृत सत्वाः ॥

10 सुतसोम महीपतिरासोत् विश्रुतकीर्तिं चरंश्च यदाहम् ।
वध्यगतं कृतकृत्यनयैर्मे राजशतं परिमोचितमाशु ॥

दुःखित वीक्ष्य नरं च दरिद्रं त्यक्त मया प्रियमेव शरीरम् ।
प्राप्य धनं स कृतश्च मयाब्धः सर्वददेन नृपेण सता मे ॥

शरणागत वीक्ष्य कपोतं स्वं पिशितं विनिकृत्य शरीरात् ।
दत्तमपि स्वतनुर्न भयार्तंस् त्यक्त इहापि नृपेण सता मे ॥

15 कृत्स्नमुपार्जितमाप्य भिषग्भिर्भेषजप्रतिभे मम पूर्वम् ।
जीवित त्यस्य परस्य ददौ तं केसरिराज बभूव यदाहम् ॥

चरता च पुरा जगदर्थे मद्रि पतिव्रत त्यक्त सपुत्रा ।
दुःखिताप्यनपेक्ष्यसंघ आसि नृपात्मजो यद् सुदंष्ट्रः ॥

20 वर्षसकृन्न मया परिपूर्णा मर्षित दुःकराश्चतुरशोति ।
उत्तसवीर्यु यद् आसीत् अर्थधनश्रियो ऽपि च पुरा मे ॥

जिनधातुस्तूपपुरतो मे झ्वलित आश्रयः परमभक्त्या ।
पूजा कृता दशबलानाम् आसि नृपात्मजो विमलतेजाः ॥

रौद्रज्ञ एव च रूपित्वा याचितवान् स चापि मम शोषम् ।
दत्तं निकृत्य च मया तद् राज यदा च चन्द्रप्रभ आसोत् ॥

सर्वत्र ग्रामनगरेषु बोधिमुखेषु भेषजमुदारम् ।
सत्त्वार्थं स्थापित मया ते पुण्यसमो वभूव च यदाहम् ॥

स्त्रीणां सकृन्नमभिद्वपाः काञ्चनमुक्तिभूषितशरीराः ।
त्यक्ता पूर्वभत्रेषु चरता मे आसि यदा शुभो नृपति पूर्वे ॥

पुष्पैर्वरैरपि च गन्धैः काञ्चनमुक्तिकाप्रिवरश्रोमान् ।
त्यक्तश्च मे मकुट पूर्व आसि नृपो यदा रतनचूडः ॥

मृडतूलपिचू[8b]पमसूक्तौ कोमलपद्मपत्रमुकुमारौ ।
त्यक्तौ करौ सचरणौ मे पूर्व नृपेण धृतिमता च ॥

विनिगृह्य रातसिशतानि निर्घृणदारूणाप्रवलचण्डा ।
कृत मानुषा बदरद्वीपे सिंहेल सार्थवाह यद् आसीत् ॥

कामेषु मूर्च्छितमना मे बालि स राज्ञसी प्रमदसंज्ञा ।
पञ्चशतानि वणिगानां मोक्षित ते यदाभवे सुनेत्रः ॥

चत्वारि कोटि प्रमदानाम् अटसरतुल्यद्विपिणां विहाय ।
प्रज्ज्य निर्गतु जिनस्य शासने पुण्यरश्मि यद् आसोत् ॥

1) पूर्व est à supprimer, metri causa.

2) MS. मुक्तिभूषितं.

3) MS. °पत्तौ.

मयि त्यक्तमङ्गुलि उदार। सखित्तार्थमेव चरता मे ।
ज्ञात्तार्चिता विमलशुद्धा काञ्चनवर्णा पार्थिव⁽¹⁾ यदासीत् ॥

शुभ नीलपद्मसमवर्णा नेत्र मनोरमा हृदयकात्ता ।
त्यक्ता मया च जगदर्थे उत्पलनेत्र पार्थिव यदासीत् ॥

5 प्रियविप्रयोगकृत दृष्ट्वा स्त्री च प्रणष्टद्वयमतिवेषा⁽²⁾ ।
परिमोचिता करुणया मे केशव वैद्यराज यद् आसीत् ॥

व्याध्यातुरं च नरमीदृशं स्वं रुधिरं प्रदत्तमपि मे ऽभूत् ।
निर्व्याधितः स च कृतो मे प्राग्भव सर्वदर्शि यद्भवम् ॥

10 हित्वा स्वमस्थि च शरीराद् व्याधिकृशस्य मञ्ज मया दत्तम् ।
न च सख त्यक्त मम ज्ञातुं आसि नृपो यदा कुमुम नाम ॥

सर्व स्वकोशमपि त्यक्त जीवित त्यक्त मे प्रिय मनापम् ।
नरु मोक्षितो व्यसनप्राप्त आसि नृपो ऽर्थसिद्धि यद् पूर्वम् ॥

चक्राङ्कितं कमलतुल्यं पणियुग प्रदत्तमनपेक्षम् ।
नय आशुकेतु यद् आसीद् बोधिमभीप्समान जगदर्थे ॥

15 नृप सर्वदर्शि यद् आसीत् कारुणिको जनार्थहितकामः ।
त्यक्ता मया चतुरो ऽपि च द्वीपाः स्फोतनरैर्वरनरीशतैश्च ॥

मृड कोमलं विमलगौरं ऊरु तच्छिखं दृष्टमुदिताया ।
दत्तं स्वमांस रुधिरं मे ज्ञानवती यदासि नृपपुत्री ॥

1) MS यद् आसीत्. 2) MS. वेसा. 3) Corr. *hysta*°.

कनकाभपीनसुकुमारं त्यक्त स्तनद्वयं हृदयकात्तम् ।
स्त्री प्रेक्ष्य मे क्षुधतृषार्तं सात्रप्यवतीति वनिता यदाभूत् ॥

वरभूषणानपि सुरम्यान् रत्नमनेकवस्त्ररथयानान् ।
संत्यक्त दुस्त्यजमनेकं विश्रुतश्रीनृपेण च मयाभूत् ॥

राज्ञः सुतो तु विकृतज्ञस् तारित सागरायदकृतज्ञः ।
रत्नार्थं नेत्र मम तेन उद्धत नैव मे हृषित चित्तम् ॥

माभूत्पिपीलिकवधो मे त्यक्त वराश्रयो ऽपि चनपेक्ष्य ।
न च चित्त कम्पित तदा मे पूर्वभवेषु गोध यद् आसीत् ॥

उपस्थानगौरवरतो ऽहं वृद्धचरीषु नित्य रत आसीत् ।
न च मा[9a]नवानपि च स्तब्ध आसि कपिञ्जलो विचरमाणः ॥

शरणागतस्य च मयार्थं त्यक्त समुच्छ्रयः कृप जनिता ।
न च त्यक्त वानरगतेन व्याधनरः शराभिनिहृतेन ॥

गजवशगतेन शोषितो मे तनुरपि वृद्धगुरुं जगत्स्मरित्वा ।
सुरुचिरमशनं मया न भुक्तं मोक्षित आत्म गजा यदा तदासीत् ॥

15 ऋत्तपतिरभूव शैलडुर्गे किमकृत सप्तदिनानि रक्षितो मे ।
पुरुष वधकु तेन म प्रयुक्तो न च प्रतिघात कृतश्च मे तदास्मिन् ॥

⁽¹⁾ आसि गजो किमकुन्दनिकाशो बोधिवराश्रित बुद्धगुणार्थी ।
स विशेषेण शरेण च विद्धो दृष्ट्वरास्त्यजमान न द्विष्टः ॥

1) Mètre: Dodhaka.

वनगोचरि खण्डकद्वीपे तित्तिरियोतक मैत्रविहारी ।
सकृ दर्शनेन समितो ऽग्निं देवगणा कुसुमानि त्तिपत्ति ॥
गङ्गतरङ्गजलैर्द्रियमाणाः तारित मे यद् आसि मृगत्वे ।
वधका मम तेनुपनीता नैव मनो मम तत्र प्रडुष्टम् ॥

5 तारित पञ्चशतं वणिजानां सागरमध्यगताश्च घनाद्याः ।
तैश्च कृतः क्षुधितैश्च तदाहं कच्छपयोनिगतो ऽपि च मैत्रः ॥

बोधिचरिं चरमाणकृ पूर्व मत्स्य बभूव यदा जलचारी ।
त्यक्त मयाश्रय सत्त्वहिताय भक्तित प्राणिसकृन्नशतेभिः ॥

व्याधिशताभिकृतं जगदीदृश्य भेषजभूतसमुच्छ्रय कृत्वा ।
10 सत्त्व कृताः सुखिता निरुज्जाश्च प्राणकु सौम्य तदा च यदासीत् ॥

सिंहक बभूव यदा मृगराजा स्थामबलान्वित कारुणिकश्च ।
विद्ध श्रेणा न हृषित चित्तं मैत्रि तदा वधके ऽपि तदा मे ॥

शङ्खतुषारनिभो क्यराजा आसि पुरा च समुद्रतटे ऽहम् ।
राक्षसिमध्यगता वणिजो मे तारित कृत्व कृपां करुणां च ॥

15 बोधिचरिं चरमाणा जनार्थे आसि कुपाल अहं यद् पत्नी ।
वर्जित कामगुणा बद्धदोषा नो च वशं प्रमदान गतो ऽहम् ॥

आसि शशो वनगुल्मनिवासी शासति तं सुकृते शशवर्गम् ।
मुनिराश्रमवासि क्षुधार्तस्तस्य कृतेन मयाश्रयु त्यक्तः ॥

आसि शुको द्रुम पुष्पफलाद्ये शुष्कद्रुमो न च मे स हि त्यक्तः ।
20 दृष्ट कृतज्ञ तदा मम शक्रस्तं कृतवांस्तर्प पन्नफलाद्यम् ॥

वानरसंघमुपद्रुत दृष्ट्वा नागनृपेण विवर्जितदेशम् ।
राजभयात्तु विमोक्षित ते मे वानरराज अहं यद् आसीत् ॥

शुक भूत पुरा गुरुहेतोः शालि कुर्यश्च नरेण गृहीतः ।
किं नु शुका कस्मे मम शालि नाशयते [9 b] ऽपि च पत्ति मुशस्यम्⁽¹⁾ ॥

शुक सो ऽब्रवीद्ब्रह्म शृणुष्व चौर्यं कुरामि न ते अरु शालिम् ।
जीर्णगुरुद्वयपोषणहेतोः शालि कुरामि कृपार्थं तु तेषाम् ॥

वीज प्रकीर्णं यदा प्रथमं ते भागं⁽²⁾ ददामि सर्वज्ञस्य ।
तच्च गिरं वदतो मम श्रुत्वा तेनापि चौर्यं भवेन्न कदाचित् ॥

साधु शुका कुर शालि यथेष्टं दुर्लभ मानुष पस्वियु भक्तिः ।
मानुष त्वं वय तीर्यगतेका साधु दमः शम संयम तुभ्यम् ॥

इत्येवमादिचरितानि पूर्व चरत्त दुष्करकृतानि ।
न च मे मनसि तत्रभवि खेद एषत उत्तमां विरजबोधिम् ॥

आध्यात्मिकं क्वाथ च बाल्यं नास्ति हि वस्तु यन्मया न दत्तम् ।
शीले च क्षान्ति तथ वीर्यं ध्यान उपाय प्रज्ञ चरितो ऽहम् ॥

मांसं त्वचं तथपि च मज्ज शोणितमेव दत्तं स्वशरोरात् ।
प्राप्ते गुहासु च यदा मे शोषित आश्रयो ऽपि चरता मे ॥

धृतयान देशित जिनेभिः यत्र प्रयुज्यते जिन भवति ।
तत्र धृते सततं च प्रयुक्तो आसि चरत्त पुरे अरु नित्यम् ॥

1) Corr. *masasyam* (= *matsasyam*).

2) MS. भागु ददामि सर्वज्ञस्य.

3) MS. धुन.

एतादृशा व्रत उदारो ये च निषेविता चरता मे ।
 श्रुत्वा च तेषामिमाश्चर्यमेकपदे न भविष्यति क्वन्दः ॥
 क्वास्यु भविष्यति इमं श्रुत्वा शासनमेतदेव च तदानीम् ।
 आहारमैथुनपरास्ते मिहसदाभिभूत शतकाङ्क्षाः⁽¹⁾ ॥
 5 धर्मद्विषः सदं अनार्याः शासनद्वेषका गुणविकृतिनाः ।
 श्रुत्वा च धर्ममिमं शास्त्रं नैष जिज्ञोक्त इत्यभिवदन्ति ॥
 आचार्यो मे श्रुतसमुद्रो आसि बहुश्रुतः कथिकश्रेष्ठः ।
 तेनापि चैष प्रतिषिद्धो बुद्धवचो हि नैष तु कथंचित् ॥
 परतो ऽप्यभूदपि च वृद्धः तस्य गुरुः स शामितगुणौघः ।
 10 तेनापि नैष हि गृहीतो मात्र प्रयुज्यथ वितथमेतत् ॥
 यत्रात्म नास्ति न च जीवो देशित पुद्गलो ऽपि न कथंचित् ।
 व्यर्थः श्रमो ऽत्र घटते यः शीलप्रयोग संवर्क्रिया च ॥
 यद्यस्ति चैव महायानं नात्र हि आत्मसत्त्व मनुजो वा ।
 व्यर्थः श्रमो ऽत्र हि कृतो मे यत्र न चात्मसत्त्व उपलब्धिः ॥
 15 कवितानि कैव स्वमतानि पापमतेः कुतीर्थिकमतैश्च ।
 भाषेत नो जिन कदाचित् वाचमिमो हि भिन्नपरिभाषाम् ॥
 अपत्रोपशीलरुक्ताश्च धाङ्कप्रगल्भउद्धतप्रचण्डाः ।
 भूविता हि भिन्नव ममेकं शासनं ईर्ष्यमानमद्गन्धाः ॥

1) MS. धाङ्काः.

2) MS. पुद्गला.

3) MS. कीरपत्राप्य. Il faut lire sans doute *hrir apatrāpa*, le premier de ces mots étant une glose marginale introduite dans le texte.

विध्यत क्वस्त तथा पादांशीवरकर्षका निधुनतः ।
 काषायकण्ठ विचरता ग्रामकुलेषु मध्यमदमताः ॥
 बुद्धस्य ते धनं गृहीत्वा सेवकरा गृहस्थजनतायाम् ।
 लेखं वृत्ति सततं ते शासनदं विहाय गुणाराशिम् ॥
 गोर्दभाश्चपशुदानात्संभवते [10 a] हि दास्य पि तेषाम् ।
 5 कृषिकर्मवाणिज्यप्रयोगा युक्तमनाश्च ते ऽनिशमनार्याः ॥
 नैषामनार्यमपि वाच्यं नैव च किंचिदस्ति यदकार्यम् ।
 स्तौपिक साधिकं क्यपि च वित्तं पौद्गलिकं च तच्च समेषाम् ॥
 भिन्नुषा वीह्य च गुणाब्जं तेष्वपि चाप्यवर्षा कथयन्ति ।
 10 दुःशोत्ववञ्चक प्रविश्य कुक्तास्ते स्त्री च विनाशयन्ति हि सुघोराः ॥
 गृहो गृहीण तथा कामैर्यादृशे प्रन्नजित्व ते गृहाः ।
 भार्याः सुता दुहितरश्च तेषु भविष्य गृहिसमानम् ॥
 यत्रैव सत्कृत कुले ते चीवरपिपुडपातपरिभेगैः ।
 तस्यैव दारपरिगृहा ल्लेशवशानुगाः सदं अनार्याः ॥
 कामा इमे खलु न सेव्याः प्रातिनं तिर्यकप्रेतनिर्येषु ।
 15 वह्यन्ति ते सदं गृहीणां ते च स्वयमदात्त अनुपशास्ताः ॥

1) MS. सेवकराङ्गगृह°.

2) MS. गोक्यगर्दभाश्चपशुदा संभवते.

3) MS. °कर्मविजय.

4) MS. सुघोरः

5) MS. सव्याः.

6) Corr. *pātana*.

स्वयमेव ते यथा अदात्ताः शिष्यगणो ऽपि तेषु न सुदात्तः ।

आहारमैथुनकथायां रात्रिदिवानि तेषु गमिष्यन्ति ॥

सेवार्थमेव न गुणार्थं ते खलु संघकं ददति तेषाम् ।

शिष्यगणैः स्वकैः परिवृतो ऽहं पूजं जने सदात्र चल सिध्य ॥

5 कथयन्ति ते ऽपि च जनस्य संघकं एष मे करुणयिषाम् ।

उपस्थान प्रार्थयामि तेभ्य शिष्यगणेभ्य एव न कदाचित् ॥

रोगाभिभूतबद्ध तत्र कुष्ठिलाश्चित्रगात्रमुविद्वपाः ।

प्रत्रञ्जिष्यन्ति नरकेषु आगता आगता सद अनार्याः ॥

उद्देशसंवरविहीना भिन्नुगुणेषु ते सद विपुक्ताः ।

10 गृहिणो न ते ऽपि न च भिक्षू वर्जित ते यथा श्मशान इव दारूः ॥

शिक्षामु चादरं न तेषां स्यान् न च प्रतिमोक्षविनये वा ।

उद्दामगाः स्ववशगास्ते अङ्कुशमुक्तका इव गजेन्द्राः ॥

वनवासिनामपि हि तेषां ग्रामगतं भविष्यति हि चित्तं ।

क्लेशाग्निना प्रपतितानां चित्तमवस्थितं हि न च तेषाम् ॥

15 विस्मृत्य बुद्धगुणसर्वान् शिलधुतांश्च ते ऽपि च उपायान् ।

मदमानदर्पपरिपूर्णा ते प्रपतन्ति दारुणमवीचीम् ॥

राजकथारताश्च सततं ते चोर्कथाभिकीर्तनरताश्च ।

ज्ञातिनिषेवने च निरतास्ते चित्तपमान रात्रिदिवसानि ॥

1) MS. शिल°.

2) MS. नरतेषु.

ध्यानं तथाध्ययनं त्यक्त्वा नित्यं विकारकर्मणि नियुक्ताः ।

आवासगृधृभृकुटीकास्ते च अदात्तशिष्यपरिवाराः ॥

न च कर्मिको ह्यहं विकारे आत्मनहेतुरेषु हि कृतो मे ।

ये भिन्नवो ममानुकूलास्तेष्ववकाशमस्ति हि विकारे ॥

5 ये शीलव[10b]त्त गुणवत्तो धर्मधरा जनार्थमभियुक्ताः ।

दमसंयमे सतत युक्ताः संघकं तेषु ते न कुरुते च ॥

लयनं ममैतद्बुद्धिं सार्धविकारिणो ऽपि च ममेदम् ।

संमोदिकस्य च ममेदं गच्छ न ते ऽस्ति वास इह कश्चित् ॥

शय्यासनं निखिलदत्तं भिन्नवः स्थापिता इह प्रभूताः ।

10 न च लाभसंभव इहास्ति किं परिभोदयसे ऽत्र ब्रज भित्तो ॥

शय्यासनोद्दिशन तेषां नैव भविष्यते ऽपि च कदाचित् ।

गृहिसंचयाश्च भवितारस्ते च प्रभूतभाणउपरिवाराः ॥

निर्भर्त्सितापि च समत्ताते हि ममैरसाश्चरिमकाले ।

वचनं न चैते मम हि स्मृत्वा प्रातवने तदाभिनवसन्ति ॥

15 हा शासनं जिनवरस्य नाशमुपेक्ष्य हि न चिरेण ।

लाभाभिभूतगुणद्विष्टा भिन्नवः प्राडुर्भूत बद्ध यत्र ॥

परिभूतकाश्च सततं ते पश्चिमकालि शीलगुणयुक्ताः ।

ते चाप्यरण्यवनवासी ग्राम विक्राय राष्ट्रनगराणि ॥

सद सत्कृता गुणविहीना भेदकसूचकाः कञ्जकामाः ।

20 ते शास्तृसंमत जनस्य ते च भविष्यन्ति मानमददग्धाः ॥

इमं शासनं गुणनिधानं सर्वगुणाकारं परमरम्यं ।
नाशं प्रयास्यति ममेह शीलविपत्तिरीर्ष्यमद्रोषैः ॥

रत्नाकारो यथ विलुप्तः स्थास्यति पद्मिनीव परिशुष्का ।
पूय वररत्नमयं भग्नं नश्यति शासनं चरिमकाले ॥

एतादृशश्चरिमकाले धर्मविलोपं वर्तति सुधोरः⁽²⁾ ।
त चापि भित्तव अदात्ता नाशयितारं शासनं ममेदम् ॥

इमं चर्षसे⁽³⁾चनिरतानां दूरत संगतिः क्वचन तेषां ।
प्रेतगतिनरके ऽपि च वासः तिर्यगतिश्च इतो हि द्युतानाम् ॥

अनुभूय तीव्रकटुकानि दुःखमनसं वर्षशतमनेकैः ।
लब्ध्वा स मानुषभवं वा ज्ञायति दुःखितः सतत शोच्यः ॥

अन्धो ऽथवा वधिर काणो ज्ञायति चित्रगात्रं सुविद्वपा ।
बीभत्सद्वयभयदर्शी पापचरोमिमां सतत सेवी ॥

विश्रम्भते ऽस्य न च कश्चित् अद्दधते ऽस्य चापि न च वाक्यम् ।
निर्भच्छिक्तो भवति नित्यं यो ऽभिनिषेवते विषमचर्याम् ॥

ते रोगदुःखशततप्तास्ताडित लोष्टकाष्ठप्रकरिभिः ।
क्षुत्तृष्णायैः परितप्तास्ते च भवन्ति सदा सुपरिभूताः ॥

दुःखा अनस्य इति ज्ञात्वा दूरं पापचर्यं विनाहिला ।
सेवेथ साधुचरि नित्यं मा भवितानुताप इह पश्चात् ॥

यस्य प्रियो भवति बुद्धो आर्यगणश्च शिस्तधुतधर्माः ।
अभिपुङ्गव्या सततमेवं त्यक्त्वा च ज्ञात्रला[11 a]भयशकीर्ति ॥

मायोपमं हि दुरमेतत्स्वप्नसमं च संस्कृतमवीक्ष्यम् ।
न चिराद्भविष्यति वियोगः सर्वप्रियैर्न नित्यमिह कश्चित् ॥

उच्युष्यतां घटत नित्यं पारमितासु भूमिषु बलेषु ।
मा ज्ञातु संशयत वीर्यं यावन्न बुध्यथा प्रवर्बोधिम् ॥

निदानपरिवर्तः प्रथमः ॥

1) MS. °रम्याः.

2) MS. एतादृशाश्च° सुधोरे.

3) MS. सव.

II.

द्वितीयः परिवर्तः

यद्व्यसा राष्ट्रपाल बोधिसत्त्वपानीयानां पुद्गलानामिमे दोषा भविष्यन्ति । अनभियुक्ता
 अनभियुक्तान् पूजयिष्यन्ति शठाः शठान् पूजयिष्यन्ति अज्ञा अज्ञानसत्कर्तव्यान्मन्यन्ते । आ-
 मिषप्रियाश्च भविष्यन्ति । अथयवसाने बद्धलाः कुलमत्सराः शठा घाङ्गा मुषराः⁽¹⁾ कुक्का
 ज्ञात्रगुक्काः । अन्योन्यत्रणभाषनतया लाभं निष्पादयिष्यन्ति लाभपर्येष्यार्थं च ते ग्रामं प्रवे-
 5 द्यन्ति न सत्वपरिपाकार्थं न सत्वानुकम्पार्थं । ते अज्ञानिनो ज्ञाननिमित्तात्मानं प्रतिज्ञा-
 स्यन्ति । कथं मां परे विज्ञानीयुः । बद्धश्रुतः कल्याणधर्म इति । अगौरवाश्च भविष्यन्ति य-
 थात्रानभियुक्ताः । भिन्नभाजनभूता भविष्यन्ति अन्योन्यस्खालतगवेषिणः । नष्टप्रयोगा अ-
 ज्ञाः कुशीदाज्ञाना नवकल्पनबद्धलाः । अन्योन्यभिन्नधर्मसंगायनतया स्वच्छन्दा दृढवैरा
 आक्रोर्षव्यापादा अयुक्तपरिभाषाज्ञानसंज्ञस्या इह शासने चरिष्यन्त्यापरिपृच्छनशीलाः ।
 10 धर्मश्रवणानार्थिकाः । अयुक्तचर्यया दरिद्रकुलेषूपपत्तिं परिगृहीष्यन्ति ते दरिद्रकुले प्र-
 त्रजिताः समानालाभमात्रकेनेह शासने तुष्टिमुत्पादयिष्यन्ति । तेषामत्ययदेशनापि न भवि-
 ष्यति किं पुनर्ज्ञानाभिसमयः । ते बुद्धगुणात्रिचिन्वा ज्ञात्रलाभमात्रकेन श्रवणा स्म इत्या-
 त्मानं प्रतिज्ञास्यन्ति । नाहं राष्ट्रपाल तेषां तथात्रयाणां पुद्गलानामानुलोमिकामपि
 15 ज्ञातिं वदामि कुतः पुनर्बुद्धज्ञानं । सुगतिस्तेषां हरे किं पुनर्बोधिः । तेषां पुना
 राष्ट्रपाल तथात्रयाणां पुद्गलानामष्टौ बोधेः परिपन्थकरान्धर्मान्वादामि । कतमानष्टौ ।
 अपायोपपत्तिः दरिद्रकुलोपपत्तिः प्रत्यक्षजनपदोपपत्तिः नीचकुलोपपत्तिर्दुर्वर्षातान्धत्वग-
 तिकाः पापमित्रसमवधानं बद्धमान्यता विषमा परिहारेण कालक्रियाः । श्मान्राष्ट्रपाल
 अष्टौ धर्मान्बोधेः परिपन्थकरान्वादामि । तत्कस्य हेतोः । नाहं राष्ट्रपाल वचनप्रति-

1) MS. मुषराः.

ज्ञस्य बोधिमिति वदामि । न कुक्कस्य चर्यापरिशुद्धिं वदामि । न शठस्य बोधिचर्या
 वदामि । नामिषगुक्कस्य बुद्धपूजां वदामि । नाभिमानिनः प्रज्ञापरिशुद्धिं वदामि । नाहं
 दुष्प्रज्ञसमन्वागतस्य संशयहेदनं वदामि । नाहं मत्सरिणा आशयपरिशुद्धिं वदामि । नाहं-
 मनधिमुक्तिबद्धलस्य धारणीप्रतिलाभं वदामि । नाहंमसद्गुणपर्येषकस्य सुगतिप्रतिलाभं
 वदामि । न कुलमत्सरस्य कायपरिशुद्धिं वदामि । नाहंमकल्पितार्थपथस्य बुद्धसमवधानं
 5 वदामि । न कुलाध्यवसितस्य वाक्यपरिशुद्धिं वदामि । न गौरवस्य चित्तपरिशुद्धिं वदा-
 मि । नाहंमात्रज्ञस्य धर्मकामतां वदामि । न कायज्ञीवितसापेतस्य धर्मवेष्टिं वदामि । नाहं
 राष्ट्रपाल षट्कास्तृतृस्तथा विगर्हामि यथा तान्मोक्षपुरुषान्विगर्हामि । तत्कस्य हेतोः । अ-
 न्यथावादिनस्ते अन्यथाकारिणः । विसंवादाकाः सदेवकस्य लोकस्य ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेल्लायामिमा गाथा अभाषत ।

10

⁽¹⁾ असंयता उद्धत उन्नताश्च अगौरवा मानिन लाभ उत्सदा ।

ल्लेशाभिभूताः सखिलाः सकिंचनाः सुहृर ते तादृश अयबोधये ॥

लाभाभिभूतस्य कुसीद वर्द्धते कुसीदभूतस्य प्रणष्ट अह्वा ।

अह्वाविपन्नस्य प्रणष्ट शीलं दुःशीलभूतस्य प्रणष्ट संगतिः ॥

दरिद्रभूताश्च हि प्रत्रजित्वा दरिद्र्यमुक्तां समवाप्य पूजाम् ।

15

तैः काञ्चनो भारमिवापविद्धः ससस्य भारः पुनरुद्धकृतः ॥

लाभार्थिको ऽरण्यमुपेति वस्तुं गवेषते तत्र गतश्च ज्ञातीन् ।

अभिज्ञाविद्याप्रतिभानसंपदो विहाय गृह्णाति स चापि ज्ञातीन् ॥

अपायभूमिं गतिमन्त्रेषु दरिद्रतां नीचकुलोपपत्तिम् ।

ज्ञात्यन्धदौर्बल्यमथाल्पश्रामतां गृह्णाति ते मानव शेषामूढाः ॥

20

1) Mètre: Upajāti, Indravamçā, Vamçasthā.

2) MS. लाभातिको. 3) MS. संपदा . . . ज्ञातून्.

ते वृत्तिचर्यापरिक्लीनभावाः प्रमादलाभेन स्मृतिप्रणष्टाः ।
 घोरे प्रयास्यन्ति मद्वाप्रपातं पतो न मोक्षोऽस्त्यपि कल्पकोटिभिः ॥
 यदीह लाभेन भवेत् बोधिस्तदेवदतोऽपि लभेत बोधिम् ।
 वैरम्भवातेन यथैव पत्नी त्तिप्यन्ति लाभेन तथा अयुक्ताः ॥
 5 पुण्यैर्विक्लीनाः परदारगृह्णाः अशुद्धशीलाः कुशलेषु बोद्धरः ।
 ते शासने ऽनर्थश्मशानदारुवत् ये बोधिचित्तेन अलब्धज्ञानाः ॥
 बोध्यर्थिको ऽन्वेषति बुद्धधर्मान् न तिष्ठते चापि यथा समोक्षः ।
 दृढः स लेपेन कृतः कपिर्वा मानाभिभूतस्य तथैव बोधिः ॥
 बोध्यर्थिकेनापि मया स्वजीवं त्यक्तं प्रियं धर्मपदस्य हेतोः
 10 त्यक्त्वा च धर्मोस्त अयुक्तयोगाः निरर्थभूता निपतन्ति शासनम् ॥
 मद्वा[12a]प्रपातं ज्वलितं क्रुताशनं सुभाषितार्थं पतितोऽस्मि पूर्वं ।
 श्रुत्वा च तस्मिन् प्रतिपत्तिये स्थितो विहाय सर्वाणि प्रियाप्रियाणि ॥
 श्रुत्वा गुणाद्य च विचित्रशासनं तेषां स्पृहा नैकपदेऽपि ज्ञापते ।
 अधर्मकामस्य कुतोऽस्ति बोधिः यथैव चान्धस्य पथि पकाशनमिति ॥

15 भूतपूर्वं राष्ट्रपालातीते ऽध्वन्यसंख्येयैः कल्पैरसंख्येयतरैरचिन्त्यैरतुल्यैरप्रमाणीर्विपु-
 लैरप्रमेयैर्यासीत्तेन कालेन तेन समयेन सिद्धार्थबुद्धिर्नाम तथागतो ऽकृन्सम्यकसंबुद्धो लोक
 उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवमनुष्याणां
 च बुद्धो भगवान् । तेन च समयेनार्चिष्मानाम राजाभूत् । अर्चिष्मतः पुना राष्ट्रपाल राज्ञो
 जम्बूद्वीपे राज्यमभूत्षोडशयोजनसदृश्याणि । तेन च राष्ट्रपाल कालेन तस्मिन्जम्बूद्वीपे

विंशतिनगरसदृश्याण्यभूवन्सर्वाणि कुलकोटिसदृशिकाणि । तस्य खलु पुना राष्ट्रपाल राज्ञो
 ऽर्चिष्मतो रत्नप्रभासं नाम नगरमभूद्राजधानी यत्र स राज्ञार्चिष्मन्प्रतिवसति । द्वादश यो-
 जनान्यायामेन पूर्वेण पश्चिमेन च सप्त योजनानि विस्तरेण दक्षिणोत्तरेण च सप्तानां र-
 त्नानां च सप्तप्राकारमष्टापदसुकृतं । तेन च समयेन दशवर्षकोटिनिपुतानि सन्नानामापुः-
 प्रमाणमभूत् । राज्ञः पुना राष्ट्रपालार्चिष्मतः पुण्यरश्मिर्नाम पुत्रो ऽभूद्भिन्नपः प्रासादिको 5
 दर्शनोपः परमशुभवर्णपुष्कलतया समन्वागतः । तस्य ज्ञातमात्रस्यैवं निधानसकृत् प्राडुर्भूतं
 सप्तानां रत्नानामेकं चात्र निधानं राज्ञः प्रासादे प्राडुर्भूतं दशपौरुषप्रमाणं सप्तानां रत्नानां । त-
 स्य खलु पुना राष्ट्रपाल पुण्यरश्मे राजकुमारस्य ज्ञातमात्रस्यैव सर्वे जाम्बूद्वीपकाः सत्वा आ-
 तमनसोऽभूवन् । ये च सत्वा बन्धनगतास्तेषां बन्धनमोक्षोऽभूत् । तेन खलु पुना राष्ट्रपाल पु-
 ण्यरश्मिना राजकुमारेण सप्तभिर्दिवसैः सर्वशिल्पान्यधिगतानि यावन्ति लौकिकानि । 10

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मे राजकुमारस्य शुद्धावासकायिका देवता अर्धरात्रका-
 लसमये संचोदयन्ति स्म । अग्रमतेन ते कुमार सदा भवितव्यम् । अनित्यताप्रत्यवेक्षणकु-
 शलेन भवितव्यम् । अल्पं हि कुमार जीवितं मनुष्याणां गमनीयः संपरायः परलोकभयद-
 र्शिना च ते भवितव्यं न कर्मक्रियोद्धरेण । तस्यां वेलायामिमा गाथा अभ्राषत ।

(1) कुमार भव सुप्रमत्तको मा प्रमादवशमभ्युपेक्ष्यसे ।

अप्रमाद सुगतेन वर्णितो निन्दिता हि सुगतेः प्रमत्तकाः ॥

अप्रमत्त इह ये च सूरता दानसंयमरता [12b] अमच्छराः ।

सर्वसहकृपमैत्रमानसा ते भवन्ति नचिरा नरोत्तमाः ॥

ये प्रमेयसुगता अतीताः सांप्रतं च हि येऽप्यनागताः ।

सर्व एव कुशलैस्त उदृता अप्रमादपथ एव मुस्थिताः ॥

अन्नपानमथ वस्त्रभोजनं हेमद्वयमणिमुक्तिभूषणम् ।
दत्तं तैरपि च कल्पकोटियः प्रार्थयद्भिरिह बोधिमुत्तमाम् ॥

कृस्तपादमथ कर्णनासिकां याचिता ददति संप्रकर्षिताः ।
सर्वबोधिगुणपूरिताशयास्ते भवन्ति नचिरा नरोत्तमाः ॥

5 राज्यसौख्यविभवांश्च सर्वशो विप्रकृष्य दयिता स्त्रियोऽपि च ।
रङ्गमायसदृशं हि संस्कृतं संश्रयस्व वनमेव निस्पृहः ॥

ज्ञोवितं चपलमधुवं सदा मृत्तिकाघटक एव भेदि च ।
याचितोपममशाश्रुतं सदा नात्र नित्यमशुभं कुमारक ॥

10 नेह मात्र न पिता न बान्धवा धारयन्ति यत्तमान उर्गतिम् ।
यत्कृतं हि मनुजैः शुभाशुभं तत्प्रयात्तमनुयाति पृष्ठतः ॥

कामहेतु बद्धकल्पसागरा अन्यमन्यवधिता निर्धकाः ।
कस्यचिन्न च कृतं त्वया हितं व्यर्थ एव च निवेशितः श्रमः ॥

11 अथ ते जगत एषतो हितं बोधिशात्तमतुलं पदोत्तमम् ।
मज्ज मांसमपि चर्म शुष्यते यद्यपि त्वमपि माकृथा श्रमम् ॥

15 दुर्लभो हि सुगतस्य संभवः शात्तधर्मश्रवणं सुदुर्लभम् ।
मारपत्तमवधूय पत्नतो बुद्धज्ञान नचिरेण लप्स्यसे ॥

भद्रमित्रपरिसेवकः सदा पापमित्रपरिवर्जको भव ।
सत्पथे उपनयन्ति ते सदा दुष्पथा च सततं निवारकाः ॥

साधु वीर्यमपि कृत्य सुस्थिरं कायजीवितस्पृहां विहाय च ।
वज्रकल्पकृदया दृढाश्रया बुद्धमार्गमिममेव सुश्रुतम् ॥

दुर्लभं पदवरं ह्यनुतरं सर्व एव पुरिमा नरोत्तमा ।
श्रण्यगोचररताः प्रभंकराः तेष त्वं चरं पथेऽनुवर्तकः ॥

5 श्रण्यवासनिरतः सदा भव मातृपुत्रपितृबान्धवान् प्रियान् ।
विप्रकृष्य सकलं सुहृद्जनम् कायजीवितकृतामपि तृष्णाम् ।
एषताद्य विपुलं सुगतज्ञानसंचयम् एषता पदवरं ह्यनुतरम् ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारस्तत उपादाय दशभिर्वर्षेण ज्ञातु स्त्यानमिद्ध-
मवक्रामितवान्न ज्ञातु हसितवान्न क्रीडितो न रमितः न परिचारितो न ज्ञातूद्यानभूमिं ग-
तो न ज्ञातु सखायान् दृष्ट्वा विस्मितः । न ज्ञातु गीताभिलाष्याभूत् । न राज्यधनगृहनगरेषु
10 स्पृहामुत्पादितवान् । एवं सर्ववसुषु अनपेक्षोऽभूत् । एकप्रध्यायमानः स्थितोऽभूत् प्रतिसं-
लीनः परमदौर्बल्यभावं विचिन्तयन् । असारमिखरं च लोकमनाश्च मनः । अप्रियसमवधानं [13a]
प्रियविनाभावं बालोल्लापनं संसाररतिनिरास्वादे राज्यमुखं विमोघधर्मभवाभिष्टे शमततं
पृथग्जनत्वं सदा विरूढं । बालापुक्तजनमध्यगतोऽस्मि यन् न्वहं तूष्णीभावेनातिनामयेयं । स
एकात्ते तूष्णीभूतः । अप्रमादं विचिन्तयन् प्रियविनाभावमेकाकी विहरति स्म । 15

अथ खलु राष्ट्रपाल राजार्चिष्मता अन्यतरस्मिन् पृथिवीप्रदेशे रतिप्रदानं नाम
नगरं मापितमभूत्कुमारस्य परिभोगार्थम् । दक्षिणेनोत्तरेण च सप्त वीथीशतानि सप्त-
भिः प्राकारैः समस्ततोऽनुपरिक्षिप्तमभूत्सप्तसप्तमयैः किङ्किणीजालसमुच्छ्रितैर्मुक्ताजालर-
त्नयष्टिवितानैः सर्वेषु च वीथीमुखेषु अशीतिरत्नयष्टिसकृन्नाणि स्थापितान्यभूवन् सर्व-
स्यां च रत्नयष्ट्यां यष्टिरत्नमूत्रसकृन्नाणि निबद्धान्यभूवन् सर्वत्र च रत्नमूत्रे चतुर्दश 20

तालपङ्क्तिकोद्यो निबद्धान्यभूवन् । यासां वातेनेरितानां वातसंघटितानां तद्यथापि नाम तूर्यशतसकृत्स्य घोषशब्दः स्यात् । सर्वेषु च वीथीमुखेषु पञ्च पञ्च कन्याशतानि स्थापितान्यभूवन् गीतकुशलानि नृतकुशलानि प्रथमयौवनप्राप्तानि सर्वज्ञगत्परिभोग्यानि । तासां च राज्ञार्चिष्मता ग्राज्ञा दत्ताभूत् । रात्रिं दिवं भवतीभिर्नान्या कथा कार्या । अन्यत्र नृतगीतवादितेन ।⁽¹⁾ सर्वे रञ्जयितव्या ये केचिच्चतुर्षु दिक्वागच्छन्ति । अय्येवं नाम कुमारस्य रतिचित्तमुत्पद्येत । न च कस्यचित् सत्वस्यापनायं वक्तव्यं । तेषु च पुनः सर्ववीथीमुखेषु अन्नमन्नार्थिकेभ्यो दीयते पानं पानार्थिकेभ्यः । यानं यानार्थिकेभ्यो यावद्वस्त्रगन्धमाल्यविलेपनशय्योपाश्रयज्ञीवितपरिष्कारं सुवर्णद्रव्यमणिमुक्तावैडूर्यशङ्खशिलाप्रवाडजातद्रव्यप्रसूतकृत्स्नशशो धनं सर्वाभरणं रत्नराशयश्च स्थापिता अभूवन्सर्वज्ञपरिभोगार्थं ॥

10 तेन च समयेन मध्ये नगरस्य समस्ततोयोजनं गृहं कुमारस्य मापितमभूत्परिभोगाय सप्तानं रत्नानामष्टापदनिबद्धं तोरणशतप्रतिमण्डितं । तत्र चैकः प्रासादः कारितो भूत् । यत्र चतस्रः शयनकोठ्यः प्रज्ञप्तमभूत्कुमारस्य परिभोगार्थं । तत्र च मध्ये उद्यानं मापितमभूत्सर्वपुष्पवृक्षसर्वफलवृक्षसर्वरत्नवृक्षप्रतिस्फुटं संह्लादितमभूत् । तस्य खलु पुना राष्ट्रपालोद्यानस्य मध्ये पुष्करिणी कारिताभूत् सप्तरत्नमयी चतूरत्नसोपानी । तद्यथा सुवर्णस्य द्रव्यस्य वैडूर्यस्य स्फटिकस्य । अष्टोत्तरे च सिंहुमुखशतं [13 b] येन गन्धोदकं प्रविशति तस्याः खलु पुनः पुष्करिण्याः । अष्टशतमेव सिंहुमुखानां येन पुनरेव तद्वारि निर्वहति । उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकैः सततसमितं संपुष्पिता समस्ततश्च रत्नवृक्षपरिवारिता सर्वकालिकैश्च पुष्पफलवृक्षैः परिस्फुटः । तस्याः पुष्करिण्याः तीरे अष्टशतं रत्नवृक्षाणां मापितमभूत् । सर्वस्मिन् रत्नवृक्षे षष्टि षष्टि रत्नसूत्राणि निबद्धानि । सर्वत्र च तालपङ्क्तिकोद्यो निबद्धान्तासां च वातेनेरितानां वातसंघटितानां शब्दो निश्चरति स्याद्यथापि नाम तूर्यशतसकृत्स्य संप्रवादितस्य । सा च पुष्करिण्युपरि रत्नजालसंह्लादितमभूत् । मा कुमारस्य रजो पांशुर्वा शरीरे निपतिष्यतीति ॥

1) MS. सर्वा. 2) Ici et plus bas le MS. a पुष्करिणी au lieu de पुष्करिणी.

तेन च समयेन तस्मिन्प्रासादे चतस्रः शयनकोठ्यः प्रज्ञप्ता अभूवन्सप्तरत्नमयः सर्वस्मिन्शयने पञ्च पञ्च⁽¹⁾ द्रव्यशतानि प्रज्ञप्तान्यभूवन् । तत्र च मध्ये शयनं प्रज्ञप्तं सप्तरत्नमयं सप्तपौरुषमुच्चलेनाशीतिद्रव्यकोटिभिः प्रज्ञप्तं यत्र पुण्यरश्मी राजकुमारो निषत्स्यत इति । सर्वत्र चासनमूले अग्रहृगन्धघटिका धूप्यते । त्रिष्कृतो दिवसस्य त्रिष्कृतो रात्रेः पुष्पसेस्तरः क्रियते । सुवर्णकुरनाह्लादितं सुवर्णपद्मप्रलम्बितं मुक्ताजालविततं मणिरत्नप्रभावभासितमशीतिसकृत्प्रलम्बितं । सर्वत्र च रत्नवृक्षे पताकाशतानि प्रलम्बितान्यभूवन् । सर्वत्र चोद्याने नवतिर्मणिरत्नशतसकृत्साणि योजनप्रभाणि स्थापितान्यभूवन्तेषां च प्रभया सर्वलोको ज्वभासितोऽभूत् । तस्मिन्पुना राष्ट्रपालोद्याने शुक्रसारिकक्रोच्चकोकिलमयूरकंसवक्रवाककुनालकलविङ्कजीवंजीवका मनुष्यप्रलापिनः पत्निषोऽभूवन् । तेषां निकूजितानि नदतां नन्दने देवानामिव मदनीयः शब्दो निश्चरति । कुमारस्य च परिभोगार्थं पञ्च- 10 रसशतप्रकाराणि भोजनानि सततसमितमभिसंस्कृतान्यभूवन्सर्वाकारसंपन्नानि ॥

तेन च पुनः समयेन विंशत्तर्षाः समानाः षोडशवर्षातिक्राताः कुमारकाः सर्वनगरेभ्यः समुदानीय तत्र च नगरे प्रवेशिता अभूवन्सर्वशिल्पस्थानकर्मस्थानविधिज्ञाः सर्वलौकिकरत्युपकरणविधिज्ञानामशीतिकोद्यः तस्मिन्नगरे प्रवेशिता अभूवन् । तस्य मातापितृभ्यां कोटिः कन्यानां दत्ता ज्ञातिसंघेन कोटिः नैगमज्ञानपदैः कोटिः सर्वराज्ञेन कोटिः कन्यानां 15 दत्ता अभूवन् । ताश्च सर्वा अभिद्वयाः प्रासादिका दर्शनीयाः सर्वाः षोडशवर्षप्रमाणा ज्ञात्या गीतकुशला वाद्य[14a] कुशला नृतकुशला कसितकुशलाः पुरुषोपसंक्रमणकुशला ग्राहवाः शिशवा मधुरा वृद्धः पूर्वाभिलापिन्यः स्मितमुखाश्चोपचारकुशलाः सर्वकलासुविधिज्ञा नातिदीर्घा नातिकृत्स्वा नातिकृषा नातिस्थूला नातिगौर्यो नातिश्यामाः । यामामुत्पलगन्धो मुखात् प्रवाति चन्दनगन्धो गात्रेभ्यः प्रवाति । व्यक्ता इव देवकन्यकाः । एकात्मनामयचारिण्यः । 20 तासां मध्यगतः पुण्यरश्मी राजकुमारः संगीतिसंप्रभाणितेन तत्र च संगीतशब्दे वाद्यशब्दे चैवं चित्तमुत्पादयति । महानमित्रसंधो वतायं मम प्राडुर्भूतः कुशलधर्मपरिमोषकः ।

1) MS. द्रव्य. Id. & la ligne suivante.

कृतानपेक्षो भविष्यामि । स तस्मिन्समये स्याद्यथापि नाम वध्यः पुरुषो दृष्ट्वा न विस्मय-
चित्तमुत्पादयति । एवमेव पुण्यरश्मी राजकुमारः तां प्रमदां दृष्ट्वा न विस्मयति नापि तत्र
नगरे न च सखीभिर्विस्मयति स्म । तैश्च दशभिर्वर्षेण ज्ञातुं रूपनिमित्तमुद्गृह्यतवान् श-
ब्दनिमित्तं न गन्धनिमित्तं न रसनिमित्तं न स्पर्शनिमित्तमुद्गृह्यतवान् । अन्यत्रैवंद्वयं चित्तं
5 प्रवर्तयते स्म । कदा तावदेवंद्वयार्मिन्नसंघमध्यान्मम मोक्षो भविष्यति । कदाहमप्रमाद-
चर्यां चरिष्यामि येन मे मोक्षो भविष्यति । अथ खलु ताः कन्यकाः राज्ञोऽर्चिष्मत आरोच-
यन्ति स्म । न देव कुमारः क्रीडति न रमते न परिचारयति । अथ खलु राष्ट्रपाल राज्ञोऽर्चि-
ष्मानशीतिभिरा राजसकृन्त्रैः सार्द्धं येन पुण्यरश्मी राजकुमारस्तेनोपसंक्रम्याश्चमुखः प्रवेप-
मानेन कायेन शोचमानो धरणिताले प्रपतितः । स उत्थाय धरणितालात्पुण्यरश्मिं राजकु-
10 मारं गाथाभिरध्यभाषत ।

प्रेतस्व⁽²⁾ पुत्रवररत्न मम प्रलापं शोकार्दितो निपतितोऽस्मि भुवि जगते ।
केनाप्रियं तव कृतं मम तद्वीक्ष्य ज्येष्ठं ददामि यदिहास्य जपोन दण्डम् ॥

प्रेतस्व मेऽथ नगरं सुरसंघर्म्यं मनसा मयाभिरचितं यदिदं तदर्थे ।
किमिहाङ्गमय विकलं मम तद्वदाशु शक्रस्य वाद्यं विभवं तव दर्शयामि ॥

15 शोकार्दितं कमललोचनचारुनेत्रं स्त्रीसंघमत्सरसमं विलपन्तमीत ।
एताभिरन्यैश्च रमस्व विनीय शोकं किं शल्यविद्ध इव ध्यायसि दीनवक्त्रः ॥
एताः स्वरङ्गरुचिराः सुरतेर्विधिज्ञाः संगीतिताडसमये च विनिश्चयज्ञाः ।
का[14 b]लस्तवाद्य सुरतस्य न शोचितस्य स्नानं सरोरुकमिवासि किमथ दीनः ॥
उद्यानपुष्पफलपत्रविकीर्णशाखा उद्विद्धचित्रमिव चित्ररथं सुराणाम् ।
20 संचित्तयस्व प्रथमं हि वयस्तवेदं कालो रते रम इहाद्य सुत प्रसीद ॥

1) MS. तेनोपसंक्रामनुपसंक्रम्य.

2) Mètre: Vasantatilakā. 3) Ex conj. MS. वद्ये.

तुल्या तवेयमपि पुष्करिणी सुराणां स्नानार्थमुत्पलसरोजवनाभिकीर्णा ।
पद्मानि मत्तवरुषदूदभूषितानि संचित्य तां क इह नाभिरमेत पुत्र ॥

कृसा मयूर शुक सारिक कोकिलाश्च कोणाल जीव कलविङ्क मनोजघोषाः ।
गन्धर्वमादन इवा हिमवत्समीपे श्रुत्वा नरः क इह नात्र रतिं लभेत ॥

एता विमान मणिचूडसमुक्तजाला वैडूर्यकाञ्चनचिता इव वैजयन्ते ।
रत्नासनानि च वराणि वरामृतानि चारुस्वरा कनककङ्कणतालपङ्कजः ॥

गम्भीरधीरवरतूर्पनिनादघुष्टा वीथीषु दानविसरास्तव चापि हेतोः ।
कन्याः सकृन्नवङ्गगीतरुताः क्रियास्ते श्रूयन्ति नन्दनवनेऽप्सरसां यथैव ॥

कस्मान्निविष्टपसमे भवने मनोज्ञे विलसितचित्त इह किं न रतिं करोषि ।
एते कुमार तव देवसमानगर्भाः क्रीडा सखाय सकृ पुत्र रमस्व चैभिः ।
माता पिता च तव संस्थित साश्रुकण्ठाः किं दुःख नास्ति करुणा च जने तवास्मिन् ॥

सोऽथाब्रवीदुणचितो भवदोषदर्शी निर्विष संस्कृतमनर्थिक कामभोगिः ।
संसारपञ्जरगतं जगदीदृश्य चेदं मोक्षार्थिकः पितरमाह शृणुष्व देव ॥

देवाप्रियं मम कृतं न हि केनचिन्मे किं त्वस्ति मेऽथ न हि कामगुणेषु कन्दः ।
सर्वे प्रिया रिपुसमा हि निरानुरक्ता ये क्लेशदुर्गतिप्रपात प्रपातयन्ति ॥

एता स्त्रियो क्लृबुधबालजनाभिरामा मारस्य पाशगुणबद्ध मरुप्रपाताः ।
नित्यं तथा विगर्हित आर्यजनेन चैताः सेवामि किं नरकदुर्गतिशोकमूलाः ॥

एता स्त्रियो हि क्विमात्रकद्रव्यरम्याः स्नातवस्थिपल्लमशुचीभि निर्र्थकोऽहं ।
प्रमाविणी हृदिरमूत्रशकृन्मलानां व्यक्तं श्मशानसदृशीषु कथं रमेयम् ॥

गोतं न श्रोष्यमपि वाच्यकृतं न ग्राह्यं स्वप्राय माभिरतयो ऽबुधमोक्षनाश्र ।
संकल्पलालस गता अबुधा तु नाशं किं ल्लेशदास इव बालजनो भविष्ये ॥

सर्वे श्मे द्रुमलता शिशिरे प्रवृत्ते कात्तारवृत्तसदृशा हि भवत्यरम्याः ।
सर्वश्रियो विधमनी हि अनित्यतेयं मोक्षात्प्रमादमुपयामि चले तु जीवे ॥

5. चित्तं समुद्र इव तर्पयितुं न शक्यम् तृष्णाप्रवृत्तिनिरतः पुनरेव काङ्क्ष ।
अन्योन्यघाति जगदीदृश्य हि कामहेतोः मेरुर्यथैव पवनैरुत्क्रमप्रकम्प्यः ॥

न त्वं पिता न सहजा मम नापि भार्याः त्राता न बान्ध[15a]वजनानुपते कृपायात् ।
सर्वे वयं तृणागता इव बिन्दुलेखा मा तात चित्तवशगा भवतां प्रमत्ताः ॥

धिग्यौवनेन मनुजेश्वर यन्न नित्यं धिगजीवितस्य गमनं गिरितोषशीघ्रं ।
10. धिकसंस्कृतं क्षयमिदं तडिद्वलोलं धिक्कापिडतस्य त्रिभवे नृप कामरागः ॥

संचोदितोऽस्मि विबुधैर्भव अप्रमत्तो नो बोधिसत्त्व भवते विषयाभिलषः ।
बुद्धो भवेयमिह लोकाहितानुकम्पी नास्ति प्रमादचरितस्य नरेन्द्र बोधिः ॥
कामातुरो भवति यो नृप चित्तदासः स हि पुण्यनाशनिरतो विनिवृत्तस्वर्गः ।
हिंसासमिद्धमपि नाभिरते ज्ञातु पत्नीव पञ्जरगतः कथमाश्वसेत ॥

15. धातूश्च सर्पसदृशा वधकाश्च स्कन्धाः चित्तं च साश्रवमनर्थकशून्यग्रामः ।
विषस्तम्बपुष्पित इवेह नरेन्द्र कायः श्रोत्रे ऽतिरुच्यति कथं नु रतिर्ममात्र ॥
संप्रेतसे जगदिदं कुगतिप्रपन्नं व्यक्तं पदं गगनतुल्यमपि स्वलक्षम् ।
तेषां प्रमोक्षणनिमित्तमिहाश्च राजन् शिवधर्मनाव समुदानयितास्मि शीघ्रम् ॥

1) Ex conj. MS. विविधमणीभि.

2) MS. इह अप्रकम्प्यः.

3) MS. त्रिभवे.

मुत्तान्विबोधयितुमातुर जीवितार्थं शल्यं निमूलयितुमुत्पथगान् विनेतुम् ।
प्रोद्दुष्य बन्धनविमोक्ष मक्षासकृन्ने संतर्पयंश्चिरदरिद्र सुभाषितेन ॥

सोदत्त दुर्गतिपथादपि चोद्धरिष्ये अन्धे चक्षुरपि तृष्णलताविशोषी ।
प्रज्ञार्चिरुतमविमुक्तिकृतप्रदीपो द्रव्यत्ति येन त्रिभवे नटरङ्गकल्पम् ॥

मेघं कृपाकरूपारमिताश्रुकूटं सत्त्वार्थगर्जितं विपश्यनविद्युमाली ।
5. बोध्यङ्गधारमुखशीतलवृष्टिजालैः शीतीकरोमि च जगच्चिरकालतप्तम् ॥

एतत्स्मरन्नकृमिह नितिशोपविष्टो नास्तीह मे प्राणिधि संस्कृतसर्वकामैः ।
बोध्यर्थिको हि विचरामिह सबहेतोः एकांशिको न हि भवाभिरतौ ममेच्छा ॥

ज्ञानन्वसेत्क इह पार्थिव शत्रुमध्ये को बुद्धिमान्सभयमार्गपथं व्रजेत् ।
को वा सचक्षुरिह तात पतेत्प्रपाते को बोधिमार्गमधिगम्य भवेत्प्रमत्तः ॥

अनुत्तेत सर्वजगती प्रतिस्त्रोता सोऽहं वाचा न शक्यमिह पार्थिव बोधिं प्राप्तुम् ।
मेरुप्रयातमपि सागरमुत्सक्ये न लेव मे मन इहाभिरमेत कामैः ॥

गच्छाशु पार्थिव वरस्वजनेन सार्धं सर्वा हि राष्ट्ररतिमुत्सृज सर्वलोके ।
आदाय गच्छतु यथाभिमतं हि यस्य गृह्या प्रमाद मम तात न राज्यकोत्या ॥

शक्या न नारिगणमध्यगतेन बोधिः प्राप्तुं शिवं पदमनुत्तरयोगक्षेमम् ।
15. गच्छाम्यहं गिरिवनात्तरमाश्रयामि प्राप्ता चरण्यनिरतेन जिनेन बोधिः ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारः प्रासादत[15b]लगत एव ताभिः प्रमदाभिः सार्धं
च क्रमवृद्धिमनाः संस्त्रिभिरार्यायथैर्विहृति । कतमैस्त्रिभिः । स्थानेन चतुःश्रेण निषयया
स्त्यानमिद्वारिवर्जितः । उपरिप्रासादतलगतो ऽष्टम्यां भूमौ स्थितः सो ऽर्धरात्रकालस-
मये अश्रोषोत् । अन्तरीक्षाच्छुद्धावासकायिका देवता बुद्धस्य वर्णं भाषमाणा गच्छति वि- 20

स्तरिण धर्मस्य संघस्य वर्णा भाषमाणा गच्छन्ति । श्रुत्वा च राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारः
संक्षुष्टरोमकूपजातः । अश्रु निपातयति । संसवेगजातो ऽञ्जलिं कृत्वा तां देवतां गाथाभिर्-
ध्यभाषत ॥

मयि करुणा जनिता देवता दुःखिते ऽस्मिन् यदि न कुह्यत मन्युं किंचिदेवभिपृच्छे ।

5 कस्य गुण वदन्तो गच्छेतात्रात्तरीने सुखितमिह मनो मे वाक्यमेतं निशाम्य ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल ता देवता पुण्यरश्मिराजकुमारं गाथाभिर्ध्यभाषत ॥

अवणमुपगतस्ते किं न बुद्धः कुमार शरणमशरणानां नाम सिद्धार्थबुद्धिः ।

परचरि कुशलोऽसौ पुण्यप्रज्ञागुणाब्जो दशनिपुतसकृन्नाध्यायिनां तस्य संघः ॥

पुण्यरश्मिराह ।

10 अहमपि जिन दृष्ट्ये कीदृशं तस्य रूपं वदत अपि च सर्वे कीदृशो चास्य वर्णाः ।

अहमपि परिपृच्छे कीदृशी बोधिचर्या भवति यथ चरन्वै सर्वसत्त्वैकनाथः ॥

अथ खलु ता देवता पुण्यरश्मिं राजकुमारं गाथाभिर्ध्यभाषत ॥

स्निग्धरुचिरकेशा दक्षिणावर्तं ज्ञाता गिरिततमिव दैम शोभते चास्य चोष्णि ।

गगन इव च शून्यो भासते चास्य ऊर्णा स्फटिकमणिविशुद्धा दक्षिणा नाभि ज्ञाता ॥

15 अमरगणविशुद्धा नेत्र नीलोत्पलाभा सिंहेकुनु नरेन्द्रो बिम्बस्रोष्ठः स्वयंभूः ।

सृजति च सकृन्न वै रश्मिकोटीरनन्तान् स्फुरति च त्रिसकृन्नान्दुर्गतीः शोषयच्च ॥

समसकृत्सुवृत्ता दत्त चित्रमुशुक्ता किमृजतविशुद्धा विंशति द्वे गुणास्य ।

जिनवरप्रवरस्य तस्य दंष्ट्राशतस्रः स्वकमुखप्रतिह्लादा तस्य जिह्वा प्रभृता ॥

1) Mètre: Mālinī.

2) MS. इह. Id. au pāda suivant.

3) MS. शून्यो.

गिरिवरसकृतार्था तस्य प्रह्लादनीया सकृत् अकृत्वा च ब्रह्मघोषा सुपुक्ता ।
तूर्यशतसकृन्नैर्वाग्जिनस्यार्कतुल्या विमतिशमकरी सा तोषणी अर्थिकानाम् ॥

अविकलगुणचित्रा बोधिअङ्गानुकूला ह्यारशतसकृन्ना ⁽¹⁾गुह्यता धर्ममाला ।

तूर्यरतिविधुष्टा देवतागीतरम्या अमररुचिस्वरा वै ह्लादनी वाग्जिनस्य ।

किंनरकलविङ्काकोकिलाचक्रवाकाबर्हिणाकलकंसाघोष कोनालकानां ।

ब्रह्म[16a]रुतनिर्घोषा किंनराणां स्वराङ्गा अललितमनवद्या सर्वअर्थानुबोधा ॥

चित्रस्फटिकस्रदणा पण्डितानां मनाया चोदनी विनयनीया बोधनी प्रेमणीया ।

परचरिमनुकूला तोषणी पृच्छमाना इमगुणा वचना चैतस्य धर्मेश्वरस्य ॥

कम्बुरुचिर ग्रीवा शाक्तसंवृत स्कन्धः दीर्घपरिघ बाहू तस्य सप्तोत्सदाङ्ग ।

कर रुचिरसुवृत्ता दीर्घवृत्ताङ्गुलीकाम् तपितकनकवर्णा तस्य गात्रं जिनस्य ॥

रोम परिणताश्च दक्षिणो चैकजाता नाभि निखिल दुर्गा गुह्यकोशो ह्यो वा ।

उरु गजकरो वा एणाङ्गः स्वयंभूः करतल सुविचित्रा स्वस्तिकाश्चक्रचित्राः ॥

गजपतिगतिगामी सिंहेविक्रातगामी वृषभललितगामो इन्द्रयष्टिप्रवृद्धः ।

गगनकुसुमवृष्टिः पुष्पकृन्ना भवति व्रजतिमनुव्रजति धर्म एते ऽहुतस्य ॥

लाभ अथ अलाभे सौख्य दुख्ये जिनस्य अयशसि यश एवं निन्द शंसामु चैवं ।

जलरुहमिव तोषैः सर्वतो नोपलितः एवमिह नृसिंहो नास्ति सत्तः समो ऽस्य ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारः । बुद्धस्य वर्णा श्रुत्वा विस्तरेण धर्मस्य
संघस्य वर्णा श्रुत्वा तुष्ट उदय आतमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो ऽभूत् । अथ खलु
राष्ट्रपाल पुण्यरश्मे राजकुमारस्यैतद्भवत् । यादशः संबुद्धो भगवान् यादृशी चास्य संघसंगत्

1) guhmita paraît être une prācritisation de gumphita.

यादृशश्च तेन धर्मः साक्षात्कृतः । यादृशी चास्य शिष्यसंपत् । यथा विषयसमवधानश्च संसारः ।
 यथाकृतज्ञश्च संसारः । यथाकृतज्ञाश्च बालपृथग्जनाः । यथा विषमाश्च सत्कायदृष्टिः । यथा ब-
 5 क्हादीनवश्च गृहावासो यथा बद्धदोषाश्च कामाः । यथा गर्हितश्च परिणतैः प्रमादः । यथा संमोहं
 चाविद्यान्धकारं यथा दुःप्रतिवेधाश्च संस्काराः । यथा दुर्दमं चित्तं यथा गम्भीरं नामद्वयं
 यथानास्वादं षडायतनं यथा दुःखविपाकश्चापरिज्ञातः स्पर्शः । यथा बह्नादीनवा वेदनाः ।
 यथा गाढबन्धना तृष्णा यथा दुःप्रतिनिःसरणं चोपादानं यथानार्था भवतृष्णा भवे सति
 यथा दुःखसमुच्छ्वेद्या च ज्ञातिः । यथा विकारकरी च जरा यथा त्रिलोपकारकश्च व्याधिः ।
 यथा निरनुरक्तं च मरणं यथा ल्पास्वादा च प्रवृत्तिः । यथा बह्नादीनवा च भवाभिनिर्वृत्तिः ।
 यथा रमणीयं च तथागतशासनं । नेदं शक्यं कामदासेन क्लेशसंमोहितेन चित्तखिलेन प्रमा-
 10 दाभिरितेन बालमध्यगतेनापोनिशश्चितेन संसाररक्तचित्तेन दुर्जनमध्यगतेन न शक्यं सुगति-
 पन्थान[16b]मपि विशोधयितुं कुतः पुनरनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुम् । तस्यैतद्-
 भूत् । यन्नूकमित एव प्राप्तादात्प्राञ्जुखः प्रपतेयं मा मे हारेण निष्क्रमतो ज्ञातिसंधो
 उत्तरायं कुर्यात् ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारो येन भगवान्सिद्धार्थबुद्धिस्तथागतस्तन्मुख-
 15 स्ततः प्राप्तादादात्मानमुत्सृष्टवानेवं च भाषते स्म । सचेत्स तथागतः सर्वं ज्ञानाति सर्वं
 पश्यति समन्वाहुरुतु मां तथागतः । अथ खलु राष्ट्रपाल सिद्धार्थबुद्धिस्तथागतो ऽर्हन्
 सम्यक्संबुद्धो दक्षिणापाणिं प्रसार्य प्रभां प्रामुञ्चत् । यया पुण्यरश्मी राजकुमारः स्पृष्टो
 ऽभूत् । तस्याश्च प्रभायाः शतसहस्रपत्रं पत्रं शकटचक्रप्रमाणमात्रं प्राडुर्भूतं । तस्माच्च पद्मात्
 रश्मिशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । महांश्चावभासो ऽभूत् । येनावभासेन पुण्यरश्मी राजकुमा-
 20 रः स्फुटो ऽभूत् । अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारस्तस्मिन्पत्रे स्थित्वा येन स
 भगवान्सिद्धार्थबुद्धिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य नमो बुद्धापेत्युरानमु-
 दानयति स्म ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल तेन सिद्धार्थबुद्धिना तथागतेन सा प्रभा प्रतिसंकृता । स च

कुमारस्तस्य भगवतः पादमूले क्विन्नपादप⁽¹⁾ इव प्रपातितः शतसहस्रकृत्वस्तथागतं व-
 न्दते स्म ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारस्तं भगवत्तं गाथाभिरुध्यभाषत ।

मया चिरादद्य हि वैद्यराज कृच्छ्रादवाप्तो ऽय्य चिरानुरेण ।

आचक्ष मे नाथ कथं स्थितोऽहं लाभो भवेयं सुगतस्य शासने ॥

श्रुतो मया नायकः अप्रमादो निशाम्य रात्रौ दिवि देवतात्यः ।

श्रुत्वा च सर्वमद्य हि आगतोऽहं कथं नराणां भवते प्रमादः ॥

प्रणष्टमार्गस्य भवाद्य देशको ज्ञात्यन्धभूतस्य भवाद्य चतुः ।

महाप्रयातादिह मां समुद्धर अद्वाकरा कारुणिका चिकित्सका ॥

दरिद्रभूतस्य कुरुष्व संयत्तं बद्धस्य मोलं कुरु मेऽय्य नाथ ।

ससंशयेभ्यो विमति च किन्द चर्या च मे व्याकुरु बोधिमार्गे ॥

तीर्थं च संदर्शय उच्यते मे दीपं कुरुष्वापि ममान्धकारे ।

त्राणीकृतं मां हि कुरुष्व निर्वाणं शक्यं च मे उद्धर त्रैद्यराज ॥

विमोच्य मां दुर्गतिसंक्रातं भवोग्लान्भ्रमदृषां निकृत्त ।

संतार मां शोकमहौ[17a]घपारम् अष्टाङ्गमार्गेण महापथेन ॥

परीतमायुः तपधर्मि जीवितं वदन्तरायं कुशलं भवत्यपि ।

पुण्यस्य सिध्यत्यचिराद्विपाकः लब्धतपो मे ऽय्य वैदिकनिश्चयम् ॥

1) MS. क्विन्नप्रयात. La correction est garantie par le chinois.

2) Mètre: Upajāti.

3) MS. चिकित्सकाः.

एतद्धि मे व्याकुरु लोकनाथ स्याद्बोधिसत्वो हि यथाप्रमत्तः ।

यथा चरन्नुत्तमबोधिचारिकां प्रमोचयेवं भवबन्धनाञ्जगत् ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल सिद्धार्थबुद्धिस्तथागतः पुण्यरश्मे राजकुमारस्याध्याशयं विदित्वा
विस्तरेण बोधचर्यां संप्रकाशयति । यं श्रुत्वा पुण्यरश्मिना राजकुमारेणा विमोक्ता नाम
5 धारणी प्रतिलब्धा पञ्चाभिज्ञाः प्रतिलब्धाः । स वैक्षपसे स्थित्वा पुण्याण्यभिनिर्माय तं
तथागतमभ्यवकिरति स्माभिप्रकिरति स्म ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारस्तस्मादत्तरीनादवतीर्य तं भगवतं सिद्धा-
र्थबुद्धिं तथागतं गाथाभिर्भ्यष्टावोत् ॥

(1) वन्दामि ते कनकवर्णनिभा वरलक्षणा विमलचन्द्रमुखा ।

10 वन्दामि ते असमज्ञानधरा सदृशो न ते ऽस्ति त्रिभवे विरजः ॥

मृडु चारु स्निग्ध शुभ केश जिना गिरिराजतुल्य तत्र चोष्णारिह ।

नोष्णीषमीक्षितु तवास्ति समो विधात्रते भुविरे ऽपि तत्रोर्ण मुने ॥

कुन्देन्दुशङ्कहिमशुभनिभा नीलोत्पलाभशुभनेत्रवरा ।

कृपयेत्तसे जगदिदं हि यथा वन्दामि ते विमलनेत्र जिना ॥

15 जिह्वा प्रभूत तनु ताम्रनिभ वदनं च क्वादयसि येन स्वकं ।

धर्मं वदन्विनयसे च जगत् वन्दामि ते मधुरस्निग्धगिरिम् ॥

दशना शुभाः सुदृढ वज्रनिभाः त्रिंशद्दशाप्यविरलाः सकृताः ।

कुर्वन्स्मृतं विनयसे च जगत् वन्दामि ते मधुरसत्यकथा ॥

1) Mètre: Pramitākṣarā, avec substitution habituelle d'une longue aux deux brèves initiales.

रूपेण चाप्रतिसमो ऽसि जिना प्रभया च भासयसि क्षेत्रशतान् ।

ब्रह्मेन्द्रपालजगतो भगवन् त्रिहृत्सोभवसि तव ते प्रभया ॥

एणोय जङ्घ भगवन्न समा गजराजबर्हिर्मृगराजगतेः ।

ईतन्नन्नस्यपि युगं भगवन् संकम्पयन्धरणिशैलतटम् ॥

कापथ लक्षणाचितो भगवन् मत्तपाच्छक्वी कनकवर्ण तव ।

नेत्रञ्जगद् व्रजति तृप्तिमिदं रूपं तवाप्रतिमरूपधरं ॥

त्वं पूर्वकल्पशतचीर्णतया त्वं सर्वत्यागदमदानरतः ।

त्वं सर्वसत्वकृपमैत्रमना वन्दामि ते परमकारुणिक ॥

त्वं दानशोलनिरतः सततं त्वं क्षान्तिवीर्यनिरतः सुदृढ ।

त्वं ध्यानप्रज्ञप्रभतेजधरो वन्दामि ते असमज्ञानधर ॥

त्वं वादिशूर कुर्गाणप्रमथि त्वं सिंहवन्नदसि पर्षदि च ।

त्वं वैद्यराज त्रिमलात्तकरो वन्दामि ते परमप्रीतिकर ॥

वाक्कायमानसविशुद्ध मुने त्रिभवेष्टलित जलपद्ममिव ।

त्वं ब्रह्मघोष क[17b]लविङ्करवा वन्दामि ते त्रिभवपारगतं ॥

मायोपमं जगदिदं भवता नटरङ्गस्वप्रसदृशं विदितम् ।

नात्मा न सत्त्व न च जीवगति धर्मा मरीचिदकचन्द्रसमाः ॥

शून्याश्च शान्तं अनुत्पादनय अविज्ञानदेव जगदुद्भवति ।

तेषामुपायनययुक्तिशैतर्वचनारयस्यपि कृपालुतया ॥

1) pālījagato est pour jagatpālāh = lokapālāh.

2) MS. °धरः.

रागादिभिश्च बद्धरोगशतैः संतापितं सततमीदृश्य जगद् ।
वैद्योत्तमो विचरसे ऽप्रतिमः परिमोचय सुगत सत्वशतान् ॥

ज्ञातीज्ञरामरणशोककृतं प्रियविप्रयोगपरिवेदशतैः⁽¹⁾ ।
सततातुरं च जगदीदृश्य मुने परिमोचयन्विचरसे कृपया ॥

5 रथचक्रवद्धमति सर्वज्ञगत् तिर्यन्तु प्रेतनिरये सुगतौ ।
मूढा अदेशिक अनाद्यगताः तेषां प्रदर्शयसि मार्गम् ॥

ये ते बभूवुः पुरिमाश्च जिना धर्मेश्चरा जगति चार्थकराः ।
अयमेव तैः प्रकथितो ऽर्पपथो यं देशपस्यपि विभो ऽप्रतिमः ॥

10 स्निग्धं कृत्कर्षय मनोज्ञ वरं ब्रह्माधिकं परमप्रीतिकरम् ।
गन्धर्वकिंनरवराप्सरसामभिभूय तां गिरमुदाहरसे ॥

सत्यार्जवत्तयमुपायनयैः परिशोधितां गिरमनन्तगुणाम् ।
श्रुत्वा हि यां नियुतसत्वशता यानत्रयेण जिन याति शमम् ॥

तव पूजया सुखमनेकविधं दिव्यं लभन्ति मनुजेषु तथा ।
आढ्यो मन्त्राधन मन्त्राविभवो भवते जगद्धितकरो नृपतिः ॥

16 बलचक्र वर्त्यपि च द्वीपपतिः जगदावृणोति दशभिः कुशलैः ।
रत्नानि सप्त लभते सुशुभां त्वयि संप्रसादजनकोऽप्रतिमं ॥

ब्रह्मापि शक्र अपि लोकपतिः भवते च संतुषितदेवपतिः ।
परिनिर्मितो ऽपि च सुयामपतिः त्वत्पूजया भवति चापि जिनः ॥

1) MS. परिदेव.

2) *akarṣaya* est pour *ākarṣayan*.

3) *suṣubhām* est pour *suṣubhām* = *suṣubhāni*.

4) MS. प्रतिमः.

एवं क्षमोघ तत्र पूज कृता संदर्शनं श्रवणमप्यसमम् ।
भवते जगद्धिविधुःखहरः स्पृशते परं पदवरं क्लृप्तम् ॥

मार्गज्ञ मार्गकुशला भगवन् कुपथान्निवारयसि लोकमिमम् ।
त्तेमे शिवे विरज्ज श्रार्यपथे प्रतिष्ठापयस्यपि जगद्भगवन् ॥

पुण्याधिकस्य तव पुण्यनिधेः सततातया भवति पुण्यक्रिया ।
बद्धकल्पकोटिषु न याति त्वयं यावन्न संस्पृशति बोधिचराम् ॥

परिशुद्ध क्षेत्र लभते रूचिरं परनिर्मिताभ सद प्रीतिकरम् ।
शुद्धाश्च कायवचसा मनसा सत्वा भवत्यपि च क्षेत्रवरे ॥

इत्येवमादिगुण नैकविधान् लभते जिनार्चनकृतात्मनुजः ।
स्वर्गापवर्ग मनुजेषु सुखं भवते च पुण्यनिधि सर्वज्ञगे ॥

कीर्ति पशश्च प्रसृतं विपुलं तव सर्वदिनु बद्धनेत्रशतान् ।
संकीर्तयन्ति सुगताः सततं तव वर्णमाल पर्वत्सु जिना ॥

विग[18a]तस्वैरा जगति मोक्षकरा प्रियदर्शना परमकारुणिका ।
शास्त्रेन्द्रिया शमरता भगवन् वन्दामि ते नरवरप्रवरा ॥

लब्ध्वा अभिज्ञ जिन पञ्च मया गगने स्थितस्तव निशाम्य गिरम् ।
भवितास्मि वोर सुगतौ प्रतिमः विभञ्जिष्य धर्मममलं जगतः ॥

स्तुत्राय सर्वगुणपारगतं नरदेवनागमकृतं सुगतं ।
पुण्यं यदार्चितमिदं विपुलं जगदाप्नुयादपि च बुद्धपदम् ॥

1) MS. जिनाः.

2) MS. ष्वला.

अथ खलु राष्ट्रपाल राजार्चिष्मास्तस्या रात्र्या अत्ययेनाश्रोथीत्कुमारस्यात्तःपुरे रुदि-
तशब्दं । श्रुत्वा च शीघ्रं वरमाणञ्चो येन रतिप्रधानं नगरं तेनोपसंक्रामडुपसंक्रम्यैतद-
वोचत्किं भवत्यो रुदन्ति । ता अत्रोचन्पुण्यरश्मो राजकुमारो न दृश्यते । अथ खलु राष्ट्र-
पाल राजार्चिष्मान् कुमारस्यार्थे क्लिन्नपादप इव धरणीतले प्रपतितः । स उत्थाय धरणी-
5 तलात् महत्प्रशय तन्नगरं परिचरति रुदमानः ।

अथ खलु राष्ट्रपाल या तस्मिन्नगरे नगरदेवता सा राजानमर्चिष्मत्तमेतद्वोचत् ।
गतो महाराज कुमारः पूर्वस्मिन्दिग्भागे सिद्धार्थबुद्धिं तथागतं दर्शनाय वन्दनाय पर्युपा-
सनाय ।

अथ खलु राष्ट्रपाल राजार्चिष्मान् कुमारस्यात्तःपुरेण सार्धं चतुराशीतिभिः प्राणकोटि-
10 नियुतशतसङ्ख्यैरेण पूर्वे दिग्भागेस्तेनोपसंगाम । येन सिद्धार्थबुद्धिस्तथागतोऽर्हन्सम्यक्सं-
बुद्धस्तेनोपसंक्रान्त उपसंक्रम्य तस्य भगवतः पादौ शिरसाभिवन्दिष्यैकान्तेऽतिष्ठत् । एका-
न्तस्थितश्च राजार्चिष्मान्भगवत्तमाभिर्गाथाभिर्भ्यष्टावीत् ॥

वन्दामि गुणज्ञानसागरं नरवीरं यस्य नास्ति समः कुतोऽधिकस्त्रिभवे ऽस्मिन् ।

देवेन्द्रामुराराजसत्कृतं वरसत्वं तृप्तिं नैति ज्ञो निरीक्षतस्तव रूपम् ॥

15 द्वात्रिंशत्तव कायलक्षणा सुत्रिशुद्धा मेरुर्था वररत्नचित्रितः परिशुद्धः ।

अदृष्टो काञ्चनवर्णसंनिभं जिनकात्तं वन्दामि प्रियद्वयदर्शनं मुनिकायम् ॥

कल्पानचिन्त्य शताश्च कोटियो व्रत चीर्णा बुद्धकोटिशताश्च सत्कृता बहुकल्पान् ।

यष्ट्या यज्ञशता अचिन्तियापरिमाणा कायस्तेन तवाभिराजते अभिद्वयः ॥

दानशीलसमाधिप्रज्ञयापि च ताह्या वीर्यध्यानमुपायशोधितं तव रूपम् ।

20 चन्द्रार्कमणिद्व्युत्प्रभा न चिराजि शक्रब्रह्मप्रभा न भासते पुरतस्ते ॥

रूपं दर्शयसे मनोरमं जगदर्थे प्रतिभासोदकचन्द्रसंनिभं यथ माया ।

सर्वास्वेव च दिनु दृश्यते जिनकायो नो चा रूपप्रमाणु दृश्यते सुगतानाम् ॥

तुषितेषु क्वचिदेव दृश्यसे निवसेस्त्वम् व्यूढमानश्च पुनः सुपाण्डुरगज[18b]भूतः ।

मतुः कुत्तितशश्च दृश्यसे ऽपि च वीरः सर्वत्रानुगतो महामुने नभतुल्यः ॥

ज्ञातिं संदर्शयसे क्वचिद्वान्दिशतासु गच्छन्सप्त पदानि दृश्यसे क्वचिदुर्व्याम् ।

ज्येष्ठो ऽहं सनरामरे जगो अतिदेवो मोचिष्ये जग दुःखसागराद्भिर मुञ्चन् ॥

धर्मसंशयु नास्ति ते मुने क्वचिदेव शिनां चापि च लोक दृश्यसे लिपिज्ञाने ।

शाक्तं ध्यानसमाधिगोचरमनुप्राप्तं स्त्रीणां मध्यगतश्च दृश्यसे क्वचिदेव ॥

त्यक्त्वा मातपिता महीतले प्रमदाश्च ज्ञातीन्शोककृतान्विमूर्च्छितान्विह्वलतः ।

निष्क्रान्तो वनवासमोक्षयसे पद्मेकं देवाकीटिशतैः परिवृतो वरसत्तवः ॥

मारुस्ते चतुरो ऽपि निर्जिताश्चिरकालं मारान्धर्षयमाण दृश्यसे ऽपि च क्षेत्रे ।

चक्रं वर्तयसे ऽप्याचक्षिप्यं पुरिमेण चक्रं वर्तयमाण दृश्यसे कृपया त्वम् ॥

नित्यं शाश्वतदृष्टिसंज्ञितं जगदीदृश्य निर्वास्य इति वाच भाषसे परिषत्सु ।

संसारभिरतं जगत्सततमोक्षय शांतिं शीतगतिं च निर्वृतिं वदसि त्वम् ॥

पुण्यज्ञानमुपायप्रज्ञतो न समस्ते स्फुरसे कायप्रभाय त्वं मुने बहुक्षेत्रान् ।

भाषसे तव वर्णनायका दिशतासु वन्दे त्वामसमत्तगोचरं मुनिराजम् ॥

वन्दामो ऽपि च धर्मतामखिलप्राप्तं सर्वसत्त्वक्रियासु दृश्यसे यथ माया ।

न च ते ऽस्त्यागमनं क्वचिद्भयं वा मायाधर्म सति प्रतिष्ठितमभिवन्दे ॥

साधु त्वं नरवीर भाषसे वरमार्गं बोधिरेण वरा स्थाप्यते जगदर्थे ।

एतामप्यकृमाशु धर्मतामनुबुद्ध्वा देशये नरवीर धर्मतां जगदर्थे ॥

1) MS. शाक्तं शोतीगतिं.

2) MS. प्राप्ता.

सर्वज्ञं विगतस्वरं नरवोरं यस्य नास्ति समः कुतो ऽधिकस्त्रिभवे ऽस्मिन् ।

स्तुत्वा पुण्यमुपासितं मया यदिह तेन शांता बोधिवरामनुत्तरं स्पृशतु लोकः ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल स तथागतः सिद्धार्थबुद्धिः राज्ञो ऽर्च्यमतो ऽध्याशयं विदित्वा तथा धर्मं देशयामास यथा सर्वे ऽवैवर्तिका ऽभूवननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ ॥

5 अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मो राजकुमारस्तं भगवत्तं सिद्धार्थबुद्धिं तथागतमेतद्वोचत् । अधिवासयतु भगवानस्माकं नगरे श्वो भक्तेन । अधिवासयति च भगवान् पुण्यरश्मे राजकुमारस्य तुष्णीभावेनानुक्रम्यामुपादाय ॥

अथ खलु पुण्यरश्मी राजकुमारस्तौ मातापितरौ तांश्च प्रमदं ग्रामह्वयति स्म । अनु-
मोदयन्तु भवन्तः सर्वे सहिताः सर्वे समग्राः । यथालंकृतं रतिप्रधानं नगरं तथागतस्य नि-
10 र्यातयाम्यनपेतः । तैरेकस्वरेणानुमो[19a]दितम् ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल पुण्यरश्मी राजकुमारो यथालंकृतं रतिप्रधानं नगरं तथागताप-
निर्यातयति स्मानपेतः । पञ्चरसशतव्यूहेन च भोजनेन तं तथागतं प्रतिपादयति स्म सार्धं
भित्तुसंघेन सर्वेषां तेषां भित्तुणां सप्तर्त्नचितान् विहारान्कारयामास मणिवक्रमान्प्रज्ञप्तानु-
परि च रत्नजालवितानविततान् वामदक्षिणेन पुष्पवृक्षमुपरिनिष्ठितानुपुण्डरीकपुष्करिण्यु-
15 पशोभितान्युभयतो मुखनिर्मलद्व्यूष्यशतसकृत्प्रज्ञप्तानि शय्यासनानि । एकैकस्य च भित्तोर-
भिव्रन्द्यं चोवरो दीपते स्मैकैकः । अन्धोऽन्यानि चीवराण्यनुप्रदोयत्ते दिवसे दिवसे । स त्रि-
भिर्वर्षकोटिभिः स्त्यानमिदं नावक्रामितवान्नात्मप्रेम कृतवान्बुद्धपूजां प्रति नान्यमनसि-
कारः । एतस्मिन्नक्षरे न कामचित्तर्कं चित्तर्कितवान्न व्यापादचित्तर्कं न चिद्विद्विषावित्तर्कं न
राज्यतृष्णां । सर्वधानपेतो ऽभूत्काये जीविते च प्रागेवान्यतरस्मिन्बाह्यवस्तुनि । एतस्मिन्न-
20 क्षरे यद्भगवता भाषितं तत्सर्वमवधारितं न च द्विरपि स तथागतः पृष्टः । एतस्मिन्नक्षरे
न स्नातो न सर्पितैलेन वा गात्रं ऽक्षितं न पादधावनं कृतं न स्नात्संसृष्टोत्पादिता न ज्ञातु

1) MS. पुष्करिण्यु°.

2) MS. दुष्य.

निषन्नो ऽन्यत्र भक्तपरिभोगार्थमुच्चारप्रस्रावणार्थं च । यस्मिंश्च समये स तथागतः परिनिर्वृत-
स्तस्मिन्समये लोहितचन्दनस्य चिता कारिता यत्र स तथागतो ध्यापितस्तस्मिन्नेव च पृथि-
वीप्रदेशे वर्षशतसकृत् धातूनां पूजां कृतवान्सर्वं ऽम्बुद्वीपं सर्वपुष्पैः सर्वमाल्यैः सर्वगन्धैः
सर्ववाद्यैर्यावत्सर्वपूजासत्कारान्कृत्वा पश्चाच्चतुर्नवतिः स्तूपकोट्यः प्रतिष्ठापितवान् । ते
च स्तूपाः सप्तर्त्नमया रत्नजालसंरुन्ना मुक्ताजालवितानवितताः । सप्तानां रत्नानां पञ्च 5
पञ्च कृत्तशतान्येकैकस्मिन्स्तूपे आरोपितवान्सर्वत्र च स्तूपे तूर्पशतसकृत्स्नाणि निश्चारित-
वान्समस्तशय ऽम्बुद्वीपे पष्पुवृक्षात्रोपितवान् । एकैकत्र च स्तूपे दीपस्थालिकाशतसकृ-
त्स्नाण्यादीपितवान् । एकैकस्यां च दीपस्थाल्यां वर्तिसकृत् दीप्यते सर्वगन्धतैलस्य सर्व-
गन्धमाल्यविलेपनैश्च पूजामकरोत् । अनेनोपायेन वर्षकोटिं पूजां कृत्वा [19b] ततः प्रव्रजि-
तः । स प्रव्रजित्वा त्रैचीवरिको ऽभवत् । नित्यं पिण्डपातचारिको नैषधिकः । न ज्ञातु पार्श्वं 10
दत्तवान्न स्त्यानमिदमवक्रामितवान् । तेन निरामिषचित्तेन चतस्रो वर्षकोट्यो धर्मदानं
दत्तं न चानेनात्तशः साधुकारो ऽपि परस्यात्सिकात्प्रतिकिञ्जितः । कुतः पुनर्लाभसत्कारो ।
नापि स्नातो ऽभूद्धर्मश्रवणेन धर्मदेशनया च । तस्य देवताः परिचर्यां कुर्वन्ति स्म । तस्य
चानुशिक्षित्वा सर्वज्ञपदो ऽत्तःपुरं सर्वपादमूलं सर्वसकृत्पाशय प्रव्रजिताः ॥

अथ खलु राष्ट्रपाल शुद्धावासकायिकानां देवपुत्राणामेतदभवत् । पुण्यरश्मेरनुशित- 15
माणः सर्वराज्यजनपदः प्रव्रजितः । अस्माभिस्तस्योपस्थानपरिचर्यां कर्तव्या । त्रयाणां
रत्नानामुपस्थानं कृतं भविष्यति । तस्य पुनस्तथागतस्य परिनिर्वृतस्य चतुःषष्टिवर्षको-
ट्यः सद्धर्मस्तस्यौ सर्वश्च पुण्यरश्मिना भित्तुणा बुद्धसकृत्स्य चैवत्रया पूजा कृताभूत् ॥

स्यात्खलु पुनस्ते राष्ट्रपालैर्त्किं काङ्क्षा वा विमतिर्वा विचिकित्सा वान्यः स तेन
कालेन तेन समयेनार्चिष्मान्नाम राजाभूत् । न खलु पुनस्त्वयैवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । 20
अमितायुः स तथागतस्तेन कालेन तेन समयेनार्चिष्मान्नाम राजाभूत् ।

स्यात्खलु पुनस्ते राष्ट्रपालान्यः स तेन कालेन तेन समयेन पुण्यरश्मिर्नाम राजकु-
मारो ऽभूत् । न खलु पुनस्त्वयैवं द्रष्टव्यम् । तत्कस्य हेतोः । अहं स तेन कालेन तेन सम-

येन पुण्यरश्मिर्नाम राजकुमारो ऽभूत् । यापि सा नगरदेवता अतोभ्यस्तथागतो ऽभूत् । त-
स्मात्तर्हि राष्ट्रपाल बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोद्धुक्कामेन तस्य
पुण्यरश्मिराजकुमारस्यानुश्रितव्यमध्याशयप्रतिपत्त्या प्रियाप्रियपरित्यागितया अप्र-
मादचर्यया । एवं दुःखाभिसंस्कारप्रतिलब्धा मे ऽनुत्तरां सम्यक्संबोधिरिति । तत्ते ऽनभिपुक्ता
5 लाभसत्कारसौक्यगुरुका ज्ञात्यध्यवसिता मानकृता लाभकृतास्तपस्विनो विकृत्यस्ते लाभ-
कृतेः शासनादूरीभवन्ति निरर्थकं प्रव्रजिताः अमणदूषका बोधिसत्त्व[20a]खटुकाः काय-
वाक्चित्तवङ्काः । नैमित्तिकाः । वितथप्रतिज्ञाः स्वप्रतिज्ञातश्रुताः चीवर्पिण्डपातशय्या-
सनग्लानप्रत्ययभेषज्यपरिस्कारनिमित्तमध्यवसिताः । अक्रोका अनपत्रया अचारित्रा अस-
द्धर्मप्रमृता गोचरविरकिता बुद्धगोचरादूरीभूता बुद्धज्ञानविरकिताः । मोक्षचित्तविरकि-
10 ताः । बोधिचित्तविरकिताः । तस्मात्तर्हि राष्ट्रपाल इममेवंद्वयं धर्मं श्रुत्वा बोद्धव्यं । पाप-
मित्राण्युक्तानि न सेवितव्यानि लाभार्थिकानाम् ।

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ।

⁽¹⁾ अप्रमेये दशबलचलिते लाभे ज्ञातौ परिगतहृदया ।

ह्रित्वा बोधिं गुणशतनिचितां लाभार्थं ते परकुलनिरताः ॥

15 धाङ्गा दुष्टा क्रोधीतिरकिता नेत्रार्थं ते नमुचिवशगताः ।

क्लेशार्थीना भवगतिप्रणता भाषत्येवं वयमपि गुणिनः ॥

कापो ऽरण्ये स्मृतिरपि नगरे लाभार्थं ते चरितविकल्पे ।

दूरे मोक्षो नभ इव धरणी दूरे जाडु भुजगवदेतान् ॥

बुद्धो धर्मो न च प्रियवदतां तद्वत्संधो गुणशतभरितः ।

20 ह्रित्वा स्वर्गं कुपयप्रयाता अष्टविधातैर्भवशतविकृताः ॥

1) Mètre: Bhramaravilasita.

श्रुत्वा नमं चारिकां समुपदिष्टां भूताध्याशयतो ऽत्र युज्यथा प्रतिपत्त्या ।
दुःप्राप्यं बहुकल्पकोटिभिः क्षणप्राप्ता तस्मादत्र यथोक्तधर्मतामभियुज्येत् ॥

यो क्रीच्छेद्दरबोधि बुध्यितुं वरयाने स्मार्थास्तेनं महीयतेः गुणास्तस्य ।
संचित्य यथाभूत योनिशः स्थातव्यमेवं बोधि असंग रिध्यते सुगतानाम् ॥

आर्यं वंश निषेवते गुणप्रेती ज्ञानं तत्र उत्पादयेच्छु इवात्र ।

मा एवं प्रविज्जन्तु शासनं गुणमण्डं सर्वास्वेतगतीषु पञ्चसू यथ बालाः ॥

शैलारण्यगुहानिवासिनो भवतेह तत्रस्थाश्च म आत्म मन्यथा पटपंशी ।

आत्मानं परिभाषथा सततनित्यमनुस्मरतो बुद्धकोटि विरागिता पुरिमा ये ॥

काये जीवित तृष्णा उत्सृज्य अनपेक्षा धर्म युज्यत तीव्र गौरवं जनयित्वा ।

प्रतिपत्तिश्च मयापि भाषिता इह सूत्रे यथा बोधि न तेषु दुर्लभा इह स्थित्वा ॥ 10

ये युक्ताश्च इहापि हर्षिता जिनयाने श्रुत्वा युक्त मुहुर्नाम भेवितारः ।

तस्माद्वै जनयेत शासने अधिमुक्तिं मा यथादनुताप भेष्यथा विचरमाणाः ॥

यश्च पुणा रा[20b]ष्ट्रपालबोधिसत्त्वः पञ्चपारमित्यासु चरेत् । यश्चेह धर्मपर्यायप्रतिपत्त्या
संपादयेत् । अहमत्र शिन्धिष्ये ऽहमत्र संचरे स्थास्यामि । एष पुण्यस्कन्धो ऽस्य पुण्यस्कन्धस्य
पुरतः शततमामपि कलां नोपैति सत्सत्तमामपि शतसत्सत्तमामपि कोटिशतसत्सत्तमा- 15
मपि संख्यामपि कलामपि शणानामपि उपमामप्युपनिषामपि धृतिपदमपि नोपैति ।
अस्मिन्खलु पुनर्धर्मपर्याये भाष्यमाणो त्रिंशतां निपुतानां सदेवमानुषासुरा याश्च प्रजाया
अनुत्पदन्त पूर्वाण्यनुत्तरस्यां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पन्नानि । अवैवर्त्याशाभूवननुत्तरस्याः
सम्यक्संबोधेः सप्तानां च भित्तुसत्सत्तमामनुपादायाश्चैवभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि ॥

अथ खलु आयुष्मान्नाष्ट्रपालो भगवत्तमेतदवोचत् । किं नामायं भगवन् धर्मपर्यायः 20
कथं चैनं धारयामि । एवमुक्ते भगवानायुष्मन् राष्ट्रपालमेतदवोचत् । अमोघप्रतिज्ञाविशु-

द्विमिति नाम धारय । सत्पुरुषविक्रिडितं बोधिसत्वचर्याविनिश्चयं नाम धारय । अर्थपारिपूरी च नाम धारय ॥

इदमवोचद्भगवान् । श्रातमना आयुष्मात्राष्टपालः सदेवमानुषामुरगन्धर्वश लोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दन् ॥

- 6 इति पुण्यरश्मेः सत्पुरुषस्य पूर्वयोगमूत्ररत्नराजं समाप्तम् ॥
आर्यराष्ट्रपालपरिपृच्छानाम महायानमूत्रं समाप्तम् ॥

Index des vers.¹⁾

अग्रिमणिप्रभयामकरो 3. 9.	अस्ति कृन्द 9. 11.
अतिदानरतश्च 22. 7.	अकृमपि जिन 46. 10.
अथ ते जगत 38. 13.	आचार्यो मे 28. 7.
अधिमुक्ति 20. 5.	आर्ये वंश 59. 5.
अध्यवसानपराः 17. 10.	आशयेन हि 10. 10.
आध्यात्मिकं 27. 13.	आसि गजो 25. 17.
अन्धो ऽथवा 32. 11.	आसि शशो 26. 17.
अन्नपानमद्य 38. 1.	आसि शुको 26. 19.
अनुभूय तोत्रकटकानि 32. 9.	इत्येवमादिगुण 53. 9.
अनुस्रोत सर्वज्ञगती 45. 11.	इत्येवमादिचरितानि 27. 11.
अपत्रापशीलरुहिताश्च 28. 17.	इम चर्यसे 32. 7.
अपायभूमिं 35. 19.	इम शासनं 32. 1.
अप्योषिताश्रामिष 19. 10.	इमु चरिमभिवीक्ष्य 17. 1.
अप्रमत्त इह 37. 17.	सत्तपतिरभूव 25. 15.
अप्रमेये 58. 13.	सद्दिपाद्वरभिक्षकोविदम् 5. 17.
अभिभूय जिनो 2. 19.	उत्तमचामिकरविग्रहोपमा 8. 16.
अरण्यवासनिरतः 39. 5.	उद्देशसंवरविहीन 30. 9.
अरण्यविविधप्राप्त 16. 3.	उद्यानपुष्पफलपन्नविकीर्णशाखा 42. 19.
अवमन्यति 20. 16.	उच्युञ्जता घटत 33. 5.
अविकल्पगुणचित्रा 47. 3.	
अश्रद्धाः कुशीदाः 18. 7.	
असंयता उद्धत 35. 11.	

1) Cet index a été préparé par le lama Amaravajra.

- उपलम्भदृष्ट्या 19. 6.
 उपस्थानगौरवर्तो 25. 9.
 एक विकृति 16. 7.
 एषोय इङ् 51. 3.
 एतस्मिन्नकृमिह् 45. 7.
 एतद्धि मे 50. 1.
 एतादशशरिमकाले 32. 5.
 एतादशा 28. 1.
 एताः स्वरङ्गरुचिराः 42. 17.
 एता विमान 43. 5.
 एता स्त्रियो 43. 16.
 एताः स्त्रियो हि 43. 18.
 एवमसंपत 17. 14.
 एवं क्षमोष 53. 1.
 कनकाभयोनसुकुमारं 25. 1.
 कथयति ते 30. 5.
 कम्बुरुचिर 47. 9.
 कल्प अचिन्तिय 21. 9.
 कल्पकोटिनपुतानाचिन्तियान् 5. 13.
 कल्पानचित्य 54. 17.
 कल्याणामित्रमाप्नुवति 11. 10.
 कवितानि 28. 15.
 कस्मान्निविष्टपसमे 43. 9.
 काञ्चनाचल 6. 17.
 कामहेतु 38. 11.
 कामा इमे 29. 15.
 कामातुरो 44. 13.
 कामेषु मूर्च्छितमना 23. 15.
 कापश्च लक्षणाचितो 51. 5.
 काये चाप्यनपेद्य 13. 12.
 काये जीवित 59. 9.
 कायो ऽरण्ये 58. 17.

- किंनरकालविङ्का^० 47. 5.
 कीर्ति यशश्च 53. 11.
 कीर्तयति तव 5. 9.
 कुन्देन्दुशङ्कन्दिमशुभ्रनिभा 50. 18.
 कुलसंस्तवबन्धनयुक्तो 21. 1.
 कृत्स्नमुपाजितमाप्य 22. 15.
 कृत्पति ये 19. 8.
 क्षेत्रशुद्धिपरिवारसंपदं 9. 3.
 क्षेत्रशुद्धिरपि 6. 7.
 गङ्गतरङ्गलैर्द्विषमाणः 26. 3.
 गच्छाशु पार्थिव 45. 13.
 गङ्गपतिगतिगामी 47. 13.
 गङ्गवशगतेन 25. 13.
 गम्भीर धर्म 11. 14.
 गम्भीरधीरवरतूर्यनिनादघुष्टा 43. 7.
 गिरिवरसकितार्था 47. 1.
 गीतं न 44. 1.
 गृहो गृहीण 29. 11.
 गृहमतिविषमं 16. 1.
 गोगर्दभाश्चपशुदानात्संभवते 29. 5.
 चक्राङ्कितं 24. 13.
 चतुरायवंशनिरता 14. 7.
 चत्वारि कोटि 23. 17.
 चन्द्र इवामल 3. 11.
 चरता च पुरा 22. 17.
 चित्तं समुद्र इव 44. 5.
 चित्तधार जगतः 6. 1.
 चित्रयन्त्रज्ञप्ति 7. 9.
 चित्रस्फटिकस्रष्टा 47. 7.
 जगदिदमभिवीक्ष्य 16. 9.
 ज्ञातिं संदर्शयसे 55. 3.

- ज्ञातीशरामरणशोककृतं 52. 3.
 ज्ञानन्वसेत्क 45. 9.
 जिनधातुस्तूपपुरतो 23. 1.
 जिह्वा प्रभूत 50. 15.
 जीवितं चपलमधुवं 38. 7.
 ज्ञान दशबलस्य 6. 11.
 ज्ञानलोतु भवते 8. 18.
 तव पूजया 52. 13.
 तारित पञ्चशतं 26. 5.
 तीर्णं तारयति 7. 15.
 तीर्थं च 49. 12.
 तुल्या तवेयमपि 43. 1.
 तुषितेषु क्वचिदेव 55. 1.
 ते च परस्परमेव 17. 12.
 ते रोगदुःखशततप्तास्ताडित 32. 15.
 ते वृत्तिचर्यापरिहीनभावाः 36. 1.
 त्यक्त्वा गेहमनत्तदोषगहनं 13. 4.
 त्यक्त्वा मातपिता 55. 7.
 त्वं दानशीलनिरतः 51. 9.
 त्वं पूर्वकल्पशतचीर्णतया 51. 7.
 त्वं वादिशूर 51. 11.
 दरिद्रभूतस्य 49. 10.
 दरिद्रभूताश्च 35. 15.
 दशना शुभाः 50. 17.
 दानशीलचरितो ऽसि 5. 15.
 दानशीलसमाधिप्रज्ञयापि 54. 19.
 दीर्घवृत्तरुचिरा 7. 7.
 दुःखमनत्त 21. 5.
 दुःखा अनत्त 32. 17.
 दुःखित 22. 11.
 दुर्लभं पदवरं 39. 3.
 दुर्लभो हि मुगतस्य 38. 15.

- दुहितृस्वसुताः 21. 15.
 द्वरे इतस्ते 18. 11.
 दृष्टुं सत्व 10. 12.
 देवाप्रियं मम 43. 14.
 द्वात्रिंशत्तव 54. 15.
 द्वीपचतुर्नृपतिर्ह्यवभासी 3. 7.
 धर्मद्विषः 28. 5.
 धर्मधरा भुवि 20. 1.
 धर्मराज धनसप्तदायका 7. 11.
 धर्मसंशय 55. 5.
 धातुश्च सर्पसदृशा 44. 15.
 धिग्यौवनेन 44. 9.
 धृतयान देशित 27. 17.
 ध्यानं तथाध्ययनं 31. 1.
 धाङ्गाडुषा 58. 15.
 न खिल मल 15. 14.
 न च कर्मिको 31. 3.
 न च ते ऽस्ति समः 4. 3.
 न त्राणमन्यशरणं 14. 11.
 न त्वं पिता 44. 7.
 नास्ति ते समसमः 6. 13.
 नित्यमगौरव 17. 8.
 नित्यं शाश्वतदृष्टिसंज्ञितं 55. 11.
 निर्भर्त्सितापि 31. 13.
 निर्वृत्ती च 6. 9.
 नृप सर्वदर्शि 24. 15.
 नेह मात्र 38. 9.
 नैषामनार्यमपि 29. 7.
 परतो ऽप्यभूदपि 28. 9.
 परस्य पूजार्थमिहेष्य 18. 9.
 परिभूतकाश्च 31. 17.

परिशुद्ध क्षेत्र 53. 7.
 परीतमायुः 49. 16.
 पर्वतकन्दर्धोरनिनादी 3. 15.
 पर्वतमूर्धनि 3. 13.
 पश्यति ते 12. 4.
 पुण्यज्ञानमुपायप्रज्ञतो 55. 13.
 पुण्याधिकस्य 53. 5.
 पुण्यैर्विहीनाः 36. 5
 पुष्पैर्वैरैरपि 23. 9.
 पूज कृत्व 5. 11.
 पूर्णचन्द्र इव 7. 3.
 प्रणष्टमार्गस्य 49. 8.
 प्रतिवदसि 16. 15.
 प्रातवने सद 21. 11.
 प्रियविप्रयोगकृत 24. 5.
 प्रेतस्व पुत्रवररत्न 42. 11.
 प्रेतस्व मेऽद्य 42. 13.
 फलपुष्पजलाद्य 21. 17.
 बलचक्र 52. 15.
 बद्धकल्पकोटोभि 18. 15.
 बुद्धस्य ते 29. 3.
 बुद्धो धर्मो 58. 19.
 बोधिकाडु 9. 13.
 बोधिचरि 26. 7.
 बोधिचरि चरमाण 26. 15.
 बोधिपथादपि 17. 16.
 बोधिसत्वचर्या 8. 14.
 बोध्यर्थिकेनापि 36. 9.
 बोध्यर्थिको 36. 7
 ब्रह्मविकारगतः 3. 3.
 ब्रह्मापि शक्र 52. 17.

भद्रमित्रपरिसेवकः 38. 17.
 भवचारके जगति 21. 13.
 भवचारके 14. 9.
 भवति च 16. 5.
 भासपते हि 4. 5.
 भास्वत्सङ्घर्मरत्नव्यतिकर्घटितां 1. 2.
 भिक्षुण वीक्ष्य 29. 9.
 धर्मरक्षणविशुद्धा 46. 15.
 मञ्जुघोष 9. 9.
 मया चिराद्द्य 49. 4.
 मयि करुणा 46. 4.
 मयि त्यक्तमङ्गुलि 24. 1.
 मरुप्रपातं 36. 11.
 मांसं त्वचं 27. 15.
 मा कुमार 37. 15.
 मा भूत्पिपीलिकवधो 25. 7.
 मायोपमं जगदिदं 51. 15.
 मायोपमं हि 33. 3.
 मारभञ्जन 9. 5.
 मारास्ते चतुरो 55. 9.
 मार्गज्ञ मार्गकुशला 53. 3.
 मृड कोमलं 24. 17.
 मृड चारु 50. 11.
 मृडतूलपिचूपमसूक्ष्मौ 23. 11.
 मेघं कृपाकरुणापारमित्तधकूटं 45. 5.
 मेरुरिवमारसंघनिवासः 3. 1.
 मैत्र वर्म 7. 13.
 यत्र ज्ञातिमरणा 7. 17.
 यत्रात्म नास्ति 28. 11.
 यत्रैव सत्कृत 29. 13.
 यदीह लाभेन 36. 3.
 यद्यस्ति चैव 28. 13.

यस्य प्रियो 33. 1.
 यस्य मतिर्भुवि 20. 9.
 यस्योत्पितं 19. 12.
 ये जगद्धितकरा 6. 5.
 ये ते बभूव 52. 7.
 ये पापमित्राणि 19. 4.
 ये प्रमेयसुगता 37. 19.
 ये युक्ताश्च 59. 11.
 ये शीलवत्त 31. 5.
 यो क्विच्छेद्द्विबोधि 59. 3.
 यो ह्यत 21. 3.
 रत्नलि शीलममलं 14. 3.
 रत्नाक्रो यथ 32. 3.
 रथचक्रवद्भवति 52. 5.
 रश्मिकोटिनियुतान्प्रमुञ्चतो 7. 1.
 रागदोषज्ञ हि 6. 3.
 रागादिभिश्च 52. 1.
 राजकथारताश्च 30. 17.
 राज्ञः सुतो 25. 5.
 राज्यसौख्यविभवांश्च 38. 5.
 रूपं दर्शयसे 54. 21.
 रूप भोगप्रतिभानसंपदं 9. 7.
 रूपेण चाप्रतिसमो ऽसि 51. 1.
 रूप्यमप्यसमकं 6. 15.
 रोगाभिभूतबद्ध 30. 7.
 रोम परिणताश्च 47. 11.
 रौद्रत एव 23. 3.
 लब्ध्वा अभिज्ञ 53. 15.
 लयनं ममैतद्विष्टं 31. 7.
 लाभ अथ 47. 15.
 लाभाभिभूतस्य 35. 13.
 लाभार्थिको 35. 17.

लाभिनो भवति 11. 6.
 लाभिर्नापि 13. 8.
 वनकन्दरि 22. 1.
 वनकन्दरेषु 15. 1.
 वनगोचरि 26. 1.
 वनवासिनामपि 30. 13.
 वन्दामि गुणज्ञानसागरं 54. 13.
 वन्दामि ते 50. 9.
 वन्दामो ऽपि 55. 15.
 वन्दमो नरवरं 5. 7.
 वरभूषणानपि 25. 3.
 वर्षसकृत् 22. 19.
 वाक्कायमानसविशुद्ध 51. 13.
 वाचया यथ 11. 1.
 वानरसंघमुपद्रुत 27. 1.
 विगतस्वरा 53. 13.
 विध्यन्त कृस्त 29. 1.
 विनिगृह्य 23. 13.
 विमोच्य मां 49. 14.
 विवर्जयित्वा 19. 14.
 विश्रम्भते ऽस्य 32. 13.
 विषमेण स 20. 3.
 विस्मृत्य 30. 15.
 वीज प्रकीर्णा 27. 7.
 व्याघ्रिसुतानपि 22. 5.
 व्याधिशताभिकृतं 26. 9.
 व्याध्यातुरं च 24. 7.
 शक्या न 45. 15.
 शक्र इव 3. 5.
 शङ्कतुषारनिभो 26. 13.
 शय्यासनं 31. 9.
 शय्यासनोद्दिशन 31. 11.

शरणागत वीक्ष्य 22. 13.
 शरणागतस्य 25. 11.
 शिलासु चादर 30. 11.
 शुक भूत 27. 3.
 शुक सो 27. 5.
 शुभ नीलपद्मसमवर्णा 24. 3.
 शुश्रूषकाः 15. 3.
 शुन्यतमधिमुक्तमानिमित्तं 16. 13.
 शुन्यतासु 10. 16.
 शुन्याश्च शात 51. 17.
 शुन्ये च ते 14. 5.
 शृणोति धर्म 12. 8.
 शैलतटादनपेक्ष्य 22. 3.
 शैलारण्यगुहानिवासिनो 59. 7.
 शोकार्दितं 42. 15.
 श्रवणमुपगतस्ते 46. 7.
 श्रुतो मया 49. 6.
 श्रुत्वा च तेषामिह 18. 13.
 श्रुत्वा गुणाब्ज 36. 13.
 श्रुत्वा च बुद्धगुणा 15. 7.
 श्रुत्वेनां मम 59. 1.
 श्रेष्ठा गतिर्भवति 15. 5.
 षट् प्रयुज्यत 21. 7.
 स इतश्च्युतो 20. 7.
 संचोदितांस्मि 44. 11.
 संप्रेतसे जगदिदं 44. 17.
 संसरन्सुबद्धकल्पकोटियः 9. 1.
 सत्याज्ञवत्तयमुपायनयैः 52. 11.
 सद सत्कृता 31. 19.
 सन्मणिराज 4. 1.

समसङ्कितसुवृत्ता 46. 17.
 सर्वज्ञ विगतस्वरं 56. 1.
 सर्वत्र ग्रामनगरेषु 23. 5.
 सर्वसत्त्वसमचित्तसूरता 10. 14.
 सर्व स्वकोशमपि 24. 11.
 सर्वस्वपरित्यागि 12. 12.
 सर्वे इमे 44. 3.
 साधु त्वं 55. 17.
 साधु वीर्यमपि 39. 1.
 साधु शुका 27. 9.
 सिंहे बभूव 26. 11.
 सीदत उर्गतिपथादपि 45. 3.
 सुतसोम 22. 9.
 सुप्तान्विबोधयितुमातुर 45. 1.
 सुमधुरवचनः 16. 11.
 सेवार्थमेव 30. 3.
 सोऽथाब्रवोद्गुणचितो 43. 13.
 स्तुत्य मया 4. 7.
 स्तुत्य लोकप्रवरं 7. 19.
 स्तुत्वाथ 53. 17.
 स्त्रोणां सक्षमभिद्रवाः 23. 7.
 स्निग्धं क्षार्षय 52. 9.
 स्निग्धरुचिरकेशा 46. 13.
 स्वयमेव ते 30. 1.
 हंसबर्हिमृगराजविक्रमा 7. 5.
 हंसा मयूर 43. 3.
 हस्तपादमथ 38. 3.
 हा शासनं 31. 15.
 हास्यु भविष्यति 28. 3.
 हित स्वमस्थि 24. 9.

Index des noms propres.

अक्षयमति 2. 1.
 अतोभ्य 58. 1.
 अनक्षमति 1. 12.
 अमितायुम् 57. 21.
 अर्चिष्मत् 36. 18; 37. 3. 5 etc. 57. 21.
 अर्थसिद्धि 24. 12.
 आशुकेतु 24. 14.
 इन्द्र 51. 2.
 उत्तमवोर्य 22. 20.
 उत्तरमति 1. 12.
 उत्पलनेत्र 24. 4.
 कलिराज 21. 18.
 काञ्चनवर्णा 24. 2.
 कुसुम 24. 10.
 केशव 24. 6.
 नातिरत 21. 17.
 खण्डकद्वीप 26. 1.
 गृध्रकूट 1. 6; 5. 2.

चन्द्रप्रभ 23. 4.
 जगतींघर 2. 1.
 जम्बुद्वीप 36. 19; 57. 3.
 जम्बुद्वीपकाः 37. 8.
 जयमति 2. 1.
 ज्ञानवती 24. 18.
 तुषिताः 55. 1.
 देवदत्त 36. 3.
 धरणींघर 2. 1.
 धरणीश्वरराज 2. 2.
 धृतिमत् 23. 12.
 नमुचि 58. 15.
 पुण्यरश्मि 23. 18; 37. 5. 10 etc. 58. 1. 3.
 पुण्यसम 23. 6.
 प्रमदा 23. 15.
 प्रामोथ्यराज 2. 15; 4. 9. 18.
 बदरद्वीप 23. 14.
 ब्रह्मन् 2. 8; 6. 16; 51. 2; 52. 17; 54. 20.
 — सङ्घापति 2. 3.

भद्रपाल 2. 2.
भरत 22. 1.
मञ्जुश्री 2. 2.
मन्त्री 22. 17.
मार 43. 16; चतुरो माराः 55. 9.
मेरु 2. 7. 20; 44. 6; 45. 13; 54. 15.
रत्नचूड 23. 10.
रतिप्रधान 39. 16; 54. 2; 56. 9.
रत्नप्रभास 37. 2.
राजगृह 1. 6; 5. 2.
राष्ट्रपाल 1. 5; 4. 20; 5. 2 etc. 60. 3.
रौद्राक्ष 23. 3.
वर्धमानमति 1. 13.
विकृतज्ञ 25. 5.
विपुलमति 1. 13.
विमलतेजस् 23. 2.
विशेषति 2. 1.
विश्रुतश्री 25. 4.
वैजयन्त 43. 5.
शक्र 2. 3. 8; 3. 5; 6. 16; 26. 20; 42. 14;
52. 17; 54. 20.

शुद्धावासकायिकाः 37. 11; 45. 20; 57. 15.
शुभ 23. 8.
श्रावस्ती 4. 20.
समत्तनेत्र 1. 11.
समत्तप्रभ 1. 12.
समत्तभद्र 1. 10.
समत्तरश्मि 1. 11.
समत्तावलोकित 1. 11.
सर्वदद (sic) 22. 12.
सर्वदर्शिन 24. 8. 15.
सात्रप्यवतो 25. 2.
सिंहल 23. 14.
सिद्धार्थबुद्धि 36. 16; 46. 7.
सुतसोम 22. 9.
सुदंष्ट्र 22. 18.
सुनेत्र 23. 16.
सुसोम 2. 4.
सुस्थितमति 2. 4.
स्यामक 22. 1.
हिमवत् 43. 4.
हेमगिरि 2. 20.

Index des mètres.

Indravajrā, Upendravajrā, } 18, 7—16; 19. 4—15; 35, 11—36, 14; 49, 4—50, 2.
Indravam̐ca, Vam̐csthā }
Bhramaravilasita 58, 13—59, 12.
Dodhaka, Meghavitāna 2, 19—4, 8; 17, 8—17; 20, 1—10; 20, 16—22, 18;
25, 17—27. 10.
Rathoddhatā 5, 7—7, 20; 8, 14—9, 14; 10, 10—11, 2; 37, 15—39, 7.
Pramitākṣarā 50, 9—53, 18.
Vasantatilakā 14, 3—12; 15, 1—8; 42, 11—45, 16.
Mālinī 46, 4—47, 16.
Pañcacāmara 11, 6—17; 12, 4—15.
Çārdūlavikrīḍita 13, 4—15.
Sragdharā 1, 2—5.
Puṣpitāgrā 15, 15—17, 2.

APPENDICE

Il nous a paru utile de joindre à cette réimpression un appendice qui énumère les fautes d'impression, les conjectures proposées dans le travail de M. Ensink et dans quelques comptes rendus et, finalement, les lectures du MS relevées par M. Ensink. Nous avons ajouté deux corrections (25.13 ; 41.6) et deux conjectures (39.13 ; 44.1). Cinq passages de la *Rāṣṭrapālapariṣchā* sont cités dans le *Śikṣāsamuccaya*:

13.4–9	–	<i>Śikṣāsamuccaya</i>	196.1–6
18.15–16	–	„	203.9–10
20.5–8	–	„	54.17–55.2
35.19–20	–	„	153.2–5
50.9–53.18	–	„	318.5–322.4

Abréviations:

- F – L. Finot, Corrections, *Rāṣṭrapālapariṣchā*, p. XVIII.
L – La Vallée Poussin, *Muséon*, N.S., IV (1903), pp. 306–312.
E – J. Ensink, *The Question of Rāṣṭrapāla* (Zwolle, 1952).
S – D. R. Shackleton Bailey, *JRAS*, 1954, pp. 79–82.
J – J. W. de Jong, *JA*, 1953, pp. 545–549.
T – traduction tibétaine.
m.c. – metri causa
n.sg. – nominatif singulier.

- 1.2 *spaṣṭamāṃ viśvakārāṃ; spaṣṭam āviścakāra* (L)
2.13 *svartham suvyañjanaṃ; sārtham savyañjanaṃ* (L) mais T confirme la lecture du MS
2.20 *merutejā; uru-* ou *prthutejā* (S), *urutejā* (J)
3.7 *anubhāsan; anuśāsan* (S)
3.14 *maharṣih; maharṣeḥ* (S)
4.5 *bhāsayate; bhāsayato* n.sg. (S)
4.7 *rūpasāgarabuddhiṃ; kṛpasāgarabuddhiṃ ?* (S)
5.9 *varṇanāyakāḥ; varṇa nāyakāḥ* (E)
5.16 *prajñupāya sada pāramiṃ; T prajñupāyavaśipāramiṃ* (S)
5.18 *gatiṃ gataṃ; gatiṃgataṃ* (J)

- 6.7 *kṣetraśuddhir api cāpi saṃbhavo; kṣetraśuddhiparivārasaṃpado* (S, J)
 6.7 °gaṇāḥ; °gaṇa m.c. (E)
 6.15 *rūpyam; rūpam* (S)
 6.16 *virājite; virājire* (L)
 7.7 *tāmra nakha jāla citritaṃ; tāmranakha jālacitritaṃ* (E)
 7.12 *jagadharmacaryayā; jaga dharmacaryayā* (E)
 8.11 *bhūtasamghāyavacanaṃ; bhūtasamdhāyavacanaṃ* (L), ainsi MS (E)
 8.14 *sabhavaḥ; saṃbhavaḥ* (F, E)
 8.17 *parāyaṇa; parāyaṇaṃ* MS (E)
 8.18 *jñānalotu; jñānalobhu* (L), *jñānalābhu* (E)
 8.19 *prajñāsāgara; prajñāsāgara* m.c. (E)
 9.6 *dharmanetri rayina; dharmanetrir api na* (L, S, J)
 9.6 *pramuhyata; pramuhyate* MS (E)
 9.10 *dharmakāma parśatsamāgatā; dharmakāmaparśat samāgatā* (J)
 10.7 *yadu tāryādihāsaya°; yadutāsayādhyāsaya°* MS (E)
 10.13 *bhavato; bhavasārato* (S)
 10.16 *gatiṃ gata; gatiṃgata* (J)
 10.17 *abudho; abudhā* MS (E)
 11.8 *sati; mati* (E)
 12.11 *satvadharmā; sarvadharmā* (S)
 12.13 *yācakamupāgatam; yācakaṃ upāgataṃ* MS (E)
 13.4 *cintānapekṣā; vittānapekṣā* (S, J)
 13.8 *harṣitamano; harṣita mano* (E)
 13.17 *araṇyavāsākutsyajanatā; araṇyavāsānutsarjanatā* (S, J)
 14.3 *anuśīla susaṃyato; aha śīlasusaṃyato* (E), *aha śīli susaṃyato* (S)
 14.6 *satvarūpaṃ; sarvarūpaṃ* (S)
 14.10 *sa tārayanti; saṃtārayanti* MS (E)
 15.3 *guruṣu; gurūṣu* MS (E)
 15.5 *mahāśayānāṃ; mahāyaśānāṃ* MS (E)
 15.6 *samādayanti; samānayanti* ? (L)
 15.9 °pāriśodhakā; °pāriśodhakā (L)
 15.10 *kuhanalepana°; kuhanalapana°* MS (E)
 16.4 *siṃha ivottrasañjitarīṃ; siṃha ivātrasañ jitarīḥ* ? (J)
 16.8 *pajūnena; pūjanena* (F)
 16.11 *smitābhilāṣi; smitābhilāpī* (S)
 16.15 *prativadasi; pratipadati* (E)
 16.16 *duḥkha satāṃ; duḥkhasatāṃ* (E)
 17.8 *māṭṛpitṛṣu; māṭṛpitṛṣu* m.c. (E)

- 17.13 *śravaṇā; śramaṇaguṇā* (S)
 17.15 *te'antara hāpayiṣyanti; te'ntardhāpayiṣyanti* (E)
 17.15 *ma dharmāṃ; (i)mu dharmāṃ* (S)
 19.11 *agnikhadhāṃ; agnikhadāṃ* MS (E)
 20.2 *tāniājñāḥ; tān yadi ajñāḥ* ? (S)
 20.3 *viṣameṇa sa deśati; viṣameṇa sa-d-eṣati* (E)
 20.7 *cyuto hi; cyuta hī* m.c. (E)
 20.8 *tiryaggaṭiṣu pretagaṭiṣu; tiryagaṭiṣu pretagaṭiṣu* MS (E)
 20.12 *bhāvanatāprayoganimittasaṃjñā; bhāvanatāprayoga nimittasaṃjñā* (S)
 20.13 *anigrhītacittasya; āgrhītacittasya* (J)
 20.17 *drṣṭīśatebhiḥ; drṣṭīgatebhiḥ* (J)
 21.1 *sadā grahacittaḥ; sadāgrahacittaḥ* (J)
 21.2 *ayuktacāribhiḥ; ayuktacaribhiḥ* m.c. (E)
 21.6 *tyakta; tyaktva* (S)
 21.6 *vikalmaśadhīrāḥ; vikalmaśa dhīrāḥ* (S)
 21.12 *saṃsṛtu; sraṃsītu* ? (S)
 21.13 *bhavačārake jagati; bhavačāraki jāgati* m.c. (E)
 21.14 *bodhi balāj; bodhivarā* (S)
 22.2 *dr̥ḍhavāṇahatana; dr̥ḍhavāṇahatena* MS (E), *dr̥ḍhavāṇahato 'ha* (S)
 22.16 *kesarirāja; keśarirāja* MS (E)
 22.17 *pativrata; patiṃvrata* MS (E)
 22.18 *asaṃgha; asaṃga* MS (E)
 22.20 *arthadhanaśriyo; T tyaktadhanaśriyo* (S)
 23.9 *kāñcanamuktikāpravaraśrīmān; kāñcanabhūṣita pravaraśrīmān* (S)
 23.11 °padmapantau° MS (F); °padmapatra° MS (E)
 23.15 *bāli sa rākṣasī pramadasaṃjñā; bālisa rākṣasīpramadasaṃjñā* (E)
 24.13 *paṇiyuga; pāṇiyuga* (F)
 24.16 *sphītanarair; sphīta narair* (S)
 25.5 *yadakṛtajñāḥ; yada kṛtajñāḥ* (F)
 25.13 *gajavaśagatena; gajo rājavaśagatena* MS (E), *rayer gajo* (J)
 25.13 *jagat; gajaṃ* (S)
 25.18 *sa viṣeṇa; saviṣeṇa* (E)
 26.2 *samito 'gniṃ; śamito 'gnir* (S)
 26.9 *bhaiṣajabhūtasamucchraya; bhaiṣajabhūta samucchraya* (E)
 27.6 *kṛpārtha tu; kṛpārthatu* (L)
 27.7 *dadāmi; dadāmi hi ou dadāmy ahu* (S)
 27.7 *sarvajanasya; sarvajagasya* (S)
 27.11 *duṣkarakṛtāni; duṣkaraśatāni* (S)

- 28.2 *imāścaryam; ima caryam* (S)
 28.4 *śatakāṅkṣāḥ; śaṭhadhvāṅkṣāḥ* (E)
 28.9 *śāmitaguṇaughah; amitaguṇaughah* (S)
 29.5 °*paśudānātsambhavate hi dāsya pi; °paśudāsa sambhavate dāsya api* (S)
 29.11 *grhīṇa; grhī na* MS (E)
 29.12 *grhisamānam; grhisamānaṃ* MS (E)
 30.4 *cala sidhya; ca labhiṣya* (S)
 30.8 *narakeṣu; nara teṣu* (S)
 30.14 *prapatitānāṃ; pratapitānāṃ* (S)
 31.3 *na ca karmiko; navakarmiko* (S)
 31.14 *vacanaṃ na caite; vacanaṃ ca te* (E)
 31.15 *upekṣya; upeṣya* (S)
 32.5 *sughorah; sughore* (E)
 32.7 *saṃgatiḥ; sadgatiḥ* (S)
 32.16 *kṣuttrṣṇayena; kṣuttrṣṇabhayena* ou *kṣuttrḍbhayena* m.c. (S)
 32.17 *dūra; dūrata* (S), *sūrata* (J)
 32.18 *paścāta; paścāt* (E)
 33.3 *hi duram; bhiduram* (S, J)
 34.3 *adhyavasāne bahulāḥ; adhyavasānabahulāḥ* (S)
 34.8 *kuśīdājñānā navakalpanabahulāḥ; kuśīdā jñānānavakalpanabahulāḥ* (E)
 34.9 *āparipṛcchanaśilāḥ; aparipṛcchanaśilāḥ* (E)
 34.11 *samānālābha°; samānā lābha°* (L)
 34.12 *racitvā; rahitvā* (S)
 34.17 *bahumānyatā; bahumanyanā* (L), *bahumāndyatā* (S), *bahuglānyatā* (J)
 34.17 *viṣamā parihāreṇa; viṣamāparihāreṇa* (E)
 35.3 *duṣprajñā°; duṣprajñā°* (L)
 35.6 *na gauravasya; nāgauravasya* (E)
 35.7 *dharmaveṣṭiṃ; T dharmaparyeṣṭiṃ, dharmagaveṣṭiṃ ?* (S)
 35.14 *saṃgatiḥ; sadgatiḥ* (S, J)
 35.20 *mānava śenamūdhāḥ; mānavaśena mūdhāḥ* (F)
 36.5 *boddharah; coddhurāḥ* MS (E)
 36.10 *śāsanam; śāsanāt* ou *śāsanena* (S)
 36.14 *pakāśanam; prakāśanam* MS (E)
 37.2 *rājārciṣman; rājārciṣmān* (F)
 37.14 *karmakriyoddhareṇa; karmakriyoddhureṇa* MS (E)
 37.19 *prameya°; °prameya°* (L, E)

- 37.19 *atītāḥ; atītakāḥ* m.c. ? (E)
 38.2 *dattaṃ; datta* m.c. (E)
 38.9 *yatamāna; patamāna* (E)
 38.10 *anuyānti; anuyāti* (S)
 39.10 *gītābhilāṣyābhūt; gītābhilāṣyo'bhut* MS ? (E)
 39.11 *sarvavasusu; sarvavastuṣu* (S)
 39.12 *anāśvasan; anāśvasaṃ* MS (E)
 39.13 *vimoghadharmaṃ; vimoṣadharmam* (J)
 39.13 *śamatṛptaṃ; T atrptaṃ, aśamam atrptaṃ ?* (S)
 39.16 *ratipradānaṃ; ratipradhānaṃ* (F)
 39.20 *yaṣṭiratna°; yaṣṭiratna°* MS, *ṣaṣṭī ratna°* (E)
 40.6 *satvasyāpanāyaṃ; satvasyāmanāpaṃ* (S)
 40.9 *aśvaśo dhanam; aśvarathagodanam* (S)
 40.14 *puṣkarinī; puṣkiriṇī* (J)
 41.2 et 41.3 *dūṣya; duṣya* (E)
 41.6 *aśītisahasrapralambitaṃ; aśītisahasraratnajālapralambitaṃ* (E), *plutôt aśītiratnajālasahasrapralambitaṃ* (J)
 41.18 *vṛddhyaḥ; mṛdvaṅgyaḥ* (S)
 42.1 *vadhyaḥ puruṣo dṛṣṭvā; vadhyaḥ puruṣo vadhakaṃ dṛṣṭvā* (S)
 42.8 *tenopasaṃkramyāśrumukhaḥ; tenopasaṃkrāmanopasaṃkramyāśrumukhaḥ* (E)
 42.11 *kṣayānte; kṣayāṃ te* (S)
 42.16 *anyaiś; adya* (S)
 42.17 *svaraṅga°; svarāṅga°* (S, J)
 43.6 *varāśrtāni; varāśrtāni* MS (E)
 43.8 *kriyānte; kriyante* MS (E)
 43.10 *kriḍā sakhāya; kriḍāsakhāya* (S)
 44.1 *svapnāya mābhiratayo; svapnāsamābhiratayo* (E), *svapnopamābhiratayo* (J)
 44.6 *ahamaprakampyaḥ; iha aprakampyaḥ* (E)
 44.10 *tribhave; trbhava* (E)
 45.3 *andhe cakṣurapi; andhe ca cakṣurapi ?* (E)
 45.11 *anusrota sarvajagatī pratisrotā; anusrota sarvajagatī pratisrota* MS (E)
 45.13 *pārthiva varasvajanena; pārthivavara svajanena* (S)
 46.4 *karuṇā; karuṇa* m.c. (E)
 46.4 *evabhipṛcche; evābhipṛcche* MS (E)
 46.5 *gacchethātrāntarikṣe; gacchethātrāntarikṣe* MS, *gacchathātrāntarikṣe* (E)

- 46.14 *śūnyo; sūryo* (E)
 46.16 *sahasraṃ vai; sa hasan vai ?* (S)
 46.17 *citrasusūklā; citrāsusūklā* MS (E)
 46.18 *jinavarapravarasya; jinavarapravarasyā* m.c. (E)
 47.4 *amararucisvarā; amararucirasvarā* MS, *amararutisvarā* (E)
 47.7 *bodhanī; T śodhanī* (J)
 47.11 *pariṇatāśca; pariṇatāścā* m.c. (E)
 47.12 *uru; ūru* m.c. (E)
 48.1 *viśaya°; viśama°* (L)
 49.4 *cirādadya; cirāndhena* (S)
 49.6 *devatātyaḥ; devatābhyaḥ* (L, E)
 49.11 *vimati; vimatī* m.c. (E)
 51.3 *bhagavanna samā; bhagavann asama* (E)
 51.18 *°yuktiśaitar°; °yuktiśatair°* (F)
 52.3 *°parivedaśataiḥ; °paridevaśataiḥ* (F)
 52.4 *parimocayan; parimocayaṃ* MS (E)
 52.6 *mārgam; mārgaṃ* MS, *mārgavaraṃ* (E)
 52.9 *hyakarṣaya; hyakarkaśa* (S)
 52.11 *satyārjavakṣayam; satyārjavākṣayam* MS (E)
 52.15 *balacakra vartyapi; balacakravartyapi* (F)
 53.5 *puṇyādhikasya; puṇyārthikasya* (S, J)
 53.6 *bodhicarām; bodhivarām* (E)
 53.11 *kīrti; kīrtī* m.c. (E)
 53.15 *labdhvā; labdhā* MS (E)
 53.18 *yadārcitam; yadarjitam* (E)
 54.9 *prāṇa°; prāṇi°* (S)
 54.18 *yaṣṭyā; yaṣṭvā* MS ? (E)
 54.20 *candrārka°; candrakānta°* (S)
 55.5 *śikṣāṃ; śikṣāṃś* MS, *śikṣāṃś* (E)
 55.14 *varṇanāyakā; varṇa nāyakā* (E)
 55.16 *sati; muni* (S)
 56.12 *niryatayati; niryātayati* (L)
 57.18 *bhikṣuṇā buddhasahasrasya; bhikṣuṇā pariḡrhitāḥ. etenopāyena
 caturnavatiṇām buddhakoṭṭinīyutānām buddhasahasrasya* MS (E)
 58.13 *aprameye; aprāmeye* m.c. (E)
 58.13 *daśabalacalite; T daśabalacarite* (S, J)
 58.15 *kṣetrārtham; jñātrārtham* (S)
 58.19 *priyavadatām; priyavad etām* MS (E)
 59.4 *ridhyate; sidhyate* (S)

- 59.7 *paṭapaṃśi; parapamśi* MS (E)
 59.11 *bhevitāraḥ; bhavitāraḥ* (F)
 59.13 *rāṣṭrapālabodhisatvaḥ; rāṣṭrapāla bodhisatvaḥ* (L)
 59.14 *saṃcare; saṃvare* (E)
 59.16 *śaṇanāmapi; gaṇanāmapi* (L), ainsī MS (E)
 59.17 *sadevamānuṣāsura yāśca; sadevamānuṣāsura yāśca* (E)
 59.19 *anupādāyāśravebhyaś; anutpādantapurvāṇy āśravebhyaś* MS (E)
 59.20 *khalu; khalv* (E)